

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Dariaus Lengvino,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Laisvo įrodymų vertinimo principas civilinio proceso teisėje

Vadovas: prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius

Recenzentas: lekt. Egidijus Laužikas

Vilnius
2017

TURINYS

ĮVADAS	3
1. LAISVO ĮRODYMŲ VERTINIMO PRINCIPO ESMĖ IR REIŠMĖ CIVILINIAME PROCESE.....	8
1.1. Įrodymų samprata ir įrodinėjimo tikslai.....	8
1.2. Laisvo įrodymų vertinimo principo turinys	17
2. LAISVO ĮRODYMŲ VERTINIMO PRINCIPO REALIZAVIMAS CIVILINIAME PROCESE.....	26
2.1. Teisėjo vidinio įsitikinimo susiformavimas	26
2.2. Tikimybių pusiausvyros principas	33
2.3. Teismo sprendimo motyvavimas	41
3. LAISVO ĮRODMŲ VERTINIMO PRINCIPO APRIBOJIMAI CIVILINIAME PROCESE.....	48
3.1. Preliminarios įrodymų vertinimo taisyklės	48
3.2. Aplinkybės, kurių nereikia įrodinėti.....	55
3.3. Iš anksto nustatyta įrodymų galia.....	62
IŠVADOS	73
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	76
SANTRAUKA	89
SUMMARY	90

ĮVADAS

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 str. numatyta: „Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą“. Remiantis proceso šalių rungimosi principu, kiekvienas asmuo kreipdamasis į teismą pats privalo įrodyti savo teisių ar teisėtų interesų pažeidimą, taip neišvengiamai susidurdamas su įrodinėjimu teisminiame procese. Teismo posėdyje šalys siekia pateikti teismui kuo daugiau įrodymų, patvirtinančių jų pasakojamas faktines aplinkybes, o teismas turi pareigą šias aplinkybes atitinkamai įvertinti ir iš surinktų įrodymų visumos nustatyti byloje tiesą.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas¹ įtvirtina įrodymų sąvoką, įrodinėjimo tikslą, proceso dalyvių bei teismo vaidmenį, jų teises ir pareigas įrodinėjimo procese bei savyje talpina daug teisės principų, kurie yra išimtinai susiję su įrodinėjimo procesu: koncentracijos, kooperacijos, ekonomiškumo, šalių rungimosi, dispozityvumo ir kiti. Atsižvelgiant į tai, kad svarbiausias įrodinėjimo tikslas yra įtikinti teismą apie tam tikrų aplinkybių egzistavimą arba neegzistavimą – viskas priklauso nuo to, kaip teismas šiuos įrodymus įvertins.

Lietuvoje ir daugelyje kitų Europos bei pasaulio valstybių yra įtvirtintas laisvo įrodymų vertinimo principas. Nuo šio principo esmės supratimo bei jo realizavimo civiliniame procese priklauso ir konkrečios bylos baigtis, tad visa tai priartina prie šios temos aktualumo.

Temos aktualumas

Pripažinus, jog esminę reikšmę bylos baigčiai turi būtent įrodymų vertinimas, neišvengiamai susiduriama su aktualių klausimų – kaip teismai atlieka įrodymų vertinimą?

Daugumos valstybių civilinio proceso arba civilinio kodekso straipsniuose yra nurodyta, jog teismas įrodymus vertina pagal savo vidinį įsitikinimą. Vis dėlto, vidinio įsitikinimo sąvokos įstatyme ar kitame teisės akte nerasime, todėl ši tema neabejotina kelia daug neaiškumų.

Nors Lietuvos teismai dažnai konstatuoja, jog kasacinio teismo praktika dėl įrodinėjimo taisyklių taikymo yra išplėtota ir išsami, tačiau praktikos išsamumas negarantuoja klaidų

---

¹ Toliau visur tekste bus santrumpa: „Lietuvos CPK“ arba, kai bus aišku, kad kalbama apie Lietuvą – tik „CPK“, turint omenyje Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą (*Valstybės žinios.*, 2002, Nr. 36-1340) arba kitos konkrečiai paminėtos šalies civilinio proceso kodeksą.

įrodymų vertinimo procese išvengimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas² vos praėjus vieneriems metams po naujojo 2003 m. sausio 1 d. CPK įsigaliojimo, pateikė 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimą Nr. 51 dėl „Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant Civilinio proceso kodekso normas, reglamentuojančias įrodinėjimą“ apžvalgą. Akivaizdu, kad tinkamą praktikos, taikant įrodinėjimo proceso normas, analizavimą po vienerių metų naujo CPK įsigaliojimo išleisti nėra labai objektyvu, todėl ir priimta apžvalga praėjus trylikai metų šiandien nėra labai aktuali. Be to, teismų praktikoje pasitaiko daug atveju, kai aukštesnės instancijos teismai konstatuoja, jog žemenės instancijos teismas neįvertino visų pateiktų įrodymų ar juos įvertino netinkamai. Visos šios išvardintos priežastys lemia, jog būtina išsiaiškinti įrodymų vertinimo problemas sukeliančias priežastis ir pateikti išvadas, kurios padėtų šių klaidų išvengti.

Darbo tikslas ir uždaviniai

Pagrindinis šio magistrinio darbo tikslas – išnagrinėti ir kaip įmanoma aiškiau apibūdinti laisvo įrodymų vertinimo principo turinį ir jo realizavimą civiliniame procese, apibrėžiant šio principo ypatumus.

Darbo uždaviniai yra susiję su daugiausia probleminių aspektų turinčių klausimų išsprendimu:

1) be laisvo įrodymų vertinimo principo esmės ir reikšmės atskleidimo, kartu bus atskleista ir įrodymų, kaip civilinio proceso priemonės, samprata bei įrodinėjimo tikslai. Tai sąlygoja ta priežastis, jog teisingumui įgyvendinti įrodymų sampratos ir įrodinėjimo tikslų netinkamas suvokimas dažnu atveju lemia ir netinkamai priimtus teismo sprendimus;

2) bus siekiama kaip įmanoma detaliau pateikti ir paaiškinti teisėjo vidinio įsitikinimo susiformavimo objektyviuosius ir subjektyviuosius kriterijus bei jų tarpusavio ryšį. Šis išaiškinimas reikalingas tam, kad būtų galima lengviau suprasti, kaip įvyksta įrodymų vertinimo realizavimas;

3) remiantis teisės doktrina, teismų praktika bei Lietuvos civilinio proceso pasirinkto modelio samprata, bus siekiama paneigti teiginį, jog teisėjo vidiniam įsitikinimui realizuoti užtenka „labiau tikėtino“ teisėjo vidinio įsitikinimo standarto;

---

² Toliau visur tekste bus santrumpa: „LAT“, turint omenyje Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą.

4) atsižvelgiant į tai, kad teisės doktrina ir teismų praktika didelį dėmesį skiria teismo sprendimo motyvavimo institutui, bus pabrėžiama, kad civiliniame procese netinkamas teismo sprendimo motyvavimas ne visais atvejais laikomas esminiu proceso teisės normų pažeidimu, taip nuvertinant šio instituto svarbą;

5) svarbiausias šio darbo uždavinys – apibrėžti visus laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimus bei išsiaiškinti jų įtaka laisvo įrodymų vertinimo principo realizavimui.

Remiantis Lietuvos ir užsienio teisės doktrina bei teismų praktika, darbe bus siekiama atsakyti į išsikelto **probleminį klausimą** – ar įstatyme įtvirtinta iš anksto nustatyta įrodymų galia bei konkrečių įrodinėjimo priemonių reikalavimas nepaneigia laisvo įrodymų vertinimo principo esmės ir prasmės?

Darbo objektas

Pagrindinis šio darbo objektas yra laisvo įrodymų vertinimo principo esmė, reikšmė, realizavimas bei apribojimai civilinio proceso teisėje. Daugiausia dėmesio šiame darbe skiriama tinkamam tikimybių pusiausvyros principo realizavimui, įrodymų vertinimo taisyklėms bei iš anksto nustatytos įrodymų galios tarpusavio santykiui su laisvo įrodymų vertinimo principo esme.

Šiame darbe laisvo įrodymų vertinimo principas bus analizuojamas plačiai, t.y. įrodymų vertinimas bus suprantamas ne tik kaip veikla, kurioje teismas galutinai įvertina įrodymų turinį ir nusprendžia, kuriais byloje pateiktais įrodymais grįsti savo sprendimą, tačiau ir kaip veikla, kurioje teisėjas preliminariai įvertina, ar tam tikri byloje pateikti duomenys gali tapti įrodymais. Tokį pasirinkimą lėmė ta aplinkybė, jog teismas laisvo įrodymų vertinimo principu remiasi ir įrodymų tyrime, ir galutiniame įrodymų vertinime. Šis darbas neapims atskirų įrodymų, tokių kaip šalių ir trečiųjų asmenų paaiškinimų, daiktinių įrodymų ar eksperto išvados vertinimo ypatumų analizės.

Tyrimo metodai

Šiame darbe naudojami tokie tyrimo metodai: lingvistinis, analitinis, loginis, istorinis ir teleologinis bei lyginamasis.

Lingvistinis metodas padės išsiaiškinti laisvo įrodymų vertinimo principo esmę bei atskleisti su juo susijusių sąvokų, normų ir kitų teisės principų sampratą. Analitinis ir loginis tyrimo metodai padės tinkamai išanalizuoti bei įvykdyti visus darbo tikslus bei uždavinius, atsakyti į išsikelto problemą bei suvokti teisės doktrinos, aktualios teismų praktikos bei kitos literatūros tarpusavio ryšį. Istorinis ir teleologinis metodai reikalingi išnagrinėti darbo objekto instituto raidą ir jo atsiradimą paskatinančias priežastis Lietuvoje ir įvairiose užsienio valstybėse. Šiame darbe nuolatos bus taikomas lyginamasis metodas, kuriuo remiantis bus siekiama palyginti Lietuvoje įtvirtinto laisvo įrodymų vertinimo principo sampratą bei realizavimą su kitose valstybėse įtvirtintu reguliavimu. Tuo pačiu bus lyginama ir teisės doktrinos, ir teismų praktikos tam tikrais klausimais skirtingos pozicijos. Dėl panašaus į Lietuvos pasirinktą civilinio proceso modelį, daugiausia lyginama bus su Austrijos, Vokietijos bei Švedijos civilinio proceso įtvirtintomis normomis, tuo pačiu didelį dėmesį skiriant kitokią sistemą įtvirtinančiam Prancūzijos procesui.

Darbo originalumas

Atlikus detalią paiešką, buvo išsiaiškinta, jog laisvo įrodymų vertinimo principas civiliniame procese Lietuvoje per pastaruosius penkerius metus nebuvo nagrinėjamas jokiam magistriniame darbe. Tačiau galima paminėti kelis mokslo darbus, kuriuose buvo nagrinėjamas šio darbo tyrimo objektas: TEREBEIZA, Ž. *Laisvas įrodymų vertinimas civiliniame procese: teoriniai ir praktiniai aspektai* bei SLADIC, J. ir UZELAC, A. *Assessment of Evidence. Dimensions of Evidence in European Civil Procedure*. Kaip kitą temai aktualią literatūrą būtina paminėti: LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas.; NEKROŠIUS, V. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ teorinė ir praktinė analizė*. Be to, lyginamuoju aspektu bus remiamasi ir 2015 m. *Institute for Local Self-Government and Public Procurement Maribor (Lex localis)* surinkta įvairių Europos šalių įrodymų teorine bei praktine analize, pateikiant laisvo įrodymų vertinimo principo apibrėžimus bei ypatumus.

Laisvo įrodymų vertinimo principas išvardintuose šaltiniuose nėra išnagrinėtas pakankamai detaliai bei išsamiai, nėra atsakyta į darbo uždaviniuose išsikelto klausimus, todėl tema pasižymi ne tik savo aktualumu, tačiau ir originalumu.

Svarbiausi šaltiniai

Svarbiausi šio darbo šaltiniai yra civilinio proceso bei civilinis kodeksai, kartu su jų komentarais bei Lietuvos ir užsienio teismų praktika. Didelis dėmesys skiriamas doktrinai, kuri padeda labiau suvokti ir atskleisti darbo objekto tikrąją prasmę. Teismų praktika nurodo, kaip iš tiesų tam tikri nagrinėjami teisės institutai yra realizuojami teismuose. Šiame darbe taip pat yra remiamasi specialia ir papildoma literatūra, moksliniais straipsniais, nurodant juos literatūros sąrašė.

1. LAISVO ĮRODYMŲ VERTINIMO PRINCIPO ESMĖ IR REIKŠMĖ CIVILINIAME PROCESĖ

1.1. Įrodymų samprata ir įrodinėjimo tikslai

Lietuvos CPK 2 str. numato: „civilinio proceso tikslai – ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimant sprendimus bei juos vykdanč“. Neabejotina yra tai, kad šie civilinio proceso teisės tikslai nebūtų pasiekti, jei prieš tai aptarta CPK 5 str. numatyta kiekvieno suinteresuoto asmens teisė kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė, arba įstatymų saugomas interesas, būtų įgyvendinta netinkamai. Taigi, remiantis visuotinai pripažįstama taisykle – „jei įstatymas suteikia teisę, jis duoda ir priemonę jai apginti“ (lot. *ubi jus ibi remedium*), teisės kreiptis į teismą, tuo pačiu išpildant civilinio proceso tikslus, realizavimas įvyksta teisme.

Yra nurodyta: kiekvienas asmuo, norintis apginti savo pažeistas teises, teismui ieškinio teisenos bylose turi pateikti ieškinį, o ypatingosios teisenos ir kitose bylose – pareiškimą ar prašymą (CPK 5 str. 4 d.). Vis dėlto, vien procesinio dokumento pareiškimas apgintos teisės negarantuoja. Atsižvelgiant į tai, toliau šioje dalyje bus aptarta išimtinai tik su laisvo įrodymų vertinimo principu susijusi informacija apie įrodymus civiliniame procese: 1) įrodymų samprata; 2) įrodinėjimo priemonių vaidmuo; 3) įrodinėjimo pareigos taisyklė; 4) teismo vaidmuo įrodinėjimo procese; ir 5) įrodinėjimo tikslai.

CPK numatyta, jog kiekvieno dalyvaujančio byloje asmens procesinis dokumentas turi atitikti bendruosius ir specialiuosius formas bei turinio reikalavimus, be kurių teismas dokumento nevertintų ir galėtų nustatyti terminą šiems trūkumams pašalinti (CPK 111 str., 115 str.). Bene svarbiausias reikalavimas visiems procesiniams dokumentams – faktinių aplinkybių, patvirtinančių procesinio dokumento dalyką, išdėstymas ir įrodymų, kurie tas aplinkybes galėtų patvirtinti, pateikimas (CPK 111 str. 2 d. 5 p., 135 str. 1 d. 3 p.). Tačiau nors CPK ir įtvirtina atskirą faktinių aplinkybių ir įrodymų pateikimo būtinybę kiekviename procesiniame dokumente (CPK 111 str. 2 d. 5 p.), šios sąvokos tarpusavyje yra labai susijusios.

Faktines aplinkybes bei duomenis galima suprasti kaip šalies pasakojimą apie viską, kas įvyko bei ginčo aplinkybes, kurios lėmė teisių ar interesų pažeidimą. Tai pareiškėjo įvykusių aplinkybių suvokimas, analizė ir visos turimos informacijos detalus išdėstymas raštu. Vienoje

LAT nutartyje teismas nurodė, jog „informacija yra duomenys ar žinios, kitokios faktinio pobūdžio aplinkybės, kurios gali būti nustatytos ir patikrintos atitikties tikrovei aspektu“ ir tuo pačiu pridėjo, kad „šie duomenys turi būti įrodymo priemonėje, nepriklausomai nuo jos formos, dalių ar komponavimo elementų, nes jų išdėstymo tvarka neregamentuota“³. Ši nutartis paaiškina, jog visa procesiniame dokumente pateikta informacija yra laikoma faktiniais duomenimis, jeigu juos galima patikrinti, t.y. realiai nustatyti ar jie atitinka tikrovę, ar ne, o kokia išdėstymo tvarka ar forma jie pateikti – nėra svarbu.

Tuo tarpu įrodymais yra laikomi bet kokie faktiniai duomenys, į kuriuos atsižvelgdamas teismas gali konstatuoti, kad yra aplinkybių, patvirtinančių šalių reikalavimus ir atsikirtimus ar kitų aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai, arba kad jų nėra (CPK 177 str. 1 d.). Kaip galima pastebėti, su laisvo įrodymų vertinimu susiduriama jau ankstyvoje proceso stadijoje, kada teismas turi teisę pats nuspręsti, kas yra laikoma įrodymais ir kas ne. Pagal minėtą įstatymo nuostata, įrodymais galima laikyti bet kuriuos faktinius duomenis ar aplinkybes, vis dėlto, iš jų „tikraisiais“ teismo vertinamais įrodymais tampa tik tie duomenys, kuriais remdamasis teismas galėtų konstatuoti, kad šiuose duomenyse yra aplinkybių, kurios gali būti reikšmingos bylą išspręsti teisingai.

Bylos šalys turi žinoti, jog byloje vertintini tik tie įrodymai, kurie turi reikšmės bylai (CPK 180 str.) ir gali pagrįsti arba paneigti įrodinėjimo dalyką (lot. *facta probanda*). Įrodinėjimo dalykas yra laikomas visų bylai reikšmingų faktinių aplinkybių visuma, kuri sudaro materialinio teisinio pobūdžio juridiniai faktai, įrodomieji faktai bei procesinio teisinio pobūdžio faktai⁴. Materialinio teisinio pobūdžio juridiniai faktai sudaro šalių reikalavimų ir atsikirtimų pagrindą, kai yra išdėstoma materialiosios teisės normos hipotezė. Jie svarbūs tam, kad būtų tinkamai kvalifikuotas materialusis teisinis santykis. Pavyzdžiui, kreditorius, norėdamas ginčyti skolininko sudarytus sandorius, turėtų įrodyti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁵ 6.66 str. numatytų aplinkybių egzistavimą. Pačios šalys apibrėžia šią įrodinėjimo dalyko dalį savo ieškinyje, atsiliepiame į ieškinį ar priešieškinyje, kuris vėliau lemia

---

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra v. UAB „Konto“, Nr. 3K-3-260/2011, kat. 84; 114.11.

⁴ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 432 psl.

⁵ Toliau visur tekste bus santrumpa: „Lietuvos CK“ arba, kai bus aišku, kad kalbama apie Lietuvą – tik „CK“, turint omenyje Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą (*Valstybės žinios.*, 2000, Nr. 74-2262; 200) arba konkrečiai paminėtos kitos valstybės civilinį kodeksą.

ar ieškinys bus patenkintas, ar ne⁶. Įrodomaisiais faktais yra laikomos įstatymuose nurodytos papildomos aplinkybės, kurios gali pagrįsti kitus juridinius faktus. Pavyzdžiui, CK 3.148 str. 1 d. numato, kad šalims atsisakius ekspertizės, tėvystės nustatymo pagrindai gali būti kiti įrodomieji faktai, kaip bendras vaiko motinos ir spėjamo vaiko tėvo gyvenimas, bendras vaiko auklėjimas ir kiti. Taip pat įrodomaisiais faktais pareiškus ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu dėl apgaulės gali būti apgauto asmens amžius, profesija, ankstesnė patirtis sudarant panašius sandorius ir kt. (CK 1.91 str.). Taigi šiais atvejais yra remiamasi netiesioginėmis aplinkybėmis, kurios gali padėti įrodyti pagrindinį ieškinio ar priešieškinio reikalavimą. Procesinio teisinio pobūdžio faktai yra civilinio proceso teisėje nurodytos aplinkybės, kuriomis remiantis šalys gali atlikti procesinius veiksmus. Pavyzdžiui, šalis, siekianti įrodyti CPK 293 str. ar CPK 296 str. įtvirtintus bylos nutraukimo ar pareiškimo palikimo nenagrinėto pagrindus, turėtų pateikti įrodymus, jog šiame straipsnyje nurodytos aplinkybės egzistuoja. Tad įrodinėjimo dalykas civiliniame procese svarbus ne tik šalims, tačiau ir teismui vertinant įrodymus. Nustatant bylos nagrinėjimo ribas ir įrodymus, kuriuos šalys turi pateikti, teismas gali tinkamai vadovautis įrodymų sąsajumo ir leistinumo kriterijais bei užtikrinti teisingą bylos nagrinėjimą.

Remiantis tuo, kad teismas priima nagrinėti tik tuos įrodymus, kurie patvirtina arba paneigia turinčias reikšmės bylai aplinkybes, būtina apžvelgti ir priemones, kuriomis šias aplinkybes galima įrodyti. Romėnų laikais buvo leidžiami tiek rašytiniai, tiek ir žodiniai įrodymai, tačiau pagrindinės įrodinėjimo priemonės buvo būtent šalių ir liudytojų parodymai⁷. Šiuo metu pagal Lietuvos CPK įrodinėjimo dalyką galima pagrįsti šiomis priemonėmis: šalių ir trečiųjų asmenų (tiesiogiai ar per atstovus) paaiškinimais, liudytojų parodymais, rašytiniais įrodymais, daiktiniais įrodymais, apžiūrų protokolais, ekspertų išvadomis, nuotraukomis, vaizdo ir garso įrašais, padarytais nepažeidžiant įstatymų, ir kitomis įrodinėjimo priemonėmis (CPK 177 str.). Lyginant šių priemonių sąrašą su kitų valstybių proceso normomis, be išvardintų įrodinėjimo priemonių, Vokietijos proceso normos didelį dėmesį skiria ne tik šalių paaiškinimams, bet ir jų apklausai. Vokietijos CPK 445 str. kaip atskirą įrodinėjimo priemonę įtvirtina priešingos šalies apklausą. Pagal šią apklausą šalis, kuri nepateikė reikiamų įrodymų, gali pateikti prašymą, kad priešinga šalis būtų apklausta dėl faktų ir aplinkybių, kurių pirmoji

---

⁶ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 432-433 psl.

⁷ KOSAITĖ-ČYPIENĖ, E. *Įrodinėjimo proceso teisinis reglamentavimas romėnų teisėje ir jo įtaka Lietuvos ir Švedijos Civiliniam procesui*. Jurisprudencija: 2008, 107 psl.

nesugeba įrodyti, patvirtinimo. Tokiu būdu priešingos šalies atsisakymas pagal teismo vidinį įsitikinimą gali padėti jam nuspręsti dėl ginčijamų aplinkybių tikrumo (CPK 446 str.).

Svarbu pastebėti ir tai, kad teisėjas nėra absoliučiai laisvas nuspręsti, ką laikyti įrodymais ir ką ne. Galima pažvelgti ir į LAT pateiktą įrodymų apibrėžimą: „įrodymais galima laikyti tik tokius faktinius duomenis, kurie atitinka visus keturis požymius: pirma, įrodymas turi būti tam tikri duomenys, informacija, žinios apie faktus, sudarančius įrodinėjimo dalyką; antra, įrodymas turi turėti ryšį su byla, su faktais, sudarančiais įrodinėjimo dalyką (įrodymų sąsajumas); trečia, įrodymas turi būti gautas, pateiktas, surinktas, iširtas ir įvertintas tik įstatymo nustatyta tvarka; ketvirta, informacija turi būti gauta tik iš įstatyme nustatyto šaltinio ar įrodinėjimo priemonės. Trūkstant bent vieno požymio, faktiniai duomenys nėra įrodymai“⁸. Pirma, kaip galima pastebėti iš šio išaiškinimo, įstatyme pateikti žodžiai – „bet kurie faktiniai duomenys“ – neturėtų būti suprantami plačiąją prasme, kadangi neatitinkant bent vieno iš teismo anksčiau nurodytų keturių požymių, tokie duomenys negalės tapti įrodymais. Antra, ši nutartis taip pat atspindi ir kitą įrodymų pusę – ne viskas priklauso nuo teisėjo valios nuspręsti, ką galima laikyti įrodymais ir ką ne. Jeigu pateikti šalių duomenys yra ne apie įrodinėjimo dalyką ir su juo nesusiję, taip pat, jei jie gauti ar surinkti pažeidžiant įstatymus, tokiu atveju teismo diskrecijos nebėlieka ir dėl išvardintų priežasčių teismas privalo atsisakyti juos vertinti. Trečia, būtina pabrėžti ir tai, jog iki 2011 m. spalio 1 d. įsigaliojus CPK 177 str., 2 d. pakeitimams⁹, CPK nebuvo įtvirtinta galimybė remtis „kitomis įrodinėjimo priemonėmis“, tad Lietuvos CPK įtvirtino baigtinį prieš tai išvardintų įrodinėjimo priemonių sąrašą (lot. *numerus clausus*). Šiuo metu, kaip nurodo teismų praktika, „teismas turi teisę vertinti bet kokią objektyvia forma išreikštą byloje esančią informaciją, jeigu įstatymas specialiai nenustato įrodinėjimo priemonių ribojimo“¹⁰. Taigi prieš tai aptartos nutarties ir visų iki minėto straipsnio pakeitimo įsigaliojimo datos priimtose nutartyse nustatyti įrodymų požymiai pasikeitė: ketvirtasis požymis, jog informacija turi būti gauta tik iš įstatyme numatytos įrodinėjimo priemonės, nebėra taikomas. Po šio straipsnio pakeitimo įsigaliojimo remtis galima bet kokiomis teisėtomis įrodinėjimo priemonėmis, net ir konkrečiai nenumatytomis įstatyme.

---

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje N. Ch. dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, Nr. 3K-3-439/2008, kat. 114.4; 114.5; 114.8.3; 114.9.2; 114.11; 115; 128.2.

⁹ 2011 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-1480. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 85-4126.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. Z. V., L. V., E. V., R. V., II, *Vainė*, Nr. 3K-3-402/2012, kat. 63.1; 114.3; 114.9.6.2.

Įrodymus, patvirtinančius šalių nurodytas aplinkybes, išskyrus tam tikrose bylose, kurios bus aptartos vėliau, taip pat privalo rinkti ir pateikti šalys, o ne teismas. Įrodinėjimui yra svarbi iš romėnų teisės atėjusi įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklė, kuri teigia, jog: „tas, kas kreipiasi į teismą gynybos, tas turi įrodyti, kad tokia gynyba būtina“ (lot. *semper necessitas probandi incumbit illi, qui agit*) bei su ja susijusi kita taisyklė, kad: „įrodinėjimo našta tenka tam, kuris tvirtina, o ne tam, kuris neigia“ (lot. *onus probandi incumbit ei qui affirmat, non ei qui negat*)¹¹. CPK 178 str. įtvirtina įrodinėjimo pareigos taisyklę, pagal kurią kiekviena šalis turi įrodyti aplinkybes, kuriomis remiasi. Teismų praktikoje įrodinėjimo pareigai yra skiriami du aspektai: pirma, kiekviena šalis turi pareigą nurodyti tam tikrus faktus arba teigti juos esant ir antra – pateikti įrodymus, patvirtinančius tuos faktus¹². Tuo pačiu doktrinoje yra išsakyta gana pagrįsta mintis, jog „aiškinimas, kad šaliai tenka pareiga įrodinėti, o už jos nevykdymą gali būti taikomos sankcijos, iš esmės prieštarautų šalių dispozityvumo ir rungimosi principams“¹³. Šios pareigos nevykdymas suponuoja mintį, jog šalis, nepateikusi įrodymų, gali gauti tam tikrą procesinę sankciją, nors civiliniame procese nepateikus įrodymų galima sulaukti tik nepalankaus teismo sprendimo, tačiau tai nėra sankcija CPK prasme. Iš viso to galima pritarti pozicijai, jog „įrodinėjimo pareiga“ turėtų būti pavadinta „įrodinėjimo našta“ (lot. *onus probandi*)¹⁴, kurios samprata labiau atitinka šalių rungimosi ir dispozityvumo principus. Įdomu tai, kad CPK 225 str. 1 p. nurodo teismo teisę patikslinti arba paskirstyti šalių našta, bet ne pareigą įrodinėti, tad šiuo metu kodeksas nedaro didelio skirtumo tarp „pareigos“ ir „naštos“, kalbėdamas apie tą patį.

Teismo vaidmuo įrodinėjimo procese taip pat svarbus. Šiuo metu galiojantis Lietuvos CPK yra grindžiamas socialiojo civilinio proceso mokyklos tradicija, kuri yra būdinga daugeliui kontinentinės Europos valstybių, ir labiausiai atspindi Austrijos ir Vokietijos civilinio proceso modelius¹⁵. Lietuvos CPK socialiojo civilinio proceso mokyklos nuostatomis ir jos propaguojamomis idėjomis pasireiškia greitu ir ekonomišku procesu, aktyviu teisėju bei

---

¹¹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 432 psl.

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Telegausa“ v. „TELE2“, Nr. 3K-3-176/2010, kat. 35.5; 114.11.

¹³ TEREBEIŽA, Ž. *Įrodinėjimo našta ir pareiga*. Socialinių mokslų studijos: 2010, psl. 302.

¹⁴ NEKROŠIUS, V. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ teorinė ir praktinė analizė*. Teisė: 2006, Nr. 58, 116 psl.

¹⁵ VALANČIUS, V. *Kai kurie naujojo civilinio proceso kodekso bruožai*. Jurisprudencija: 2002, 196 psl.

materialiosios tiesos nustatymo byloje¹⁶. Tai įtvirtinta ir CPK 8 str., pagal kurią nustatyta, kad teismas, bendradarbiaudamas su dalyvaujančiais byloje asmenimis, imasi priemonių, jog byla būtų tinkamai išnagrinėta. Pagal teismų praktika išaiškinta, jog teismas, likdamas nešališkas ir neutralus, nepažeisdamas dispozityvumo, rungimosi, šalių lygiateisiškumo ir kitų proceso principų, vadovauja procesui, vykdo CPK nustatytus procesinius veiksmus¹⁷. Ši teismo nutartis bei CPK įtvirtinti kooperacijos ir bendradarbiavimo principai numato, kad bylai vadovauja ne tik teismas, tačiau ir bylos šalys. Taigi aktyvios privalo būti abi pusės, kas lemia ir šio pasirinkto modelio esmę. Pagal Lietuvos proceso teisės teisinį reguliavimą, be įrodymų vertinimo, teismas pagal CPK turi pareigą nustatyti esmines bylos aplinkybes ir šalinti iš nagrinėjimo teisme visa, kas nesusiję su nagrinėjama byla (CPK 159 str. 1 d.). Kas yra „esminės“ ir kas „neesminės“ aplinkybės iš pačio įstatymo normų suprasti būtų sunku, tačiau remiantis doktrina, esminės bylos aplinkybės galėtų būti laikomos tokios, „kurių neišsiaiškinius apskritai yra sudėtinga objektyviai pritaikyti materialiąją teisės normą ginčijamiems materialiniams teisiniams santykiams“¹⁸. Kitais žodžiais tariant, esminės aplinkybės būtų tos, be kurių tarp šalių atsiradusio ginčo apskritai nebūtų galima teisingai išspręsti, tad būtent jas teismas ir yra įpareigotas nustatyti. Be to, be CPK įtvirtintų pareigų, teismui taip pat kyla pareiga ir tinkamai kvalifikuoti tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykiui. Šaliai procesiniame dokumente pateikus visą turimą bylai reikšmingą informaciją, šalia faktinio ieškinio pagrindo (lot. *causa petendi*), jai nebūtina pateikti situacijos teisinio kvalifikavimo. Yra preziumuojama, jog teismas žino teisę (lot. *iura novit curia*) ir tik jam yra suteikta privilegija, remiantis teismų praktika, „taikant teisės normą atskleisti jos tikrąjį turinį, t.y. ją aiškinti ir pagal jos prasmę parinkti teisinius argumentus, net ir tuos, kurių dalyvaujantys byloje asmenys nenurodė“¹⁹. Taip pat, yra pabrėžiama, jog „teisinė kvalifikacija, teisės normų aiškinimas ir taikymas ginčo santykiui yra bylą nagrinėjančio teismo prerogatyva, todėl ieškinyje ieškovo nurodytas teisinis ieškinio pagrindas ir faktinių aplinkybių teisinis vertinimas

---

¹⁶ KOSAITE-ČYPIENĖ, E. *Įrodinėjimo Švedijos civiliniame procese bendrieji šaltiniai, bruožai ir principai*. Jurisprudencija: 2008, 82 psl.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje I. M. v. G.M., Nr. 3K-3-178/2006, kat. 75.4.2; 75.4.3.

¹⁸ NEKROŠIUS, V. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ teorinė ir praktinė analizė*. Teisė: 2006, Nr. 58, 116 psl.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Telegausa“ v. „TELE2“, Nr. 3K-3-176/2010, kat. 35.5; 114.11.

teismui nėra privalomas ir šio nesaisto²⁰. Tad nors asmenims visada palankiau pateikti ne tik faktinį, bet ir teisinį situacijos vertinimą, tai yra jų teisė, bet ne pareiga, o galutinį pateiktų aplinkybių teisinį vertinimą visada privalo atlikti teismas.

Nors teismas įrodinėjimo procese turi sąlyginai nedaug pareigų, teisių jis turi nemažai. Teismas turi teisę dalyvaujančių byloje asmenų prašymu išreikalauti įrodymus, kurių pastarieji asmenys negali gauti, reikalauti iš jų paaiškinimų, nurodyti aplinkybes, kurias būtina nustatyti norint teisingai išnagrinėti bylą, pasiūlyti arba įpareigoti pateikti papildomus įrodymus, o tam tikrais atvejais taip pat turi teisę rinkti įrodymus savo iniciatyva (CPK 160 str. 2-3 p., 5-6 p.). Vis dėlto, teismo teisė pasiūlyti pateikti įrodymus neturi būti suprantama labai plačiai. Kaip nurodo LAT praktika, teismui siūlant šalims pateikti papildomus įrodymus, teismas neturi pareigos detalai nurodyti konkrečių įrodinėjimo priemonių, išskyrus, kai yra privaloma pateikti rašytinius įrodymus (vaikų gimimo liudijimai šeimos bylose, viešojo registro pažymėjimai ginčiuose dėl daikto valdymo pažeidimų ir kt.)²¹. Manoma, kad tokia teismo teisė, nenurodant konkrečių įrodinėjimo priemonių, yra pozityvi, kadangi yra išvengiamas konfliktas su teismo nešališkumo ir šalių lygybės principais, asmenį nukreipiant teisinga linkme, neįvardijant konkretaus atsakymo²². Nors pagrindinė taisyklė yra ta, kad įrodymus teismui pateikia šalys, teismas įstatyme numatytais atvejais turi teisę juos rinkti *ex officio*. Tokiems atvejams priskirtini šeimos, darbo, ypatingosios teisenos bylose bei esant viešajam interesui²³, kai nesiėmus šių priemonių būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai²⁴. Kitų valstybių teisinėje sistemoje teismas turi platesnes teises pats rinkti įrodymus. Pavyzdžiui, Austrijos CPK 183 str. numato, jog jeigu teismui priimti sprendimą yra svarbūs tam tikri faktai ar aplinkybės, jis gali rinkti įrodymus pats. Prancūzijos CPK 10 str. taip pat nurodo, kad teismas turi teisę savo iniciatyva rinkti bet kurias teisėtas ir reikiamas įrodinėjimo priemones.

---

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „X servisas“ v. UAB „Autorealybė“, Nr. 3K-3-457/2011, kat. 40.2; 106.1; 114.11.

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

²² NEKROŠIUS, V. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ teorinė ir praktinė analizė. *Teisė*: 2006, Nr. 58, 116 psl.

²³ Atitinkamai CPK 376 str. 1 d., 414 str. 1 d., 443 str. 8 d. bei 179 str. 2 d.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Minvesta“ v. L. N., M. N., D. T., V. I. (V. I.), Nr. 3K-3-429-313/2015, kat. 35.3.1; 44.2.1; 44.2.2; 44.5.2.17; 126.8. *Teismų praktika*. 2015, 44, p. 113-135.

Remiantis įstatymu, „įrodinėjimo tikslas – teismo įsitikinimas, pagrįstas byloje esančių įrodymų tyrimu ir įvertinimu, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja“ (CPK 176 str. 1 d.), o šis tikslas yra pasiekiamas tiriant ir vertinant įrodymus²⁵. Tuo pačiu šią sąvoką galima papildyti tuo, jog kadangi bylos baigtis iš esmės priklauso nuo to, ar šalims pavyks įrodyti teismui savo tiesą, pagrįsta teigti, kad pagrindinis įrodinėjimo tikslas – tiesos byloje nustatymas. Doktrinoje yra pateikiamos trys tiesos sampratos: formalioji, materialioji ir objektyvi (absoliuti)²⁶. Formalioji tiesa yra grindžiama tuo, jog teismas civiliniame procese būna pasyvus ir vertinantis tik tai, ką šalys yra pateikusios, užtikrindamas formalios tiesos atradimą. Formalusis teisėjo vadovavimas procesui reiškia, kad jis, „likdamas nešališkas ir neutralus bei nepažeisdamas dispozityvumo, rungimosi, šalių lygiateisiškumo ir kitų proceso principų, kontroliuoja šalių veiksmus procese siekdamas, kad byla judėtų į priekį“²⁷. Materialiojoje tiesoje teismo sprendimas turi būti priimamas esant didesnio įsitikinimo kriterijumi. Teismas būna aktyvus, tačiau nepažeisdamas šalių rungimosi principo leidžia šalims diktuoti bylos eigą, aktyviai įsikišdamas į procesą tik tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, bylose turinčiuose viešąjį interesą. Objektyvioji arba absoliuti tiesa reiškia, jog teismo sprendimas turi atitikti tikrovę, keliant reikalavimą teismui priimti absoliučiai teisingą sprendimą. Dėl teismo nustatomos tiesos pobūdžio teisės doktrinoje egzistuoja kelios nuomonės. Viena nuomonė yra ta, kad įrodinėjimo tikslas yra nustatyti objektyviają (absoliučią) tiesą, o kita doktrina teigia, jog objektyviosios (absoliučios) tiesos nustatyti neįmanoma, todėl teismui turi pakakti nustatyti santykinę (formaliąją) tiesą²⁸. Objektyvios arba absoliučios tiesos doktrinos šalininkams iš tiesų būtų sunku pritarti dėl kelių priežasčių. Pirmą, siekiant nustatyti šią objektyvią tiesą būtų akivaizdžiai paneigti rungimosi bei dispozityvumo principai, kadangi teismas būtų įpareigotas pats aktyviai rinkti įrodymus ir siekti išsiaiškinti visas, net ir šalių neapartas, bylos faktines aplinkybes. Antra, remiantis tuo, kad bylos baigtis visiškai priklauso nuo pačių šalių valios joms galint sudaryti taikos sutartį, atsiimti ieškinį, pripažinti ieškovo reikalavimus bei nuspręsti pateikti ar nepateikti tam tikrus įrodymus, bet kuriuo iš išvardintų atveju šalių suvokta tiesa nebūtų tapati teismo suvoktai objektyviai (absoliučiai) tiesai, kas ją taip pat padarytų neįmanoma. Vis dėlto, galima sutikti ir

---

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“, Nr. 3K-3-302/2007, kat. 22.7; 25.3; 27.7; 36.1; 93.2.9; 100; 112; 113.6.1.3; 116.1; 117.1; 121.9; 121.21.

²⁶ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 44 psl.

²⁷ *Ibid.* 193 psl.

²⁸ *Ibid.* 44 psl.

su kita pozicija, jog apskritai civilinį procesą skirstyti pagal jo siekiamybę atrasti vienokią ar kitokią tiesą, lyg egzistuo-tų kelios tiesos rūšys, o ne vienintelė tiesa, nėra prasminga²⁹. Viso proceso tikslas yra padėti šalims išspręsti ginčą, o tiesa bus tokia, kokią nuspręs teismas ir ji bus vienintelė.

Iš viso to, kas aptarta, galima spręsti, jog norint tinkamai analizuoti laisvo įrodymų vertinimo principą, privalu išsiaiškinti ir pačių įrodymų sampratą. Teismas nevertina bet kokių byloje pateiktų aplinkybių, o įrodymais iš jų pripažįsta tik tas, kurios atitinka įstatyme numatytus standartus ir įtikina teismą jas buvus. Kadangi įstatymas nenurodo baigtinio įrodinėjimo priemonių sąrašo, iš esmės teismas vertina bet kurią informaciją, kuri teismui atrodo aktuali bylos išsprendimui. Be to, nors įrodinėjimo našta kyla bylos šalims, teismo vaidmuo įrodinėjimo procese tam tikrais atvejais taip pat gali būti aktyvus. Be įrodymų vertinimo, teismas tam tikrais atvejais gali pats rinkti įrodymus savo iniciatyva, privalo nustatyti esmines bylos aplinkybes ir šalinti iš proceso viską, kas su juo nesusiję. Atsižvelgiant į proceso teisės normų visumą, įrodinėjimo pagrindinis tikslas – teismui tiriant ir vertinant įrodymus, nustatyti byloje tiesą. Kokia ji – formali, materiali ar absoliuti – priklauso nuo šalyje pasirinkto civilinio proceso modelio. Vis dėlto, visus procesus neabejotinai vienijai tai, jog svarbiausias įrodinėjimo tikslas yra teisingumo įgyvendinimas, apginant pažeistus interesus.

---

²⁹ TEREBEIZA, Ž. *Tiesos nustatymo problema šiuolaikiniame civiliniame procese*. Socialinių mokslų studijos: 2011, 1019 psl.

1.2. Laisvo įrodymų vertinimo principo turinys

Įrodinėjimo procesas civilinėje byloje susideda iš faktų ir įrodymų nurodymo, įrodymų pateikimo, rinkimo ir įrodymų tyrimo bei vertinimo. Svarbu atkreipti dėmesį, jog įrodymų tyrimas ir įrodymų vertinimas yra skirtingos sąvokos. Pagal teismų praktika, įrodymų tyrimas suprantamas kaip „kiekvieno byloje esančio įrodymo ištyrimas dėl konkretaus įrodymo sąsajumo, leistinum, patikimumo ir nustatymas, kaip konkrečiu atveju įrodymas yra susijęs (o gal visiškai nesusijęs) su įrodinėjimo dalyku“³⁰. Pats įrodymų vertinimas vyksta per visą įrodinėjimo procesą (renkant, priimant įrodymus, juos tiriant, sprendžiant jų patikimumo ir pakankamumo klausimus), tačiau tai laikoma tik preliminariu įrodymų vertinimu. Taigi preliminarus įrodymų vertinimas kartu apima ir įrodymų tyrimą, kaip pati pirmąjį įrodymų vertinimo etapą, o pats įrodymų vertinimas atliekamas priimant sprendimą ir atitinkamai išdėstant galutinį įrodymų vertinimą teismo sprendimo motyvuose (CPK 270 str. 4 d. 2-3 p.).

Remiantis teisės doktrina, įrodymų vertinimas yra laikomas „logikos dėsniais grindžiamas mąstymo procesas“³¹. Įrodymų vertinimui galutinį ir ginčo šalims privalomą sprendimą priima teismas, įvertinęs visų pateiktų įrodymų visumą. Jau romėnų teisėje buvo numatyta, jog teisėjas nebuvo saistomas jokių formalumų vertindamas įrodymus, o išnagrinėjęs bylą net nemotyvuodamas sprendimo (lot. *sententia*) jį paskelbdavo žodžiu ir taip užbaigdavo procesą³². Vis dėlto, šiuo metu įrodymų vertinimas šiek tiek pasikeitė.

Lietuvos CPK 185 str. numatyta, jog teismas įrodymus vertina „pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais“. Taigi, būtent šio straipsnio pagrindu Lietuvos civilinio proceso teisėje buvo įtvirtintas ir šio darbo pagrindinis tiriamasis objektas – laisvas įrodymų vertinimo principas.

Doktrinoje egzistuoja kelios pagrindinės įrodymų vertinimo teorijos. Pirmoji – formalioji įrodymų vertinimo teorija³³. Ši teorija atsidaro dar viduramžiais, kai įstatymas nustatydavo ne tik, kokie įrodymai turėjo būti pateikiami, bet taip pat nustatydavo ir jų vertę. Teismas iš anksto žinojo kiekvieno įrodymo vertę, kuri priklausė nuo liudytojų skaičiaus,

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 7 d. nutartis „*ERGO Insurance SE*“ v. *B. P., M. M., civilinėje byloje Nr. 3K-3-44/2015*, kat. 44.2.4; 44.8; 114.11.

³¹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 412 psl.

³² NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS, V. ir VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*. Vilnius: Justitia, 1999, 48-49 psl.

³³ *Cit. op.* 31, 195 psl.

statuso, amžiaus ar lyties. Tam, kad įrodyti tam tikrą faktą, buvo privalomas konkretus liudytojų skaičius. Taip pat, kilmingųjų, dvasininkų ir turto valdytojų parodymai visada buvo viršesni negu paprastų žmonių. Senesnių žmonių parodymai laimėdavo prieš jaunesnių, o moterų parodymai buvo beveik nevertinami arba buvo vertinama kaip pusė arba trečdalis vyrų parodymų. Pagal pirmąjį 1734 m. Švedijos Teismo proceso kodeksą, nagrinėjant bylą buvo galimi tik tam tikros rūšies įrodymai, tik tam tikras jų kiekis bei nurodyta tokių įrodymų vertė. Pavyzdžiui, kodekse buvo įtvirtinta norma, teigianti, jog vienas liudytojas laikomas puse įrodymo, tačiau du liudytojai, kurių liudijimai sutampa, laikomi visišku įrodymu³⁴. Toks formalus įrodymų vertinimas suponuoja tai, jog pagal šią teoriją teismo vidinis įsitikinimas dažnu atveju gali nesutapti su byloje pateiktais įrodymais, nes jeigu įstatyme yra įtvirtinta, kurie įrodymai laikomi viršesni už kitus, teismo įsitikinimas šiuo atveju neturi jokios reikšmės. Nors pasirinkus šį modelį ir buvo panaikinamas teisėjo subjektiškumas bei pagerinamas teisinis tikrumas, šalims galint iš anksto numatyti įrodymų vertinimo proceso rezultata, ši iš anksto nustatyta įrodymų vertė vėliau buvo sukritikuota ir didžiosios Prancūzijos revoliucijos metu atsirado nauja – laisvo įrodymų vertinimo idėja. XIX a. iš Prancūzijos ši idėja paplito po visą kontinentinę Europą ir vėliau laisvo įrodymų vertinimo sistema įsigalėjo daugumoje valstybių³⁵. Vis dėlto, šiomis dienomis Prancūzijoje bei iš dalies Italijoje vis dar liko formalus įrodymų vertinimas, kartu jį derinant ir su laisvo įrodymų vertinimo principu³⁶. Šių šalių sistema nustato teisinę ir hierarchinę kai kurių įrodymų vertę bei įtvirtina apribojimus tam tikras aplinkybes galint įrodyti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis.

Formaliają įrodymų vertinimo teoriją pakeitė kita – materialioji įrodymų teorija arba laisvo įrodymų vertinimo teorija³⁷. Žodį „laisvas“ teisėje galima suprasti kaip kažką nesuvaržyto įstatymų prasme, o „laisvas vertinimas“ turėtų reikšti tai, kad tam tikras

---

³⁴ KOSAITĖ-ČYPIENĖ, E. *Įrodinėjimo Švedijos civiliniame procese bendrieji šaltiniai, bruožai ir principai*. Jurisprudencija: 2008, 80 psl.

³⁵ CAPPELLETTI, M.; MERRYMAN J. H. ir PERILLO J. M. *The Italian Legal System – An Introduction*. Stanford University Press: 1967, 140 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=SmaGCgAAQBAJ&pg=PR4&lpg=PR4&dq=The+Italian+Legal+System+-+An+Introduction.+Stanford+University+Press&source=bl&ots=n9x6SmMOgY&sig=oHZq7NMBL_MIHCHAw-ES8PizRc4&hl=lt&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Italian%20Legal%20System%20%E2%80%93%20An%20Introduction.%20Stanford%20University%20Press&f=false>

³⁶ SLADIC, J.; UZELAC, A. *Assessment of Evidence. Dimensions of Evidence in European Civil Procedure*. 3D skyrius. Kluwer Law International BV, The Netherlands: 2015, 113 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://bib.irb.hr/datoteka/841351.A53Sladic_Uzelac-EUMO-94_Assessment_of_evidence.pdf>

³⁷ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 412 psl.

aplinkybes vertinantis subjektas turi nevaržomą laisvę bei diskreciją vertinti jam pateiktą informaciją pagal savo subjektyvų, vidinį įsitikinimą, nusprendžiant ar ji teisinga, ar ne. Kaip minėta prieš tai, ši teorija atsirado dar romėnų teisėje, kuri įtvirtino laisvo įrodinėjimo principą (lot. *libera probatio*), reiškiantį, jog teisėjas gali priimti sprendimą remdamasis savo vidiniu įsitikinimu ir jis nėra saistomas jokiais įrodymų taisyklėmis³⁸. Remiantis šia teorija, teisėjo įsitikinimas turi būti paremtas bet kokių teisėtai surinktų šalių pateiktų įrodymų vertinimu, taip pat ir tikimybių balansu, nusprendžiant, kurios šalies argumentai yra labiau pagrįsti. Šioje sistemoje, su tam tikromis išimtimis, nėra iš anksto nustatyta tam tikrų įrodymų vertė, o teismas gali nevaržomai nuspręsti, kurie įrodymai atrodo labiau tikėtini, nei kiti. Yra numatyta, jog tik pats teisėjas, „vadovaudamasis savo žiniomis ir sąžine, profesinės pareigos ir etikos reikalavimais, gali spręsti apie įrodymų tikrumą, pakankumą, sąsajumą ir t. t.“³⁹. Tuo pačiu teisėjo pareiga vertinti įrodymus pagal vidinį įsitikinimą yra suprantama ir kaip teisėjo nepriklausomumo principo išraiška⁴⁰. Niekas teisėjui negali nurodyti, koku būdu reikia vertinti įrodymus ir jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios⁴¹. Atsižvelgiant į tai, yra laikoma, jog bylai teisingai išspręsti reikšmingos informacijos įrodomąją vertę nustato teismas, visapusiškai ir objektyviai išnagrinėjęs visas bylai reikšmingas aplinkybes⁴². Šia teorija pasirėmė dauguma Europos valstybių: Vokietija (CPK 286 str.), Austrija (CPK 272, 367 str.), Bulgarija (CPK 12 str.), Kroatija (CPK 7 str.), Graikija (CPK 304-346 str.) ir šiaurinės Europos šalys, tarp jų ir Lietuva (CPK 185 str.), Lenkija (CPK 233 str.), Latvija (CPK 97 str.), Švedija (CPK 35 skyriaus 1 d.) bei kitos.

Būtina pabrėžti, jog formalios ir materialios įrodymų vertinimo teorijos nereikėtų sieti su formalios ir materialios tiesos civiliniame procese nustatymu. Kaip minėta prieš tai, pagrindinis skirtumas tarp materialios ir formalios tiesos nustatymo yra teismo aktyvumas. Jei teismas yra aktyvus, t.y. turi teisę įpareigoti ar pasiūlyti šalims pateikti įrodymus, o esant išskirtiniams atvejams, turi teisę pats *ex officio* rinkti įrodymus, yra laikoma, kad teismas siekia atrasti materialią kilusio ginčo tiesą (inkvizitorinis principas). Tuo atveju, kai teismas atlieka

---

³⁸ KOSAITE-ČYPIENĖ, E. *Įrodinėjimo Švedijos civiliniame procese bendrieji šaltiniai, bruožai ir principai*. Jurisprudencija: 2008, 105 psl.

³⁹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 412 psl.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje F. V. v. „Anykščių vynas“, Nr. 3K-3-156/2008, kat. 4.1; 11.9.5; 11.9.6; 11.9.9.

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Seltas“ v. BUAB „Seltas“, Nr. 3K-3-597/2013 kat. 114.9.6.2; 126.8.

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje D., A., U. v. VŠĮ Centro poliklinika, Nr. 3K-3-299-611/2015, kat. 44.5.2.15.

pasyvų įrodymų rinkimo ar siūlymo pateikti juos vaidmenį, laikoma, jog teismas pasitenkina ir formalios tiesos atradimu (adversalinis principas)⁴³. Nors kai kurios šalys ir įtvirtina laisvo įrodymų vertinimo principą (materialioji įrodymų vertinimo teorija), savo procesuose jos gali siekti formalios tiesos nustatymo ir atvirksčiai. Pavyzdžiui, nors Danijoje ir egzistuoja materialioji įrodymų vertinimo teorija, civilinis procesas yra paremtas formalios tiesos principu. Teismas nustato tiesą remdamasis išimtinai šalių pateiktomis faktinėmis aplinkybėmis, įtvirtindamas didelę konkurencinę kovą tarp šalių teisme, kas, manoma, jog užtikrina tinkamą balansą atrandant tiesą byloje⁴⁴. Analogiškai įtvirtinta ir Vokietijos procese, nurodant, kad formali tiesa yra tai, ką teismas, dėdamas didžiausias pastangas, tiki esant teisinga, atsižvelgdamas į šalių pateiktus įrodymus. Teismo tikslas yra vykdyti ir atrodyti vykdant teisingumą tarp šalių; jis neprivalo užtikrinti nepriklausomos tiesos⁴⁵. Bendrosios teisės tradicijos šalyse taip pat yra pripažįstamas laisvas įrodymų vertinimo principas, tačiau teismas čia yra pasyvus, o proceso tikslas yra išsiaiškinti tik formalią tiesą, remiantis šalių pateiktais įrodymais. Vis dėlto, čia pastaraisiais dešimtmečiais situacija keičiasi ir tesėjo vaidmuo tampa vis aktyvesnis⁴⁶.

LDK teisėje buvo galima pastebėti ir laisvo, ir formalaus įrodymų vertinimo taisyklių nuostatų. Pavyzdžiui, pirmajame Lietuvos statute buvo nurodoma, jog: šie „...drauge susirinkę išklaudyti abiejų šalių parodymus...ir [turi] apžiūrėti raštus bei žymenis: kieno raštai ar žymenys bus geresni, tam turi leisti įrodinėti pagal teisės paprotį“ (VII skyrius, 6 str.) bei nuostata: „...paliekame tai tiesėjų nuožiūrai pagal jų sąžinę, kad jie, paminėję Dievą, ir tai turėtų nuspręsti pagal seną paprotį“ (VI skyrius, 25 str.). Priešingai nei viduramžių puoselėjamoje formalioje įrodymų vertinimo teorijoje, pagal LDK teisę moters parodymai nebuvo prastesni už vyro, o jeigu „šalių pateikti įrodymai turėjo vienodą vertę, teismas turėjo būti teisiamojo pusėje pagal principą – „teismas turi būti linkęs išteisinti, o ne nubausti“ (trečiasis Lietuvos Statutas, XIV skyrius, 3 str.)⁴⁷. Vis dėlto, teisėjas nebuvo visiškai laisvas

---

⁴³ SWARD, E. E. *Values, Ideology, and the Evolution of the Adversary System*. Indiana Law Journal: 1989, 312 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1185&context=ilj>>

⁴⁴ WAAGE, F.; HERBORN, M. *Evidence in civil law – Denmark*. Lex localis: 2015, 10 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

⁴⁵ KÖTZ, H. *Civil Justice Systems in Europe and the United States*, Duke Law: 2009, 7 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2580&context=faculty_scholarship>

⁴⁶ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 89 psl.

⁴⁷ MACHOVENKO, J. *Įrodymai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisėje*. Teisė: 2005, 63 psl.

vertindamas įrodymus. LDK laikais taip pat galiojo hierarchinė įrodymų sistema, įtvirtinta LDK statutuose ir egzistavusi iki tol, kol Lietuvoje įsigalėjo buržuazinė teisė, atmetusi feodalinį įrodymų vertinimą⁴⁸. Pagal formaliąją įrodymų teoriją LDK buvo nustatyta kai kurių įrodymų vertė, pavyzdžiui, nurodant, jog žemės ginčiuose svarbesni parodymai būdavo bajorų, paprastų žmonių ir bylininko kaimynų, nei kitų vietos gyventojų, be to, ginčai tarp feodalų ir kitų asmenų, esančių žemesnėje feodalinėje hierarchinėje pakopoje, visada būdavo sprendžiami feodalų naudai (pirmojo Lietuvos Statuto VIII skyrius, 4 str.)⁴⁹.

Šiandieniniame Lietuvos CPK formalus įrodymų vertinimo institutas taip pat yra įtvirtintas CPK 285 str. 2 d., pagal kurią priimdamas sprendimą už akių, teismas atlieka formalų byloje pateiktų įrodymų vertinimą, t. y. įsitikina, kad pasitvirtinus šių įrodymų turiniui būtų pagrindas priimti tokį sprendimą. Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, jog šios nuostatos negalima aiškinti kaip reiškiančios, esą teismas neprivalo visapusiškai ištirti byloje pateiktų įrodymų, gali juos tirti paviršutiniškai, neįsigilinęs ar kaip įpareigojančios teismą priimti sprendimą už akių net ir tuo atveju, kai, jo manymu, byloje pateiktų įrodymų nepakanka teisingam sprendimui byloje priimti⁵⁰. LAT taikydamas formalų įrodymų vertinimą laikosi pozicijos, jog „formalus įrodymų vertinimas iš esmės netiriant įrodymų turinio reiškia, kad teismas vertina tik teisinį, bet ne faktinį jų pagrįstumą; be to, teismas tokiu atveju privalo formaliai įvertinti visus byloje esančius įrodymus“⁵¹. Taigi esant įvykdytom CPK 285 str. įtvirtintoms sprendimo už akių priėmimo sąlygoms, teismas patikrina, ar šalių pateikti įrodymai atitinka CPK 177 str. įrodymų sąvoką, įrodymų leistinumą, sąsajumą ir kitus formalius reikalavimus, ir įsitikinęs jų teisiniu, bet ne faktiniu pagrįstumu, priima sprendimą už akių⁵².

Lietuvoje laisvas įrodymų vertinimo principas taikomas jau nuo 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Civilinio proceso kodekso įsigaliojimo. Tuo metu CPK 65 str. įrodymų vertinimą apibrėžė kaip teismo veiklą, grindžiamą vidiniu įsitikinimu, pagrįstu visapusišku, pilnutiniu ir objektyviu visų bylos aplinkybių viseto išnagrinėjimu,

---

⁴⁸ MACHOVENKO, J. *Įrodymai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisėje*. Teisė: 2005, 64 psl.

⁴⁹ *Ibid.* 66 psl.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas dėl „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“, byloje Nr. 35/03-11/06.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. R. P., Vilniaus apskrities viršininko administracija, Nr. 3K-3-597/2008, kat. 116.5.3.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. rugsėjo 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Senamiesčio ūkis“ v. I. Ž., G. Ž. ir I. Ž., Nr. 3K-3-396/2012, kat. 50.11.; 116.5.3.

vadovaudamasis įstatymu ir socialistine teisine sąmone. Pagal naująjį 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojusį Lietuvos CPK 185 str., įtvirtinantį laisvo įrodymų vertinimo principą, galima spręsti, kad teisėjo vidinis įsitikinimas yra sudarytas iš dviejų dalių. Pirma, kaip nurodo ir CPK 185 str. 1 d. – teisėjo vidinis įsitikinimas turi būti pagrįstas vadovaujantis įstatymais. Ši vidinio įsitikinimo dalis iš esmės privalo remtis visomis įstatyme numatytomis įrodymų vertinimo taisyklėmis. Tą patį patvirtina ir teismas, numatantis, jog: „vertinant kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę reikia nustatyti, koks jo ryšys su įrodinėjimo dalyku, ar tas įrodymas yra leistinas, patikimas, ar nėra suklastojimo požymių, ar tinkamai buvo paskirstytos įrodinėjimo pareigos, ar nepaneigtos pagal įstatymus nustatytos prezumpcijos, ar yra prejudicinių faktų“⁵³. Režiumuojant šią pirmąją vidinio įsitikinimo dalį, galima spręsti, jog iš tiesų šioje dalyje „laisvės“ teisėjo apsisprendime yra mažai. Čia teisėjas patikrina ar įstatyme numatytos taisyklės nėra pažeistos, tačiau vidinis jo įsitikinimas šioje dalyje turi labai nedidelę reikšmę. Priešingai yra antroje dalyje, kuri yra grindžiama išimtinai tik teisėjo subjektiškumu. Kadangi įstatymas įtvirtina teisėjo pareigą savo vidinį įsitikinimą grįsti visapusišku ir objektyviu bylos aplinkybių išnagrinėjimu, be įstatyme numatytų įrodinėjimo taisyklių, teismas turi remtis savo vidinėmis žiniomis ir sąžinės jausmu. Tai patvirtina ir LAT praktika, kuri numato, kad „vertindamas įrodymus, teismas turi vadovautis ne tik įrodinėjimo taisyklėmis, bet ir logikos dėsniais, pagal vidinį savo įsitikinimą padaryti nešališkas išvadas“⁵⁴. Pavyzdžiui, teismas vertindamas šalių paaiškinimus, liudytojų parodymus ar ekspertų išvadą, gali nuspręsti, jog nei viena iš šių įrodinėjimo priemonių jo įsitikinimu nepagrindžia šalių reikalavimų ar atsikirtimų. Taigi šiuo atveju teisė susiduria su tuo, ko neįmanoma teisiškai sureguliuoti – teisėjo sąmone ir jo subjektyviu aplinkybių suvokimu.

Europos šalyse laisvo įrodymų vertinimo principas yra suprantamas iš tiesų panašiai. Pavyzdžiui, aiškiausiai laisvo įrodymų vertinimo principą apibrėžia Vokietijos CPK 286 str. – „įrodymų vertinimas pagal teismo diskreciją ir įsitikinimą“. Čia numatyta, jog teismas pagal savo diskreciją ir įsitikinimą, atsižvelgdamas į visus byloje pateiktus įrodymus, pats įvertina ar šie faktai yra teisingi, ar ne. Šioje valstybėje laisvas įrodymų vertinimas (vok. *freie Beweiswürdigung*) remiasi visiškai subjektyviu kriterijumi, teisėjui vertinant pagal savo suprantamą logiką bei patirtį. Iš teisėjo nėra reikalaujama dėl įrodymų vertinimo būti

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje A. M. v. UAB „Baltijos garantas“, Nr. 3K-3-98/2008, kat. 24.4; 42.8; 73.2.5.1.1; 114.4; 114.11

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje S. Č., E. S., R. J., I. Č. v. UAB „Parex lizingas“, Nr. 3K-3-471/2006, kat. 37; 42.8; 50.10; 114.11.

absoliučiai tikram, apsiribojant ties pakankamu įsitikinimu, kad jis yra teisingas⁵⁵. Austrijoje įtvirtinta lygiai taip pat: po įrodymų surinkimo proceso teismas įvertina visus įrodymus pagal savo nepriklausomą įsitikinimą (vok. *freie Überzeugung*), nusprenddamas ar šalių pateikti faktai yra teisingi, ar ne⁵⁶. Lenkijos CPK 233 str. numato, kad teismas įvertina įrodymų patikimumą ir galią pagal savo diskreciją, remiantis visapuse surinktos medžiagos analize. Taip pat, teismas yra įpareigotas visą tai vertinti nešališkai, pagal logikos taisykles bei gyvenimišką patirtį⁵⁷. Laisvo įrodymų vertinimo principas Švedijoje buvo pradėtas taikyti nuo 1948 m., o dabartinio CPK 35 skyriaus 1 d. įtvirtina, jog „teismas, sąžiningai išnagrinėjęs viską, kas jam pateikta, turi įvertinti tai, kas įrodyta byloje“. Nors tai ir nėra labai išsamu, Švedijos Aukščiausiojo Teismo praktika bei doktrina išplėtojo šį ypatingai laisvą ir liberalų įrodymų vertinimą teisme, numatant jog net ir neteisėtai gautas įrodymas gali būti leistinas ir teismo vertinamas⁵⁸. Kaip minėta, visai kitaip yra Prancūzijoje. Čia yra įtvirtinta mišri sistema, kurioje siekiant atrasti formalią tiesą, tarpusavyje vyrauja laisvas įrodymų vertinimas (pran. *preuve morale*) bei iš anksto įstatymo nustatytų įrodymų vertinimas (pran. *preuve légale*). Laisvas įrodymų vertinimas dažniausiai šioje sistemoje sutinkamas komerciniuose ginčiuose, kuriuose tiek įrodymų pateikimas, tiek ir jų vertinimas yra laisvas, teisėjui nenumatant jokių formalių taisyklių, vadovaujantis tik savo vidiniu įsitikinimu. Įstatymo nustatytų įrodymų vertinimas, priešingai, numato, kokie įrodymai turi būti pateikti ir kokia jų įstatyminė vertė, visada didžiausią galią suteikiant rašytiniams įrodymams⁵⁹. Panaši sistema yra įtvirtinta ir Ispanijoje, kurioje taip pat egzistuoja kartu laisvas įrodymų vertinimas bei įstatymo nustatyta įrodymų vertė. Ispanijos CPK vietoj termino – „laisvas įrodymų vertinimas“, vartoja – „vertinimas pagal pagrįstas kritiškas taisykles“, tačiau pirmasis yra naudojamas teisinėje doktrinoje bei praktikoje⁶⁰. Čia numatyta, jog kai įstatymas teismui leidžia laisvai vertinti įrodymus, teisėjas

---

⁵⁵ WOLF, C.; ZEIBIG, N. *Evidence in Civil Law – Germany*. Lex Localis: 2015, 20 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

⁵⁶ NUNNER-KRAUTGASSER, B.; ANZENBERGER, P. *Evidence in Civil Law – Austria*. Lex localis: 2015, 8 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

⁵⁷ BAGAN-KURLUTA, K.; FIEDORCZYK, P.K. *Evidence in Civil Law – Poland*. Lex localis: 2015, 8 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

⁵⁸ KOSAITĖ-ČYPIENĖ, E. *Įrodinėjimo proceso teisinis reglamentavimas romėnų teisėje ir jo įtaka Lietuvos ir Švedijos Civiliniam procesui*. Jurisprudencija: 2008, 82 psl.

⁵⁹ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Lex localis: 2015, 10 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

⁶⁰ MIRET, N. M. *Evidence in Civil Law – Spain*. Lex localis: 2015, 11 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

juos įvertina remdamasis savo patirties pamokomis, kurias jis įgijo savo kasdieniniame gyvenime, ir, priešingai, esant įstatymo nustatytai įrodymų vertei, būtent įstatymas numato pagrindines patirties pamokas, į kurias turi būti atsižvelgta.

Būtina pažymėti, jog teismo pareiga vertinti įrodymus pagal savo vidinį įsitikinimą nereiškia, jog čia gali pasireikšti teisėjo savivalė. Teisėjas privalo motyvuoti savo sprendimą, pagrįsdamas jį surinktais įrodymais, todėl teisėjo vertinimo laisvė nėra absoliuti. Teismo vidinis įsitikinimas, visų pirma, priklauso nuo įstatymo normų, kurios numato įrodymų vertinimo taisyklės. Pavyzdžiui, teismas negali vertinti įrodymų, kurie yra neleistini ar nesusiję su byla, t.y. neatitinka turinio ar formos reikalavimų, nesusiję su ginčo dalyku (įrodymų sąsajumas) ar pateikta informacija neatitinka įstatyme nustatytos privalomos formos⁶¹ ar ji buvo surinkta pažeidžiant įstatymus⁶². Nors yra įtvirtinta, jog jokie įrodymai teisėjui neturi iš anksto nustatyto galios (CPK 185 str. 2 d.) – išimtis yra numatyta tada, kai šalis pateikia oficialų valstybės ar savivaldybės institucijų dokumentą, kuriame patvirtintos aplinkybės pripažįstamos visiškai įrodytomis iki kol jos nebus paneigtos (CPK 197 str. 2 d.). Svarbų vaidmenį vaidina ir teisinės prezumpcijos, kurioms esant yra laikoma, kad egzistuoja tokie faktai, kuriuos ilgainiui patvirtina gyvenimo praktika (lot. *presumptio, ex eo quod plerumque*)⁶³. Įstatyme numatytų preziumuojamų faktų tikrumas įpareigoja vieną iš šalių juos paneigti, todėl teismas šiuos faktus laiko įrodytais iki kol bus įrodyta priešingai. Vis dėlto, šios įstatyme numatytos įrodymų vertinimo taisyklės, kuriomis privalo vadovautis teismas, neturėtų būti suprantamos kaip paneigiančios laisvo įrodymų vertinimo principo egzistavimą⁶⁴. Civilinio proceso teisėje turbūt neįmanoma būtų rasti principo, kuris būtų absoliutus, t.y. jam nebūtų taikomi jokie apribojimai ar išimtys. Taigi, nors įstatyme ir yra įtvirtinti laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimai, tai nereiškia, jog šie apribojimai eliminuoja teismo galimybę laisvai vertinti įrodymus. Priešingai, tokių įstatyme įtvirtintų apribojimų tikslas turėtų būti vertinamas kaip pozityvus, kadangi absoliučios teismo laisvės nustatymas galėtų tam tikrais atvejais lemti ir teisėjo savivalę, kas prieštarautų civilinio proceso tikslams.

---

⁶¹ Pavyzdžiui, CK 1.93 str. 3 d. numato, kad „įstatymų reikalaujamos notarinės formos nesilaikymas sandorį daro negaliojantį“. Taigi nesilaikius notarinės formos, jokie kiti įrodymai teismo negalėtų būti vertinami.

⁶² CPK 177 str. 2 d. nurodo, jog įrodinėjimo priemonėmis gali būti nuotraukos, vaizdo ir garso įrašai, padaryti nepažeidžiant įstatymų.

⁶³ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 434 psl.

⁶⁴ TEREBEIZA, Ž. *Laisvas įrodymų vertinimas civiliniame procese: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Jurisprudencija: 2007, psl. 80.

Remiantis aptartu, galima spręsti, jog paskutinis įrodinėjimo etapas – įrodymų vertinimas – tai išimtinė teismo privilegija, remiantis visais surinktais įrodymais, nustatyti byloje tiesą. Pagal materialiąją įrodymų vertinimo teoriją, teisėjas vertina įrodymus pagal savo vidinį įsitikinimą, o vien jau pastaroji taisyklė leidžia suprasti, jog teisėjas yra laisvas ir nepriklausomas nuspręsti, kurias bylai reikšmingas aplinkybes galima laikyti įrodytomis ir kurias ne. Kaip ir visi civilinio proceso teisės principai, taip ir laisvo įrodymų vertinimo principas – nėra absoliutus. Teisėjo vidinis įsitikinimas turi būti paremtas ne tik byloje pateiktais duomenimis, jo subjektyviu įsitikinimu, bet ir įstatyme įtvirtintomis imperatyviomis normomis, kurios padeda teisėjui lengviau apsispręsti. Laisvo įrodymų vertinimo principo trūkumai gali būti keli. Pirma – teisėjo subjektyvaus vertinimo klaidos tikimybė. Atsižvelgiant į tai, kad be įstatyme įtvirtintų įrodymų vertinimo taisyklių, ne maža dalis apsisprendimo laisvės yra palikta pačiam teisėjui, jo subjektyvus vertinimas tam tikrais atvejais gali būti klaidingas. Vis dėlto, teisėjai yra savo srities profesionalai, o ir jie yra žmonės, kurie gali klysti. Kitas, labiau akivaizdus trūkumas – teisėjo nešališkumas. Nors įstatyme ir yra numatyti teisėjo nušalinimo pagrindai, o ir pačios šalys visada turi teisę pareikšti pareiškimą dėl teisėjo nušalinimo, tai šios problemos pilnai neišsprendžia, o tikriausiai niekada ir neišspręs. Įrodyti teisėjo šališkumą vertinant įrodymus turėtų būti iš tiesų sunku, kadangi teisėjas bet kada gali remtis laisvo įrodymų vertinimo principu, kaip leidžiantį jam vertinti pateiktus įrodymus pagal savo vidinį įsitikinimą. Nors aptarti trūkumai ir yra grėsmingi, tačiau laisvo įrodymų vertinimo principo reikšmė ir privalumai yra akivaizdžiai pranašesni. Jei įstatymas sureguliuotų visą įrodymų vertinimo procesą, neleidžiant teisėjui laisvai vertinti pateiktų įrodymų vertės, toks procesas būtų per daug formalus, nuspėjamas ir prarastų savo rungimosi prasmę. Laisvo įrodymų vertinimo principo reikšmė būtų ir pasireiškia tuo, jog šalys turi visas galimybes įtikinti teismą savo aplinkybių pagrįstumu, o teismas turi teisę laisvai apsispręsti, kurią pusę palaikyti, atkuriant taiką tarp ginčo šalių.

2. LAISVO ĮRODYMŲ VERTINIMO PRINCIPŲ REALIZAVIMAS CIVILINIAME PROCESE

2.1. Teisėjo vidinio įsitikinimo susiformavimas

Norint tinkamai suprasti laisvo įrodymų vertinimo principo realizavimą, reikia pradėti nuo pačių pradžių – teisėjo vidinio įsitikinimo susiformavimo. Šia dalimi bus siekiama atskleisti, kokiais vidiniais ir išoriniais kriterijais remiantis susiformuoja teisėjo vidinis įsitikinimas bei kokią reikšmę vertinant įrodymus šie kriterijai turi.

Teisėjo vidinio įsitikinimo turiniui susiformuoti padeda objektyvių ir subjektyvių veiksnių visuma. CPK 185 str. numato, kad teismai įvertina byloje esančius įrodymus pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaujantis įstatymais. Šiuo straipsniu lyg bandoma pabrėžti, jog teisėjas vertindamas įrodymus turi vadovautis tik bylos aplinkybėmis bei įstatymais, t.y. objektyviais kriterijais, tuo pačiu nepaminint neabejotino fakto, kad teisėjo vidinis įsitikinimas negali būti realizuojamas be subjektyviosios pusės. Įstatyme suformuluotos taisyklės tikslas aiškus – neleisti teisėjui ir visuomenei manyti, kad įrodymai byloje gali būti vertinami pagal teisėjo subjektyvų įsitikinimą bei nuomonę, neatsižvelgiant į bylos aplinkybes bei įstatyme įtvirtintas įrodymų vertinimo taisykles. Nors įstatyme įtvirtinti tik objektyvūs kriterijai, vis dėlto, teisėje, kaip ir gyvenime, neįmanoma visko vertinti tik objektyviai. Ignoruoti subjektyvią įrodymų vertinimo pusę – tai ignoruoti ir patį laisvo įrodymų vertinimo principą, padarant jį priklausomą nuo įstatymo raidės.

Teisėjo vidinį įsitikinimą dėl įrodymų vertinimo gali lemti šie subjektyvūs veiksniai: „a) kultūros lygis; b) pasaulėžiūros lygis; c) teisinė sąmonė; d) sąžinė; e) darbo patirtis; f) profesinės pareigos jausmas“⁶⁵. Be išvardintų veiksnių, teismo vidinį įsitikinimą lemia ir teisingumo, protingumo ir sąžiningumo jausmas, kuris taip pat priklauso nuo kiekvieno teisėjo individualaus požiūrio į šių principų esmę (CPK 3 str. 7 d.). Kadangi teisėjo vidinį įsitikinimą suformuoti ir įtakoti gali daugelis veiksnių, šis pateiktas sąrašas nėra baigtinis.

Remiantis teisės doktrina, teisinė teisėjo kultūra gali būti suprantama kaip „bendrosios kultūros atmaina, susidedanti iš teisinėje tikrovėje esančių dvasinių ir materialųjų vertybių“⁶⁶.

⁶⁵ TEREBEIZA, Ž. *Laisvas įrodymų vertinimas civiliniame procese: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Jurisprudencija: 2007, 81 psl.

⁶⁶ VANSEVIČIUS, S. *Valstybės ir teisės teorija: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 2000, 174 psl.

Teisinė kultūra, o tuo pačiu ir teisinė pasaulėžiūra, gali apimti: „1) profesines žinias, teisės ir dorovės principus ir normas; 2) profesinę pažiūrą į jų taikymą sąmoningai suvokiant tikslingumą ir teisėtumą bei teisingumą, įsitikinimą jų būtinumu; 3) įprotį laikytis įstatymų, juos profesionaliai taikyti, naudoti technines priemones; 4) profesinį etiketą; 5) mokslinį darbo organizavimą“⁶⁷. Šis teisinės kultūros ir pasaulėžiūros turinys labiausiai išreiškia teisėjo profesines žinias, jo įgūdžius bei pagarbą pasirinktai profesijai.

Pagal 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Civilinio proceso kodekso 65 str., teisėjo vidinis įsitikinimas turėjo būti pagrįstas ne tik visapusišku, pilnutiniu ir objektyviu visų bylos aplinkybių viseto išnagrinėjimu, vadovaujantis įstatymu, tačiau ir socialistine teisine sąmone. Šiuo atveju įstatymas buvo apibrėžęs ne tik objektyviusis įrodymų vertinimo kriterijus, tačiau ir subjektyvųjį – socialistinę teisinę sąmonę, kuri kaip „tarybinio civilinio proceso reliktas“⁶⁸ atspindėjo tuometinę komunistinę ideologiją. Nors teisinės sąmonės principo naujame 2002 m. vasario 28 d. CPK vertinant įrodymus buvo atsisakyta, teismų sprendimuose ši sąvoka neišnyko. Teismai neignoruoja subjektyviosios teisėjo bylos aplinkybių vertinimo pusės ir teigia, kad teisėjas ginčus sprendžia „vadovaudamasis teise ir savo teisine sąmone“⁶⁹. Pati teisinė sąmonė gali apimti: „teisės sampratą, požiūrį į teisės vaidmenį, teisės institucijų vaidmenį visuomenėje ir valstybėje, žmogaus teisių idėjas, jo atsakomybę kitiems žmonėms, visuomenei ir valstybei“⁷⁰. Kaip viena iš teisinės sąmonės funkcijų – vertinimo – „išreiškia tam tikrą emocinį asmens požiūrį į teisinio gyvenimo reiškinius, remiantis patirtimi ir teisės praktika“⁷¹. Teisėjo teisinė sąmonė labiau priartina prie teisėjo socialinio požiūrio į teisę, teisės normų prigimties bei reikšmės taikant teisę konkrečioje situacijoje.

Vadovaujantis LAT praktika, teisėjas įrodymus vertina „vadovaudamasis turimomis žiniomis, savo sąžine, įstatymų ir etikos taisyklių reikalavimais“⁷². Profesinė teisinė teisėjo sąžinė apima: 1) suvokimą, kad atliekama veikla atitinka įstatymo bei moralės principus; 2) vidinį teisėjo įsitikinimą nustatytų įrodymų bei faktų tikrumu; 3) savo priimtų išvadų

---

⁶⁷ VANSEVIČIUS, S. *Valstybės ir teisės teorija: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 2000, 174 psl.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje D. G. v. A. S., Nr. 3K-3-1113, kat. 13.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje V. K., N. K. v. Klaipėdos miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-283/2009, kat. 30.6; 98.1.

⁷⁰ Cit. op. 67, 163 psl.

⁷¹ Ibid. 167 psl.

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje J. N. v. E. B., A. M., Nr. 3K-3-382/2008, kat. 30.9.1.

motyvavimą priimant sprendimą; 4) įsitikinimą, kad galutinis priimtas sprendimas yra teisingas bei atitinka jo paties teisinės sąmonės supratimą⁷³. Kitais žodžiais tariant, teisinė teisėjo sąžinė pasireiškia tada, kai teisėjo susiformavęs vidinis įsitikinimas atitinka jo išorinę išraišką teismo sprendime ir jo motyvuose, t.y. kai tai, ką teisėjas mano esą teisinga, tiesiogiai atsispindi jo atliekamuose veiksmuose.

Akivaizdu, kad teisėjo bylų sprendimo patirtis turi didelę reikšmę įrodymų vertinimo procese. Tuo atveju, kai teisėjo teisinė sąmonė nėra per ilgą laiką pakankamai susiformavusi, vidinis teisėjo įsitikinimas vertinant įrodymus lyginant su teisėju, turinčiu ilgesnę darbo patirtį, gali skirtis. Didelę įtaką teisėjo apsisprendimui gali daryti ir profesinės pareigos jausmas. Šis jausmas galėtų būti siejamas su pačio teisėjo noru laikytis profesinės veiklos principų bei jo atsakingu požiūriu į savo veiklą.

Teisinė teisėjo kultūra, sąmonė ir kiti kriterijai leidžia teisėjams plačiau pažvelgti į bylos faktines ir teisines aplinkybes. Vis dėlto, vertinti įrodymus vien tik pagal subjektyvius kriterijus galėtų būti per daug rizikinga. Kiekvieno teisėjo teisinė sąmonė, sąžinė ir darbo patirtis yra skirtinga, todėl tam, kad būtų labiau sumažinta galimos klaidos tikimybė, atitinkamai į pagalbą pasitelkiami objektyvieji įrodymų vertinimo kriterijai.

Kaip minėta anksčiau, CPK 185 str. yra numatyta teisėjo pareiga remtis objektyviu bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaujantis įstatymais. Teismo ir teisėjo objektyvumo pareiga kyla iš teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo principų (CPK 21 str.). Pagal LAT išaiškinimą, objektyvus įrodymų įvertinimas reiškia, jog „teismas juos privalo vertinti nešališkai, visapusiškai ir pagrįsti savo išvadas“⁷⁴. Šie principai yra įtvirtinti ir įstatymuose: Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 str. 2 d. yra nurodyta, jog teisėjai ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi. Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 3 str. 3 d. numato, kad „teisėjai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi nuo proceso dalyvių, teismų administracijos, kitų teisėjų, valstybės valdžios institucijų, pareigūnų bei kitų asmenų“. Teisėjų nepriklausomumas reikalauja, kad tik įstatymas nustatytų teismo kompetenciją, o kitos valstybės valdžios į šią sritį nesikištų, kaip ir teismas nesikištų į kitų⁷⁵. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo išaiškinimą, teismų nepriklausomumas reiškia, kad „įstatymų leidėjui tenka pareiga nustatyti tokią visumą teisėjo ir teismų nepriklausomumą

⁷³ VANSEVIČIUS, S. *Valstybės ir teises teorija: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 2000, 174 psl.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje N. K. v. R. M., Nr. 3K-3-381, kat. 16.5.

⁷⁵ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 2003, 155 psl.

užtikrinančių garantijų, kurios užtikrintų teismo nešališkumą priimant sprendimą, neleistų kištis į teisėjo ar teismo veiklą įgyvendinant teisingumą⁷⁶. Pagal kitą Konstitucinis teismo išaiškinimą, teisėjų nepriklausomumą galima suskirstyti į tris grupes: „a) teisėjo įgaliojimų trukmės neliečiamumo, b) teisėjo asmens neliečiamumo, c) teisėjo socialinio (materialinio) pobūdžio garantijas⁷⁷. Įgaliojimų trukmės neliečiamumo garantija nustato, jog kad ir kokios politinės jėgos būtų valdžioje, teisėjas neverčiamas taikytis prie galimos politinių jėgų kaitos, o gali būti atleistas tik įstatyme numatytais pagrindais (pasibaigus įgaliojimų laikui, sulaukus pensinio amžiaus ir kt.). Teisėjo asmeninis neliečiamumas suprantamas kaip negalėjimas jam būti patrauktam baudžiamojon atsakomybėn, suimtam ar kitaip suvaržytam be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo. Nepriklausomumas tuo pačiu reiškia teisėjo apsaugą nuo bandymų daryti jam bet kokio pobūdžio išorinį poveikį. Paskutiniąją garantiją – materialinis nepriklausomas, kuriuo užtikrinamas orus teisėjo atlyginimas⁷⁸. Teismo manymu, pažeidus kurią nors iš garantijų gali būti pakenkta teisingumo įgyvendinimui, o taip atsirastų grėsmė ir tinkamai žmogaus teisių ir laisvių apsaugai⁷⁹. LAT nepriklausomą ir nešališką teisėją laiko tokį, kuris „nėra iš anksto nusistatęs dėl bylos baigties ar ja asmeniškai suinteresuotas, t. y. jis yra neutralus, ginčą sprendžia vadovaudamasis teise ir savo teisine sąmone⁸⁰. Iš tiesų, teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo principai yra neatsiejami nuo laisvo įrodymų vertinimo, kadangi bet koks įsikišimas į teisėjo laisvo vidinio įsitikinimo formavimąsi įtakoja jo sprendimus ir atitinkamai įrodymų vertinimą. Tuo atveju, jeigu nebūtų įtvirtintos teisėjo garantijos, o svarbiausia – apsauga nuo išorės veiksnių, kalbėti apie teismo nešališkumą ir tinkamai išnaudojamą laisvo įrodymų vertinimo principą būtų beprasmiška. Negalimumas teisėjams daryti bet kokio poveikio, kuris galėtų turėti įtakos jų sprendimų priėmimui, leidžia užtikrinti teisingą ir sąžiningą bylos išnagrinėjimą.

Teismo objektyvumą užtikrina ir įrodymų vertinimo taisyklės bei teismo sprendimų motyvavimas. Be to, kad teismai savo išvadas turi grįsti remdamiesi bylos faktine medžiaga, pagal formuojamą teismų praktiką teismai privalo vadovautis ir įrodymų vertinimo taisyklėmis. Teismų praktikoje nurodoma, kad „vertindamas įrodymus teismas privalo įvertinti

---

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo. 2001 m. liepos 12 d. nutarimas „Dėl teisėjų algų mažinimo“, Nr. 13/2000-14/2000-20/2000-21/2000-22/2000-25/2000-31/2000-35/2000-39/2000-8/01-31/01.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Vyriausybės nutarimo teisėsaugos darbuotojų darbo apmokėjimo klausimais“ Nr. 3/95.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje V. K., N. K. v. Klaipėdos miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-283/2009, kat. 30.6; 98.1.

byloje esančių įrodymų sąsajumą, leistinumą, patikimumą, įrodomąją reikšmę, palyginti tiriamose įrodinėjimo priemonėse esančią informaciją ir patikrinti, ar ji nėra prieštaringa⁸¹. Taigi iš įstatymo ir teismų praktikos kylančios įrodymų vertinimo taisyklės įpareigoja teismą kaskart vertinant įrodymus jomis remtis. Šiuo atveju įrodymų sąsajumas įtvirtina, kad įrodymais byloje gali būti ne bet kokia informacija, o tik informacija, susijusi su įrodinėjimo dalyku (CPK 180 str.). Įrodymų leistinumas lemia, kad tam tikros bylos aplinkybės negali būti įrodinėjamos kitokiomis priemonėmis, negu imperatyviai nustatyta atitinkamose CPK ir kitų įstatymų normose⁸². Atsižvelgiant į įrodymų patikimumą bei įrodomąją reikšmę, teismai privalo patikrinti, ar tam tikra informacija nėra prieštaringa palyginti su kitomis įrodinėjimo priemonėmis, o nustatę, kad pateiktoje informacijoje nėra bylai tiesiogiai reikšmingų duomenų, tokią informaciją turi laikyti netiesioginiais įrodymais, esančiais mažiau patikimais⁸³. Pagal CPK 182 str., privaloma atsižvelgti ir į aplinkybes, kurių nereikia įrodinėti: 1) teismo pripažintų visiems žinomomis; 2) prejudicinius faktus; 3) preziumuojamas ir nepaneigtas pagal įstatymus; 4) kurios grindžiamos šalių pripažintais faktais; 5) nustatytas įsiteisėjusiu tarpiniu sprendimu grupės ieškinio byloje. Be to, teismai privalo motyvuoti savo sprendimus dėl įrodymų vertinimo ir jų atmetimo (CPK 270 str. 4 d. 2 p., 3 p.). Būtinumas motyvuoti teismo sprendimą užtikrina tinkamą ir sąžiningą teismo procesą, o nemotyvuotas teismo sprendimas yra ne kas kita kaip piktnaudžiavimo valdžia pasireiškimas⁸⁴. Šis objektyvus kriterijus priverčia teismą argumentuoti savo pasirinkimus dėl įrodymų vertinimo, taip sumažinant jo galimos savivalės tikimybę.

Be išvardintų įrodymų vertinimo taisyklių, teisėjo vidinio įsitikinimo objektyvumas pasireiškia ir tuo, kad teismai yra saistomi aukštesnės instancijos teismų sprendimų. Konstitucinis teismas yra išaiškinęs, jog: „užtikrinant iš Konstitucijos kylantį bendrosios kompetencijos teismų praktikos vienodumą (nuoseklumą, neprieštaringumą), taigi ir jurisprudencijos tęstinumą, lemiamą reikšmę (be kitų svarbių veiksnių) turi šie veiksniai: bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra

---

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje *AB IfP&C Insurance AS v. UAB „Įrengimas“*, Nr. 3K-3-516/2009, kat. 44.2; 52.3; 54.1; 114.4; 114.11.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje *N. Č. v. UAB „Makveža“*, Nr. 3K-3-256/2009, kat. 44.2.4.2; 45.2.; 114.3.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *V. G. v. K. P., P. P., R. P., V. K., R. K., A. J., R. J., M. B., valstybės įmonės Registrų centro Tauragės filialas*, Nr. 3K-7-540/2009, kat. 45.6; 114.4; 114.11.

⁸⁴ ABRAMAVIČIUS, A. *Teisė į teisminę gynybą Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo jurisprudencijoje*. Jurisprudencija: 2009, 30 psl.

saistomi savo pačių sukurtų precedentų – sprendimų analogiškose bylose; žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų⁸⁵. Privalomumas žemesnės instancijos teismams vadovautis aukštesnės instancijos teismų sprendimais bei aukštesnės instancijos teismų pareiga paisyti savo pačių sukurtų precedentų, didelę reikšmę turi ne tik vienodos praktikos formavimui ir lygiateisiškumo principo įgyvendinimui, bet ir laisvo įrodymų vertinimo principui. Teismų precedentai yra tas objektyvusis veiksnys, kuris stipriai apriboja subjektyvių veiksmų įtaką teisėjo vidiniam įsitikinimui. Pagal teisėjų tarybos teisėjams pateiktas rekomendacijas, „nukrypimas nuo vyraujančios teismų praktikos galimas tik tada, kai tai yra neišvengiamai, objektyviai būtina, konstituciškai pagrindžiama ir pateisinama. Kiekvienas nukrypimas turi būti deramai (aiškiai ir racionaliai) motyvuojamas, nurodant praktiką, nuo kurios nukrypstama, ir nukrypimą pagrindžiančius argumentus“⁸⁶. Žinoma, teisėjas gali piktnaudžiauti laisvo įrodymų vertinimo principu, teigdamas, jog prieš tai buvęs teismo precedentas nėra priimtas esant tapačiomis arba labai panašiomis į dabartinės bylos nagrinėjimo aplinkybes, išvengdamas šio įrodymų vertinimo principo apribojimo, tačiau skirtingai nei pagal kitus įrodymų vertinimo apribojimus, šalys nuo tokio piktnaudžiavimo nukenčia mažiau. Atsižvelgiant į tai, kad teismų precedentai yra suprantami kaip teisės šaltinis – *auctoritate rationis*⁸⁷, o ne kaip byloje pateikti šalių įrodymai, nukrypimas nuo teismų praktikos turi būti patikrintas *ex officio* aukštesnės instancijos teismų. Taigi net ir atmetus argumentą dėl nukrypimo nuo teismų praktikos žemesnės instancijos teismuose, įrodinėjimo naštai persikėlus ant teismo, o ne šalių, pečių, šis sprendimas galės būti atitinkamai patikrintas ir pakeistas aukščiausios instancijos teismo (CPK 4 str., 346 str., 2 d. 2 p.).

Apžvelgiant prieš tai išdėstyta, galima teigti, kad vidinis teismo įsitikinimas – subjektyvi kategorija, turinti objektyvų pagrindą⁸⁸. Įrodymų vertinimo procese yra formuojamas teisėjo asmeninis įsitikinimas, paremtas psichologiniu požiūriu į bylos faktines aplinkybes, įstatymus ir suformuotas įrodymų vertinimo taisykles. Teisėjo vidinio įsitikinimo susiformavimo

---

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Konstitucinio Teismo įgaliojimų peržiūrėti savo nutarimą ir nutraukti pradėtą teiseną, taip pat dėl teismų finansavimo peržiūrėjimo“, Nr. 33/03.

⁸⁶ Teisėjų taryba. 2016 m. gegužės 27 d. nutarimas „Dėl rekomenduojamų teismų procesinių sprendimų kokybės standartų patvirtinimo“, Nr. 13P-65-(7.1.2), Vilnius, 17 p.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje R. Z. dėl antstolės veiksmų, Nr. 3K-7-162/2009, kat. 32.5.4; 40.1; 126.1; 126.8; 128.11; 129.10. *Teismų praktika*. 2009, 31.

⁸⁸ KRIKŠČIŪNAS, R.; JUŠKEVIČIŪTĖ, J. *Ekspertizės akto analizės ir vertinimo ypatumai civilinėje teisenoje*. Jurisprudencija: 2005, 25 psl.

reikšmė laisvo įrodymų vertinimo principui pasireiškia keliais aspektais. Pirma, nors įstatyme ir nenurodyta, kad teisėjo vidinis įsitikinimas gali būti grindžiamas subjektyviais kriterijais, tačiau teisės doktrina ir teismų praktika šių veiksmų neignoruoja. Laisvo įrodymų vertinimo principas negali būti grindžiamas vien objektyviais teisėjo vidinio įsitikinimo susiformavimo kriterijais, nes būtent subjektyvioji teisėjo vidinio įsitikinimo pusė labiausiai atspindi laisvo įrodymų vertinimo principo prasmę. Antra, objektyvūs teisėjo vidinio įsitikinimo susiformavimo kriterijai padeda apriboti galimą teisėjo savivalę. Objektyvų bylos nagrinėjimą užtikrina teisėjo nepriklausomumo garantijos, įrodymų vertinimo taisyklės, privalomumas vadovautis teismo precedentais bei motyvuoti savo sprendimus. Suformuojant teisėjo vidinį įsitikinimą, pastebima, kad tarp subjektyvių ir objektyvių vertinimo kriterijų konkurencijos nėra. Priešingai, šie veiksniai vienas kitą papildo ir padeda pasiekti teisingą sprendimą, sąžiningai vertinant byloje pateiktus įrodymus.

2.2. Tikimybių pusiausvyros principas

Tikimybių pusiausvyros principas gali būti siejamas su graikų mitologine teisingumo deive Temide. Ji yra laikoma teisės ir teisingumo simboliu, vaizduojama su raiščiu ant akių bei dešinėje rankoje laikanti kalaviją, o kairėje svarstyklės. Šiuo atveju būtent svarstyklės reprezentuoja faktą, jog byloje pateikti šalių įrodymai yra teismo vertinami pagal jų vertę, laimint tam, kurio vertė didesnė.

Kaip jau minėta ankstesnėje šio darbo dalyje, objektyvios arba absoliučios tiesos byloje nustatymas galėtų būti siekiamybė, tačiau praktiškai mažai reali, todėl visada šalia tiesos nustatymo egzistuoja ir tam tikrų abejonių. Nors teisėjas vertindamas įrodymus neturi savo sprendimų grįsti spėjimais, prognozėmis bei abejonėmis, nepabandžius jų išsklaidyti visomis įmanomomis priemonėmis, dažnose situacijose teisėjui tenka savo galutinį sprendimą priimti nesant aukštam užtikrintumo lygiui. Teismų praktikoje nurodoma, jog teisėjo vidinis įsitikinimas dėl įrodymų pakankamumo yra grindžiamas tikimybių pusiausvyros principu⁸⁹. Taigi kyla klausimas, koks tikėtino standartinis turėtų būti įtvirtintas, jog būtų užtikrintas tinkamas laisvo įrodymų vertinimo principo realizavimas?

Lietuvos teismų praktikoje nurodyta aiški teismų pozicija, jog teismui nėra nustatyta pareiga surasti absoliučią tiesą. Teismai įtvirtina pareigą faktinių aplinkybių buvimą civilinio proceso tvarka konstatuoti tuomet, kai nebekyla didelių abejonių dėl jų egzistavimo, tačiau „nėra nustatyta, kad teismas gali daryti išvadą apie tam tikrų aplinkybių buvimą tik tada, kai dėl jų egzistavimo nėra absoliučiai jokių abejonių“⁹⁰. Kitose nutartyse taip pat pabrėžiama, jog vertinant įrodymus nėra reikalaujama šimtaprocentinio teismo įsitikinimo⁹¹. Teisės doktrinoje teigiama, kad tam, jog proceso tikslas būtų pasiektas, teismas turi būti įsitikinęs bent 51 proc., jog egzistuoja svarbiausios bylos faktinės aplinkybės arba ne⁹². Lietuvos CPK 185 str. komentare taip pat nurodoma, kad teismas turėtų laikyti nustatytomis tas aplinkybes, kurios

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje A. R. v. J. R., G. A., G. K. (G. K.), A. B., Vilniaus apskrities viršinininko administracija, Širvintų rajono savivaldybė, Nr. 3K-3-304/2008, kat. 21.4.1.4; 24.2; 24.4; 42.8; 75.8.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje D. K. v. Utenos apskrities viršinininko administracija, R. V., Nr. 3K-3-803, kat. 94.1; 94.5.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje J. K. (J. K.) v. UAB „Vilties vaistinė“, Nr. 3K-3-171/2008, kat. 21.4; 27.3.2.1; 99.3; 99.5; 99.7; 110.1; 110.4; 110.6; 111.3; 113.1; 113.4; 113.5; 113.8; 113.11; 114.1; 114.11; 116.1; 116.4; 116.11; 117.1; 117.2; 117.3; 117.4; 121.9; 121.14; 121.15; 121.21.

⁹² NEKROŠIUS, V. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ teorinė ir praktinė analizė. Teisė: 2006, Nr. 58, 118 psl.

jam atrodo labiau tikėtinos⁹³. LAT savo nutartyse nurodo, kad išvadą dėl faktų buvimo teismas gali daryti ir esant tam tikroms abejonėms, tačiau apsisprendimas dėl įrodymų visumos turi būti grindžiamas tais faktais, kurie labiau tikėtina, kad buvo, nei nebuvo⁹⁴. 2004 m. LAT senato nutarimas dėl įrodymų vertinimo taip pat patvirtino, jog teismai savo išvadas dėl įrodymų vertinimo gali daryti esant didesnei tikimybei, kad tam tikri faktai egzistavo, negu neegzistavo⁹⁵. Taigi iš pastarųjų taisyklių galima susidaryti įspūdį, jog Lietuvos CPK įtvirtintas „didesnio tikėtinumo“ standartas yra suprantamas taip, kad 51 proc. teisėjo vidinio įsitikinimo įrodymų pakankamumu gali užtekti. Vis dėlto, vėlesnė teismų pozicija bando šį teiginį paneigti.

Kaip esminę vienoje nutartyje įrodymų vertinimo taisyklę teismas laikė tai, kad „turi būti pakankamai įrodymų, kad susiformuotų teismo vidinis įsitikinimas konkretaus fakto buvimu (nebuvimu), bet ne tikimybė, jog konkretus faktas buvo, nei nebuvo“⁹⁶. Tolesnėse teismų nutartyse pabrėžiama, jog CPK detalčiai nekonkretizuoja, koks turi būti teisėjo įsitikinimo laipsnis, tačiau Lietuvos CPK įtvirtintas socialinio civilinio proceso modelis reikalauja aukštesnio įrodinėjimo standarto. Pastarąjį standartą teismai laiko protingo žmogaus etalonu, o faktą laiko įrodytu esant visiškam arba beveik visiškam teisėjo įsitikinimui⁹⁷. Teismai pareiškia, kad įrodymų pakankamumo taisyklė, o tuo pačiu ir tikimybių pusiausvyros principas būtų pažeisti, jeigu joks protingas žmogus esant tokiems įrodymams fakto nebūtų pripažinęs įrodytu⁹⁸. Be abejo, būtų galima ginčytis, ar vidutiniško protingo žmogaus standartas turėtų būti taikomas teisėjui vertinant įrodymus. Teisėjui yra keliami dideli kvalifikaciniai reikalavimai, privalomas aukštasis teisinis išsilavinimas, kuris yra laikomas *conditio sine qua non*⁹⁹ (liet. *būtina sąlyga, be kurios neįmanoma ką nors pradėti*¹⁰⁰).

⁹³ NEKROŠIUS, V., et al., *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. II dalis. Vilnius: Justitia, 2005, 23 psl.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje D. K. v. Utenos apskrities viršinininko administracija, R. V., Nr. 3K-3-803, kat. 94.1; 94.5.

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje V. V. v. VŠĮ Mykolo Romerio universitetas, Nr. 3K-3-566/2014, kat. 11.9.12; 19.4; 114.4; 114.11; 121.21.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje daugiabučių namų savininkų bendrija „Eglutė“ v. E. R., Nr. 3K-3-206/2010, kat. 106.8.8.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje V. G., J. K. ir N. M. v. AB (duomenys neskelbtini), Nr. 3K-3-601, kat. 11.9.10.8; 114.11.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2008 m. vasario 20 d. nutarimas „Dėl teisėjų kvalifikacinių reikalavimų“, byloje Nr. 19/05.

¹⁰⁰ Lietuvių terminų žodynas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Conditio_sine_qua_non>

Abejotina ar kiekvienas vidutinis protingas žmogus, neturėdamas teisinių žinių ir reikiamos kvalifikacijos, galėtų tinkamai įvertinti civilinėje byloje pateiktus įrodymus. Taigi, teisėjas nėra ir negali būti prilyginamas „vidutiniškai protingam žmogui“ (lot. *bonus pater familias*). Jam yra keliamas aukštesnio profesionalumo ir rūpestingumo standartas, todėl prieš tai minėta nutartis netiksliai įvardina tai, kaip teisėjai turėtų vadovautis tikimybių pusiausvyros principu. Tikėtina, kad šiuo atveju turėtų būti taikomas vidutinio teisėjo, kaip savo srities profesionalo, standartas, o tikimybių pusiausvyros principo pažeidimas turėtų būti vertinamas taip, jog: „joks vidutinis ir/ar protingas teisėjas, esant tokiems įrodymams, fakto nebūtų pripažinęs įrodytu“.

Bene išsamiausias ir aiškiausias išvadą pateikiantis teismo išaiškinimas šiuo klausimu būtų toks: „teismui gali likti tam tikrų abejonių, bet jos protingo žmogaus požiūriu būtų vertinamos kaip nerimtos, neprotingos ir nepaneigiančios nustatomo fakto esmės. Tai gali būti šalutiniai, netiesioginiai, nereikšmingi fakto esmei ar kitaip su tiriamojo fakto esme nesusiję aspektai; tik teorinė fakto galimybė, kuri turėtų būti vertinama kaip prielaida; itin retai pasitaikanti ar mažai tikėtina konkrečioje situacijoje aplinkybė ir panašaus pobūdžio abejonės“¹⁰¹. Tą patį patvirtina ir dabartinio CPK projekto aiškinamasis raštas, nurodantis, kad „įrodinėjimo tikslu yra visiškai arba beveik visiškai teismo įsitikinimas bylos aplinkybių buvimu ar nebuvimu“¹⁰². Toks teismo išaiškinimas bei CPK aiškinamajame rašte įtvirtintas nurodymas pateikia lemiamą išvadą – Lietuvos civiliniame procese teisėjo vidinis įsitikinimas negali būti grindžiamas „labiau tikėtina“ 51 proc. tikimybe, kad įrodymas yra pagrįstas. Kaip minėta šio darbo pradžioje, Lietuvoje iš LAT nutarčių yra aišku, jog anksčiau galiojęs CPK siekė nustatyti objektyvią (absoliučią), o naujasis – materialią, o ne formalią tiesą¹⁰³, todėl tai taip pat patvirtintų išvadą, kad didesnio įsitikinimo kriterijus negali būti prilyginamas santykiniam – 51 proc. įsitikinimui. Žinoma, tikslų matematinį skaičių, išreiškiantį teisėjo vidinio įsitikinimo standartą, tikriausiai būtų sunku įvardinti. Tačiau kaip ir buvo nurodyta paties teismo, teisėjo abejonės turi būti vertinamos kaip tokios nereikšmingos, netiesioginės ir beveik jokios įtakos nedarančios tinkamam bylos išnagrinėjimui, kad tai būtų akivaizdu kiekvienam bylą nagrinėjančiam teisėjui.

Teismui siekiant sumažinti kilusias abejones ar pašalinti prieštarigus įrodymus dėl fakto buvimo ar nebuvimo, siūloma patikslinti šalių įrodinėjimo našta bei įgyvendinti išaiškinimo

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje D. V. J. v. V. J., Nr. 3K-3-243/2010, kat. 75.4.

¹⁰² 2001 m. rugpjūčio 13 d. Civilinio proceso kodekso projekto aiškinamasis raštas Nr. IXP-926.

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje J. T. v. A. R. P., Nr. 3K-3-591/2006, kat. 114.11; 121.13.

pareigą¹⁰⁴. Iš teismo nėra reikalaujama pašalinti visus prieštaravimus ar abejones. Pašalinti ar įtikinamai paaiškinti turi būti tik esminiai prieštaravimai¹⁰⁵. Teismas CPK 225 str. 1 p. įtvirtinta teise prirėikus patikslinti arba paskirstyti šalių naštą įrodinėti gali pasinaudoti įpareigojant byloje dalyvaujančius asmenis pateikti teismui įrodymus, kuriuos jie turi ir kuriais remiasi (CPK 160 str. 1 d. 5 p.). Atsižvelgiant į tai, kad teismas gali nežinoti, kokius įrodymus šalys gali pateikti ir ar juos turi, teismui tuo pačiu siūloma paaiškinti joms, jog: „nepateikdama visų turimų įrodymų, kad ir prieštarūgų arba jai nepalankių, šalis rizikuoja, kad įrodymų nepakaks ir reikalavimas kaip neįrodytas bus atmestas“¹⁰⁶. Taip pat teismas gali konstatuoti, kad jeigu šalis savo reikalavimus ar atsikirtimus įrodinėja savo paties aiškinimais ar netiesioginiais įrodymais, tai teismas tokių įrodymų visumą gali įvertinti kaip nepakankamą¹⁰⁷. Teismui susiduriant su bylomis, kuriose nėra pakankamai įrodymų arba jų visai nėra, tikimybių pusiausvyros principas apskritai gali būti įgyvendinamas tik esant labai mažam teisėjo įsitikinimo laipsniui. Pavyzdžiui, pagal LAT praktika, bylose dėl juridinę reikšmę faktų nustatymo ypatumas yra tas, kad yra naudojami netiesioginiai įrodymai, o tai atitinkamai įtakoja įrodymų pakankamumo klausimą. Netiesioginiais įrodymais yra laikomi tokie, kurie pagal savo paskirtį, sudarymo ir naudojimo tikslus bei faktiškai esančią informaciją neturi bylai tiesiogiai reikšmingų, tikslų ir detalių duomenų, o tokia informacija kaip įrodymai yra mažai patikimi¹⁰⁸. Teismo išaiškinta, jog įrodymų skirstymas į tiesioginius ir netiesioginius daro didelę įtaką sprendžiant įrodymų pakankamumo klausimą¹⁰⁹. Tokiose bylose, kuriose yra įrodymų pakankamumo problema, manoma, kad: „svarbu, jog bent viena prielaida būtų motyvuota t. y. kad ji būtų pagrįsta byloje esančiais įrodymais, kad priešingos prielaidos tikimybė būtų mažesnė“¹¹⁰. Tiesioginiai įrodymai leidžia daryti vienareikšmę išvadą, o netiesioginiai to padaryti negali, todėl netiesioginiai įrodymai turi silpnesnę įrodomąją vertę. Vadinas, bylose, kuriose šalių reikalavimai yra grindžiami netiesioginiais, mažos vertės

---

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje *daugiabučių namų savininkų bendrija „Eglutė“ v. E. R.*, Nr. 3K-3-206/2010, kat. 106.8.8.

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje *D. V. J. v. V. J.*, Nr. 3K-3-243/2010, kat. 75.4.

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *V. G. v. K. P., P. P., R. P., V. K., R. K., A. J., R. J., M. B., valstybės įmonės Registrų centro Tauragės filialas*, Nr. 3K-7-540/2009, kat. 45.6; 114.4; 114.11.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ *Cit. op.* 105.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje *Prienų rajono policijos komisariatas v. O. T., D. T.*, Nr. 3k-3-81, kat. 50.1; 114.2; 114.4; 121.13..

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje *Z. K. pareiškimas dėl turinčio juridinę reikšmę fakto nustatymo*, Nr. 3K-3-147/2005, kat. 114.11; 121.21; 128.2.

įrodymais, teismo vidinis įsitikinimas yra grindžiamas labai žemu įsitikinimo laipsniu. Šis teismo išaiškinimas svarbus yra tuo, kad iš tiesų patvirtina, jog bylose, kuriose yra tiesioginiai ir aiškūs įrodymai bei bylose, kuriose yra remiamasi netiesioginiais įrodymais, teisėjo vidinio įsitikinimo laipsnis yra skirtingas. Remiantis šiuo skirtingumu, akivaizdu, kad tikimybių pusiausvyros standartas skiriasi taip pat. Taigi būtų galima daryti išvadą, jog bylose, kuriose yra pateikti tiesioginiai įrodymai, teismas savo įsitikinimą turi grįsti esant „didesnio įsitikinimo“ standartui, negu prielaida, kad tai yra „labiau tikėtina“. Kadangi vertindamas netiesioginius įrodymus teismas neturi galimybės būti visiškai tikras dėl įrodymų pakankamumo, sprendžia, kad teismas turi atrasti įrodymą, kurio įrodomoji reikšmė yra „labiau tikėtina“, negu priešinga.

Užsienio doktrinoje ir teismų praktikoje tikimybių pusiausvyros principas aiškinamas įvairiai. Pavyzdžiui, Austrijos doktrinoje yra dvejopa nuomonė, kurioje viena pusė laikosi absoliutaus teisėjo vidinio įsitikinimo pozicijos, o kiti, tvirtina, kad teismo užduotis yra užtikrinti objektyvią tikimybę. Vis dėlto, patys Austrijos teismai suformavo „didesnės tikimybės“ minimalų įsitikinimo standartą¹¹¹. Pagal Vokietijos CPK 286 str. įtvirtintą laisvo įrodymų vertinimo principą, teismas savo diskreciją ir vidinį įsitikinimą grindžia manymu, jog tam tikri faktai yra teisingi arba neteisingi. Vokietijos teisės doktrina laiko, jog užtenka, kad teisėjas yra „įsitikinęs“, kad įvertinus įrodymus faktai yra teisingi¹¹². Švedijoje minimalus įsitikinimo laipsnis taip pat siejamas su tikėtinumu, tačiau gali egzistuoti ir mažesnis standartas. Tais atvejais, kai pagal bylos faktines aplinkybes vertinti įrodymus yra sudėtinga arba kai siekiama apsaugoti silpnesniąją šalį, pavyzdžiui, vartotojus, minimalus įsitikinimo standartas gali būti mažesnis nei didesnės tikimybės laipsnis¹¹³. Vis dėlto, bene labiausiai tikimybių pusiausvyros principas yra išvystytas bendrosios teisės tradicijos praktikoje. JAV praktikoje teigiama, kad tikimybių pusiausvyros principas (angl. *preponderance of the evidence*) reiškia: „įrodyti, kad kažkas yra labiau tikėtinas negu ne. Kitais žodžiais tariant, tikimybių pusiausvyros principas byloje reiškia tokius įrodymus, kai svarstant ir lyginant juos su priešingais, jie turi didesnę įrodomąją galią ir suteikia jums tikėjimą, kad tai, ką siekiama

---

¹¹¹ NUNNER-KRAUTGASSER, B.; ANZENBERGER, P. *Evidence in Civil Law – Austria*. Lex localis: 2015, 11 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

¹¹² WOLF, C.; ZEIBIG, N. *Evidence in Civil Law – Germany*. Lex Localis: 2015, 31 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

¹¹³ BYLANDER, E. *Evidence in Civil Law – Sweden*. Lex Localis: 2015, 12 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

įrodyti, yra labiau tiesa, negu ne tiesa. Ši taisyklė, žinoma, nereikalauja būti absoliučiai įsitikinusiam, kadangi buvimas absoliučiai įsitikinusiam yra retai galimas bet kurioje byloje¹¹⁴. Anglijos teismai, vertindami tikimybių pusiausvyros principą (angl. *balance of probabilities*) nurodo, jog „jeigu įrodymas yra toks, kad teisėjas gali pasakyti: „mes manome, kad tai yra labiau tikėtina, negu ne“, yra atleidžiama nuo įrodinėjimo naštos, tačiau jeigu tikimybės yra lygios, tada ne“¹¹⁵. Taigi šioje vietoje matome identišką prieš tai aprašytą tikimybių balansą: 51 proc. prieš 49 proc. Taip pat, dauguma teismų sprendimų pabrėžia, jog civiliniame procese yra lankstus tikimybių pusiausvyros principo standartas, kuris priklauso nuo rimtumo to, kas turi būti įrodyta¹¹⁶ bei nuo pačio civilinio proceso rūšies¹¹⁷. Pavyzdžiui, *Bater v Bater* civilinėje byloje, kurioje buvo sprendžiamas iš šeimos teisinių santykių atsiradęs ginčas, teisėjas nurodė, kad ieškovė, kaltinanti savo vyrą naudojusi prieš ją smurtą, turi įrodyti tai taip, kad teisėjui nekiltų nė vienos pagrįstos (protingos) abejonės (angl. *beyond the reasonable doubt*). Pastebėtina, jog be pagrįstos (protingos) abejonės institutas yra taikomas baudžiamosiose bylose, kuriose yra taikoma nekaltumo prezumpcija bei laikoma, jog teisėjo įsitikinimas turi būti aukštesnis, nei civilinėse bylose¹¹⁸. Tačiau ir čia teismai pabrėžia, kad be pagrįstos (protingos) abejonės įsitikinimas neišreiškia absoliutumo. Manoma, kad „teisė nesugebėtų apsaugoti visuomenės, jeigu ji leistų nerealioms tikimybėms atspindėti teisingumo kryptį“¹¹⁹, todėl jeigu įrodymas yra toks stiprus, kad palieka tik labai menką abejonę, laikoma, kad teismas sprendimą priėmė be pagrįstos (protingos) abejonės. Tuo pačiu teismai nurodo, kad tiek baudžiamosiose, tiek ir civilinėse bylose teisėjo vidinio įsitikinimo standartas gali kisti

---

¹¹⁴ O'MALLEY, K. F, GRENIG, J. E. ir LEE, W. C. *Federal jury practice and instructions*. Westlaw: 2001, § 166.51. Cituojama pagal: SCHWEIZER, M. *The civil standard of proof – what is it, actually?* Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods Bonn: 2013, 2 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.coll.mpg.de/pdf_dat/2013_12online.pdf>

¹¹⁵ Aukščiausiasis Jungtinės Karalystės teismas. *Denning J, Miller v Minister of Pensions [1947] 2 All ER 372*. Cituojama pagal: DAVIES, S. *Proof on the balance of probabilities: what this means in practice*. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-500-6576?>>

¹¹⁶ Aukščiausiasis Jungtinės Karalystės ir Velso teismas. *2000 m. gegužės 5 d. Bingham CJ, B v Chief Constable of Avon & Somerset Constabulary EWHC 559 (QB)*. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2000/559.html>>

¹¹⁷ Aukščiausiasis Jungtinės Karalystės teismas. *Bater v Bater [1951] P 35*. Cituojama pagal: SWARBRICK., D. *BATER V BATER: CA 1950*. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://swarb.co.uk/bater-v-bater-CA-1950>>

¹¹⁸ SCHWEIZER, M. *The civil standard of proof – what is it, actually?* Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods Bonn: 2013, 3 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.coll.mpg.de/pdf_dat/2013_12online.pdf>

¹¹⁹ *Cit. op.* 116.

priklausomai nuo pačio bylos dalyko¹²⁰. Pavyzdžiui, teismai laiko, kad jeigu civilinėje byloje yra sprendžiamas apgaulės klausimas, turi būti taikomas didesnis įsitikinimo laipsnis, negu bylose, kuriose būtų sprendžiamas nerūpestingumo klausimas. Nors ir teigiama, kad civilinėse bylose net ir sprendžiant bylas, susijusias su baudžiamosios teisės klausimais, teisėjo įsitikinimo laipsnis neturi būti toks didelis kaip baudžiamosiose bylose, tačiau koks jis turi būti konkretus, atsakymo nepateikta. Teismai pagal situaciją, kai yra reikalaujama didesnio teisėjo įsitikinimo negu tikimybių pusiausvyros principas, grindžiamas 51 proc. tikėtinumu, bet mažesnio įsitikinimo, negu baudžiamojoje teisėje taikomas be pagrįstos (protingos) abejonės, kaip alternatyvą siūlo, kad įsitikinimo standartas turi būti atitinkamai pritaikytas pagal bylos dalyko pavojingumą bei padarinių rimtumą¹²¹. Doktrinoje yra pateiktas ir toks vertinimas, kad tikimybių pusiausvyros standartas – „labiau tikėtina, negu ne“ yra lygus 0,5, „didesnio įsitikinimo“ laipsnis yra apie 0,75, o įsitikinimas be pagrįstos (protingos) abejonės yra lygus 0,95¹²². Nors teoriškai tai skamba gerai, praktikoje tokios matematinės formulės tikriausiai sunkiai egzistuotų. Teisėjas negali išmatuoti savo vidinio įsitikinimo laipsnio bei išsiaiškinti, ar sprendimą dėl konkretaus įrodymo jis priėmė esant pakankamam abejonės procentiniam laipsniui, ar ne.

Įvertinant prieš tai paminėtą Lietuvos ir užsienio teismų praktikos ir doktrinos poziciją dėl tikimybių pusiausvyros principo, galimos dvi išvados. Pirmą, iš teisėjo nėra reikalaujamas absoliutus įsitikinimo vertinant įrodymus. Antra, nėra nustatyto konkretaus tikimybių pusiausvyros standarto, tačiau atsižvelgiant į teismų dėstomą logiką, vienu atveju teismai konstatuoja, kad laisvo įrodymų vertinimo principas yra realizuojamas esant ženkliai aukštesniam negu 51 proc. įrodinėjimo standartui, kitu – užtenka ir kad būtų „labiau tikėtina“, kad faktas įvyko, apsiribojant 51 proc. standartu. Apžvelgiant šias dvi išvadas, taip pat kyla pagrįstas klausimas – ar tikimybių pusiausvyros principas, nurodantis, kad teisėjas vertindamas įrodymus savo išvadas turi grįsti esant didesnio įsitikinimo laipsniui, neprieštarauja pačio

---

¹²⁰ Aukščiausiasis Jungtinės Karalystės teismas. *Bater v Bater [1951] P 35*. Cituojama pagal: SWARBRICK., D. *BATER V BATER: CA 1950*. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://swarb.co.uk/bater-v-bater-CA-1950>>

¹²¹ Aukščiausiasis Jungtinės Karalystės teismas. *1995 m. gruodžio 14 d. H & Ors (minors), Re UKHL 16*. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1995/16.html>>

¹²² SCHAUER, F. ZECKHAUSER, R. *On the degree of confidence for adverse decisions*. Journal of Legal Studies: 1996. Cituojama pagal: SLADIC, J.; UZELAC, A. *Assessment of Evidence. Dimensions of Evidence in European Civil Procedure*. 3D skyrius. Kluwer Law International BV, The Netherlands: 2015, 117 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://bib.irb.hr/datoteka/841351.A53Sladic_Uzelac-EUMO-94_Assessment_of_evidence.pdf>

laisvo įrodymų vertinimo principo esmei? Gi niekas negali nurodyti teismui, kaip vertinti vieną ar kitą įrodymą, ar jų bendrą visumą. Šis laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimas nekyla iš įstatymo normų, o egzistuoja tik dviprasmiškoje teismų praktikoje. Tuo pačiu nėra aiškus ir tikimybių pusiausvyros principo praktiškumas. Ar būtų galima nustatyti, jog teisėjas pažeidė šį principą, įrodymus vertindamas neturėdamas pakankamo įsitikinimo laipsnio? Žinoma, jeigu, pavyzdžiui, teisėjas vertindamas įrodymus ignoravo tiesioginius arba oficialius rašytinius įrodymus, remdamasis netiesioginiais arba paprastais rašytiniais įrodymais, nors jų vertė mažesnė, tada atsakymas yra teigiamas. Tačiau, kaip minėta prieš tai, kiekvieno teisėjo vidinis įsitikinimas yra skirtingas. Vienam įsitikinti įrodymų pakankamumu gali pakakti ir kelių faktų, o kitam gali neužtekti ir begales. Taigi šiuo atveju tikimybių pusiausvyros principas praktine prasme atrodo nelabai turintis didelę prasmę.

Pagal aptartus visus galimus teisėjo vidinio įsitikinimo laipsnius, išvada gali būti dar ir tokia, kad tikimybių pusiausvyros principas turi atitikti valstybių civilinio proceso kodekso įtvirtintą siekiamos tiesos standartą. Procese, kuriame siekiama surasti formalią tiesą, kur teismas yra pasyvus ir leidžiama bylos eigai vadovauti proceso šalims, turėtų būti taikomas „labiau tikėtinas“ arba 51 proc. standartas. Procesuose, kuriuose yra siekiama atrasti materialią tiesą, esant didesniam teismo aktyvumui, teisėjo vidinis įsitikinimas turėtų siekti „didesnio įsitikinimo“ standartą, kai abejonių dėl įrodymų vertinimo turėtų likti nedaug. Vis dėlto, nors Lietuvoje ir yra įtvirtinta materialios tiesos civiliniame procese siekiamybė, teismai dauguma atveju savo sprendimus grindžia įrodymais, kurie yra „labiau tikėtini“¹²³. Nors teismų praktika ir palaiko „didesnio įsitikinimo“ taisyklę, tačiau vieningo sprendimo ir išaiškinimo nėra. Pagaliau, galima teigti, kad teisėjo vidinio įsitikinimo laipsnis taip pat priklauso ir privalo priklausyti nuo kiekvienos bylos individualių aplinkybių: ar remiamasi tiesioginiais ar netiesioginiais įrodymais ir pan., todėl net ir neatsižvelgiant į tai, kokią tiesą procese yra siekiama įtvirtinti, teismas turi stengtis kaip įmanoma labiau įsitikinti įrodymų pakankamumu, o esant abejonėms, aktyviais veiksmais siekti šias abejones išsklaidyti.

---

¹²³ Pvz. žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas v. UAB „Marių žvejys“, Nr. 3K-3-416/2007, kat. 44.2.1; 44.5.2; 44.5.2.1; 44.5.2.12; 99.7; 111.3; 114.11; 116.4; 121.18; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje V. D. v. Individualių gyvenamųjų namų statybos bendrija Nr. 676, J. Č., R. B., R. A. Ž., N. S., Nr. 3K-3-447/2008, kat. 24.2; 44.5.1; 44.5.2.14; 114.11; 123.3; 123.6; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Dovega“ v. UAB „Inometa“, Nr. 3K-3-411-611/2015, kat. 114.11; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kauko Turtai“ v. UAB „Evectus“, E. N. Nr. 3K-3-281-686/2016, kat. 2.5.8.9; 2.5.20.1; ir kt.

2.3. Teismo sprendimo motyvavimas

Paskutinis laisvo įrodymų vertinimo principo realizavimo etapas – teismo vidinio įsitikinimo, vertinant įrodymus ir priimant sprendimą, motyvavimas. Suprantama, kad dėl per plačių iš laisvo įrodymų vertinimo principo teismui atsiradusių įgaliojimų gali kilti grėsmė dėl teismo šališkumo, pasireiškiančio išankstiniu nusistatymu. Esant tokiam nusistatymui teisėjas gali būti „skeptiškai nusiteikęs šalių pateikiamų argumentų atžvilgiu ir priimti nebūtinai racionaliausią, labiausiai pagrįstą sprendimą, o laikytis to, kurį buvo pasirinkęs dar prieš bylos nagrinėjimą“¹²⁴. Taigi šia nagrinėjamo objekto dalimi bus siekiama atsakyti į klausimą – ar teismo sprendimo motyvavimas padeda apsaugoti nuo galimo teisėjo piktnaudžiavimo naudojantis laisvo įrodymų vertinimo principu? Taip pat bus aiškinamasi, kaip teismo sprendimo motyvavimas gali apriboti laisvo įrodymų vertinimo principą.

Skirtingai nei įstatymų leidžiamoji ar vykdomoji valdžia, teismas savo priimtus sprendimus privalo motyvuoti. Tokia įtvirtinta pareiga, manoma, didina teismo atsakomybę už savo veiksmus ir užtikrina, kad visuomenei būtų argumentuotai paaiškintas kiekvienas teismo sprendimas¹²⁵. Tačiau teismo sprendimo motyvavimas ne visada buvo laikomas vertybe. Romėnų teismai, XII a. bažnytiniai teismai ir daugelis prieš revoliucinių Prancūzijos aristokratiškų teismų kontinentinėje Europoje laikė, jog teisėjas priimdamas sprendimus neturi jų motyvuoti¹²⁶. Jų užduotis buvo išspręsti bylas, o sprendimų motyvavimas sukurdavo neužtikrintumą ir leisdavo atsirasti kritikai ne tik iš bylos šalių, bet taip pat ir iš kitų institucijų, kurios turėjo aukštesnę galią nei teismai. Doktrinoje iki šiol yra manoma, kad sprendimų motyvavimas nors iš vienos pusės ir skatina bendradarbiavimą su visuomene, teismo atsakingumą ir teisinį tikrumą, tačiau iš kitos pusės sulaukia priekaištų, jog daugeliu atveju galima sutikti su bylos galutinio verdikto rezultatu, tačiau ne su argumentacija, kaip tas verdiktas buvo pasiektas¹²⁷, kas verčia abejoti teismo profesionalumu.

Šiuo metu teismo sprendimų motyvavimas yra įtvirtintas daugelio valstybių teisinėje sistemoje. Švedijos teisės doktrinoje nurodoma, kad laisvo įrodymų vertinimo principas neturi

---

¹²⁴ BALTRIMAS, J. *Teismo precedentas: kai kurie taikymo ir aiškinimo aspektai*. Teisės problemos: 2012, Nr. 4, 56 psl.

¹²⁵ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 81 psl.

¹²⁶ COHEN, M. *When Judges Have Reasons Not to Give Reasons: A Comparative Law Approach*. Washington and Lee Law Review: 2015, 487 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarlycommons.law.wlu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4449&context=wlulr>>

¹²⁷ *Ibid.* 514 psl.

būti suprastas kaip nemotyvuotas vadovavimasis vienu ar kitu įrodymu¹²⁸. Teismas privalo nurodyti, kokiais įrodymais jis grindžia savo sprendimą ir kokie šio vertinimo motyvai. Vokietijoje teismai taip pat privalo savo sprendimą grįsti visa proceso metu gauta informacija ir savo vidinį įsitikinimą dėl įrodymų vertinimo išreikšti būtent sprendimo motyvuose (CPK 286 str. 1 p.). Sprendimo motyvuojamoje dalyje privalo būti trumpas bylos faktų, aplinkybių ir teisinių apsektų, kuriais teismas grindžia savo sprendimą, išdėstymas (CPK 313 str. 3 p.). Prancūzijos CPK 455 str. numato, kad teismo sprendimas privalo glaustai išdėstyti atitinkamus bylos šalių reikalavimus ir jų argumentus, o pats teismo sprendimas turi būti motyvuotas.

Lietuvoje didžiausias dėmesys teismo sprendimo motyvavimui buvo sutelktas Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarime, kuriame buvo sprendžiama ar 2002 m. vasario 28 d. redakcijos CPK 268 str. 3 d., 325 str. 2 d., 3d., 358 str. 3 d. ta apimtimi, kuria nustatyta, kad pirmosios, apeliacinės ir kasacinės instancijos teismo sprendimai gali būti priimami ir paskelbiami surašius tik jų įžangines bei rezoliucines dalis, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo posėdžių salėje trumpai žodžiu išdėstant sprendimo motyvus, o kad visų instancijos teismų aprašomoji ir motyvuojamoji sprendimo dalys gali būti surašomos vėliau (atitinkamai ne vėliau kaip per 5 dienas nuo sprendimo paskelbimo pirmos instancijos teisme, per 14 dienų apeliacinės instancijos teisme ir 20 dienų nuo kasacinio teismo sprendimo priėmimo), buvo pripažinta, jog paminėti straipsniai prieštarauja Konstitucijos 109 str., konstituciniams teisinės valstybės ir teisingumo principams. Konstitucinis teismas šį sprendimą motyvavo tuo, kad pastarųjų straipsnių įtvirtintas reguliavimas prieštaravo baigiamojo teismo akto vientisumo reikalavimams, kuris reiškia, kad „tokio akto rezoliucinę dalį visuomet, be jokių išimčių, privalu grįsti aplinkybėmis ir argumentais, *expressis verbis* išdėstytais aprašomojoje ir (arba) motyvuojamojoje dalyse. Taigi baigiamasis teismo aktas jokiais aplinkybėmis negali būti „sudurstytas“ iš atskirų skirtingu laiku surašytų fragmentų – atskirų dokumentų“.

Nors teisėjas rašydamas sprendimą jau žino, kokį galutinį rezultatą juo nori paskelbti, vis dėlto, paskelbus sprendimą be jo motyvuojamosios dalies gali kilti nemažai problemų. Pirma, galima situacija, jog teismas gali priimti sprendimą neįsigilinęs į bylos faktines aplinkybes ir atidėjęs motyvuojamosios dalies paskelbimą savo vėlesnius motyvus gali pritaikyti prie priimto verdikto. Antra, motyvuojamosios dalies atidėjimas paliktų proceso

---

¹²⁸ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 413 psl.

dalyvius spėlioti, kodėl buvo priimtas būtent toks teismo sprendimas, kas galėtų mažinti teismo patikimumą. Trečia, visada išlieka tikimybė, kad bylą nagrinėjęs teisėjas ar teisėjai dėl tam tikrų nelaimingų aplinkybių, kurios gali pasitaikyti kiekvienam žmogui, negalės užbaigti motyvuojamosios dalies surašymo ir paskelbimo. Toks aktas nebūtų pilnavertis, kadangi tik tas teisėjas ar teisėjai žinojo šios bylos tikrąsias aplinkybes. Buvusio teisėjo vidinio įsitikinimo neįmanoma perimti, tad ir teisingumas šiuo atveju būtų įvykdytas tik formaliai arba visai nebūtų.

Šiuo metu pagal 2016 m. gegužės 27 d. Teisėjų tarybos rekomenduojamus teismų procesinių sprendimų kokybės standartus, teisėjams yra keliamas teisinio aiškumo reikalavimas, kuris reiškia, kad „teismo sprendimai turi būti tinkamai motyvuoti ir aiškūs <...> tik motyvuotais teismo sprendimais yra tinkamai įvykdomas teisingumas, skaidrumas ir viešumas“¹²⁹. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas nurodo, kad „argumentavimas turi būti racionalus – teismo nuosprendyje (kitame baigiamajame teismo akte) turi būti tiek argumentų, kad jų pakaktų šiam nuosprendžiui (kitam baigiamajam teismo aktui) pagrįsti“¹³⁰. CPK 263 str. įtvirtina, kad kiekvienas teismo sprendimas turi būti teisėtas ir pagrįstas. Kiekvienas teismo sprendimas susideda iš įžanginės, aprašomosios, motyvuojamosios ir rezoliucinės dalies (CPK 270 str.). Iš motyvuojamosios dalies turinio yra aišku ir apie sprendimo įžangą, aprašomąją ir rezoliucines dalis, todėl ją galima laikyti pačia svarbiausia sprendimo dalimi. Joje teismas glausta forma turi apibūdinti nagrinėjamos bylos aplinkybes, pateikti įrodymų, kuriais grindžia savo išvadą, vertinimą, argumentus, dėl kurių kai kuriuos įrodymus atmetė bei įstatymus ir kitus teisės aktus, kuriais vadovavosi (CPK 270 str. 4 d.). Kadangi teismo sprendimas turi didžiausią tikimybę neįtikinti pralaimėjusios šalies pusės, motyvuojamojoje dalyje daugiausia dėmesio siūloma skirti pralaimėjusios šalies argumentų įvertinimui¹³¹. Be to, patys motyvai privalo būti: „glausti, aiškūs, logiški, nedviprasmiški, konkretūs, objektyvūs ir ne tendencingi“¹³². Vertindamas įrodymus teismas neturi pareigos pasisakyti dėl kiekvieno įrodymų vertinimo ar nevertinimo išsamiai ir plačiai, o teismo sprendimo motyvavimas negali būti suprantamas kaip reikalavimas detaliam atsakymui į

---

¹²⁹ Teisėjų taryba. 2016 m. gegužės 27 d. nutarimas „Dėl rekomenduojamų teismų procesinių sprendimų kokybės standartų patvirtinimo“, Nr. 13P-65-(7.1.2), Vilnius, 17 p.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl privataus kaltinimo ir dėl asmens, kurio atžvilgiu atsisakyta kelti baudžiamąją bylą, teisės apskųsti prokuroro nutarimą, bylos Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² *Ibid.*

kiekvieną argumentą¹³³. Teismo sprendimo motyvuojamoje dalyje nepakanka tik nurodyti faktus ar įrodymus, kuriais teismas rėmėsi. Sprendime turi būti aiškiai išanalizuoti bei įvertinti įrodymai, pateikti įrodymų atmetimo motyvai, duota faktų kvalifikacija, iš kurių analizės būtų aišku, kodėl vienus faktus teismas laiko nustatytais, o kitus – nenustatytais¹³⁴.

Ar galima būtų teigti, jog teismo sprendimo motyvavimo institutas varžo teisėjo vidinio įsitikinimo galimą piktnaudžiavimą? Į tai atsakyti galima remiantis teisės doktrinos ir teismų praktikos argumentais. Teisės doktrinoje išaiškinta, kad „teismo sprendimo motyvų nebuvimas yra ne tik teismo sprendimo formos pažeidimas, bet ir jo turinio trūkumas. Nemotyvuotas teismo sprendimas yra tuščių frazių rinkinys, pagrįstai keliantis abejonių dėl jo teisėtumo ir pagrįstumo, ir neatitinka pagrindinių teisinės valstybės teismo proceso principų reikalavimų“¹³⁵. Kaip nurodo teismų praktika, „teismo sprendimas remtis vienais įrodymais ir jų pagrindu konstatuoti buvus ar nebus tam tikras bylos aplinkybes, o kitus įrodymus atmesti ir jais nesivadovauti, turi būti tinkamai motyvuotas“¹³⁶. Taigi šiuo atveju laisvo įrodymų vertinimo principas susiduria su „pozityviu“ apribojimu – argumentacija, kodėl teisėjas vienu ar kitu būdu išreiškia savo vidinį įsitikinimą dėl įrodymų vertinimo. Galimas piktnaudžiavimas šia laisve yra užgniauziamas tokiu būdu, jog teisėjas žino, kad atsisakydamas priimti įrodymus ar atsisakydamas juos vertinti, savo sprendimą turi tinkamai pagrįsti, motyvuoti (CPK 181 str. 1 d., 270 str. 4 d. 3 p.). Vis dėlto, kaip bus paaiškinta vėliau, teismo atsisakymas priimti naujus įrodymus ar atsisakymas juos vertinti jau priėmus ne visada privalo būti motyvuotas arba tiksliau – net ir nemotyvuotas, tai gali būti laikoma tik formaliu proceso teisės pažeidimu, nesukeliančiu jokių padarinių. Kaip toliau patvirtina teismų praktika, šis formos ir turinio pažeidimas gali būti laikomas esminiu tik tada, kai teismo sprendime visai nėra motyvų arba tada, kai nors jie yra, tačiau jų nepakankamas argumentavimas kartu lemia ir netinkamą galutinį teismo sprendimą.

LAT yra išaiškinęs, jog CPK 329 str. 2 d. 4 p. įtvirtintu absoliučiu sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindu laikomas visiškas motyvų nebuvimas, o tik „neišsamių pirmosios

---

¹³³ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl privataus kaltinimo ir dėl asmens, kurio atžvilgiu atsisakyta kelti baudžiamąją bylą, teisės apskųsti prokuroro nutarimą, bylos Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.

¹³⁴ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje D. P. v. A. M., Nr. 2A-2308-390/2015, kat. 2.5.10.2.4.2. Neturtinė žala; 2.5.10.5.2.17.

¹³⁵ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teise: vadovėlis*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005. 162 psl.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „JG Property developments“ v. V. K., Nr. 3K-3-99/2009, kat. 114.11; 114.12.

instancijos teismo motyvų išdėstymo sprendime faktas, jeigu pirmosios instancijos teismo sprendimas yra pakankamai motyvuotas, savaime nėra absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas¹³⁷. Jeigu teismo motyvai yra neišsamūs, tai yra laikoma tik procesinių teisės normų pažeidimu, kuris „turi būti vertinamas kiekvienu konkrečiu atveju viso pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumo ir teisėtumo patikrinimo kontekste, įvertinant, ar toks proceso teisės normų pažeidimas galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo priėmimui“¹³⁸. Jeigu byla nagrinėjama kasacine tvarka ir apeliacinio teismo sprendimo motyvai yra neišsamūs, neatsakyta į pagrindinius (esminius) bylos faktinius ir teisinius aspektus ir dėl to byla galėjo būti išspręsta neteisingai, toks pažeidimas gali būti pripažintas esminiu ir būti pagrindu sprendimą pagal CPK 346 str. 2 d. 1 p. panaikinti. Ir priešingai, jeigu motyvuojamojoje dalyje atsakyta į visus pagrindinius (esminius) bylos faktinius ir teisinius aspektus, ir teismo sprendimas iš esmės teisingas, formalūs pažeidimai, tokie kaip neišsamus sprendimo motyvavimas, negalėtų būti laikomi pagrindu panaikinti tokį sprendimą¹³⁹. Tuo pačiu teismai nurodo, kad sprendimų motyvavimas nereiškia, jog teismas privalo analizuoti ir pasisakyti dėl kiekvieno pateikto skundo argumento¹⁴⁰. Teismai privalo motyvuoti tik kiekvieną jo manymu pagrįstą ir su byla susijusį argumentą. Iš esmės tą patį patvirtinta ir Europos Žmogaus Teisių Teismas, kuris teigia, jog Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. įpareigoja teismus motyvuoti savo sprendimus, tačiau ši pareiga neturi būti suprasta kaip reikalaujanti detalaus atsakymo į kiekvieną argumentą¹⁴¹, svarbu, kad būtų atrasta pusiausvyra tarp jo glaustumo ir aiškumo šalims¹⁴². Pavyzdžiui, apeliacinės instancijos teismas atmesdamas apeliacinį skundą galėtų paprasčiausiai pakartoti žemesnės instancijos teismo sprendimo motyvus ir tai būtų laikoma tinkamu sprendimo motyvavimu¹⁴³. Teisės doktrinoje taip pat buvo analizuota situacija, kada motyvuojamojoje dalyje yra pateikti klaidingi, nepagrįsti teismo teisės išaiškinimai, tačiau ginčo pasekmės šalims yra teisingos. Manoma, kad jeigu šiuos motyvuojamosios dalies trūkumus ištaisius teismo sprendimas liktų nepasikeitęs, o pasikeistų

---

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija. 2010 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje R. A. v. A. A., Nr. 3K-P-186/2010, kat. 75.7; 75.8; 78.2.1.. *Teismų praktika*. 2010, 33.

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. AB „Gubernija“, Nr. 3K-3-27/2012, kat. 11.10; 14.1; 121.19.4.

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje M. S. v. B. R. P., Nr. 3K-3-529/2012, kat. 42.4; 42.8; 121.19.4.

¹⁴¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje Ruiz Torija v. Spain, Nr. 18390/91, par. 29.

¹⁴² Konsultacinė Europos teisėjų taryba. 2008 m. nuomonė „Dėl teismų sprendimų kokybės“, Nr. 11, 40 p.

¹⁴³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje Hirvisaari v. Finland, Nr. 4968/99, par. 30.

tik sprendimo motyvuojamoji dalis, pats sprendimas turėtų būti pripažintas precedentiniu ir likti nepakitęs¹⁴⁴. Tai argumentuojama tuo, kad „priešingu atveju vien dėl teismo neapdairumo būtų pažeidžiama maksima „analogiškas bylas spręsti analogiškai“, taip pat ir teisės prognozuotumo, asmenų teisėtų lūkesčių paisymo bei lygybės prieš įstatymą reikalavimai. Todėl savaime jeigu teismas suklupo, formuluodamas sprendimo motyvuojamąją dalį, tai neturėtų būti laikoma pakankamu pagrindu atimti iš precedento jo privalomą statusą taip pažeidžiant išvardytus reikalavimus“¹⁴⁵. Taigi pagal suformuotas taisykles, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimai negali būti panaikinti vien dėl neišsamių motyvų pateikimo arba nepasisakymo dėl vieno ar kito įrodymų nepriėmimo ar nevertinimo, jeigu teismas priėmė iš esmės teisingą sprendimą. Šiuo atveju galima tokia situacija, jog laisvo įrodymų vertinimo principas yra realizuojamas taip, kad teisėjas, manydamas, kad konkrečių įrodymų vertinimas šiuo atveju neturės įtakos teisingo sprendimo priėmimui, savo išvadas dėl šių įrodymų gali nemotyvuoti arba motyvuoti visiškai neišsamiai, o toks formalus pažeidimas aukštesnės instancijos teisme būtų laikomas pateisinamu arba neturinčiu didelės reikšmės.

Aptariant viską, kas išdėstyta, galima teigti, jog teismo sprendimo motyvavimas yra sudėtinė laisvo įrodymų vertinimo principo civilio proceso teisėje dalis. Teismo sprendimų motyvavimas laisvo įrodymų vertinimo principui yra svarbus keliais aspektais. Pirma, teismas motyvuodamas savo sprendimą dėl įrodymų vertinimo suteikia bylos šalims aiškumo, teisinio tikrumo, o atsisakymas priimti įrodymus dar prieš paskelbiant sprendimą (CPK 181 str. 1 d.) – nuspėjamumo, galint numatyti būsimos bylos baigtį ar reikalingumą pateikti papildomus įrodymus. Antra, teismui išdėsdamas savo argumentus dėl įrodymų vertinimo, yra užtikrinama galimybė patikrinti teismo sprendimo teisėtumą aukštesnės instancijos teismo. Priešingu atveju, šalis, nežinodama sprendimo motyvų, sunkiai galėtų įgyvendinti savo teisę apskųsti teismo sprendimą, nežinodama, kokius teismo argumentus turi paneigti. Trečia, teismo motyvuojamojoje dalyje išdėstyti argumentai dėl įrodymų vertinimo yra svarbūs vienodos teismų praktikos dėl įrodymų vertinimo formavimo, užtikrinimui (CPK 4 str.). Ketvirta, privalomas motyvų išdėstymas dėl įrodymų vertinimo dalinai apriboja galimą teismo piktnaudžiavimą laisvo įrodymų vertinimo principo suteikta laisve. Atsižvelgiant į tai, kad teismas privalo motyvuoti savo sprendimus, jam yra suvaržoma galimybė atmesti šalių pateiktus įrodymus nepateikiant to pagrindžiančių objektyvių priežasčių. Vis dėlto, teismo

---

¹⁴⁴ BALTRIMAS, J. *Teismo precedentas: kai kurie taikymo ir aiškinimo aspektai*. Teisės problemos: 2012, Nr. 4, 60-61 psl.

¹⁴⁵ *Ibid.*

sprendimų motyvavimas turi ir trūkumų. Visų pirma, galima sutikti su prieš tai išsakytu nuomone, jog dažnai galima sutikti su priimto teismo sprendimo rezultatu, tačiau ne su jo argumentavimu, kas skatina abejoti teismo profesionalumu. Antra, teismo sprendimai dėl nepagrįsto įrodymų vertinimo gali būti panaikinami aukštesnės instancijos teismų tik tuo atveju, jeigu sprendimas buvo visai be motyvų arba jeigu motyvai buvo, tačiau jais remiantis teismas priėmė iš esmės neteisingą sprendimą. Jeigu teismas priima iš esmės teisingą galutinį sprendimą tarp ginčo šalių, tačiau įrodymų vertinimo ar atsisakymo vertinti pakankamai nemotyvuoja arba motyvuoja neteisingai, toks sprendimas laikomas teisėtu ir pagrįstu. Žinant šią situaciją, gali pasitaikyti atveju, kai teismas gali išvadų, kurios jo manymu neturi esmės reikšmės teisingam bylos išsprendimui, nemotyvuoti visai. Nors teisine prasme toks reguliavimas nėra ydingas, užtikrinant greitesnį proceso ir bylos išnagrinėjimą, tačiau sumažina teisėjų motyvaciją savo išvadas pagrįsti kaip įmanoma tiksliau, o atitinkamai ir sukelia baimę atsirasti galimam piktnaudžiavimui laisvo įrodymų vertinimo principu.

Įvertinus visą, kas pateikta, atsakymas į šioje temoje išsikeltą klausimą būtų toks – taip, teismo priimtų procesinių sprendimų motyvavimas apriboja galimą teisėjo piktnaudžiavimą laisvo įrodymų vertinimo principo suteikiama teise bei užtikrina sąžiningą bylos nagrinėjimą, tačiau ne pilnai. Teisėjas pagal savo teisinę sąmonę dalinai gali pats nuspręsti, kada nori motyvuoti savo sprendimą dėl įrodymų vertinimo ir kada ne. Ar turėtų būti priešingai? Įvertinus įrodymų svarbą civilinio proceso teisėje, byloje dalyvaujantys asmenys turi teisėtą pagrindą išgirsti motyvus, kodėl byloje pateikti ir teismo priimti įrodymai yra nevertinami, todėl teismo laisvė pasirinkti, kada motyvavimas yra būtinas, o kada ne, atrodytų, kad per daug išplečia laisvo įrodymų vertinimo principo ribas.

3. LAISVO ĮRODMŲ VERTINIMO PRINCIPŲ APRIBOJIMAI CIVILINIAME PROCESE

3.1. Preliminarios įrodymų vertinimo taisyklės

Civilinio proceso teisėje tikriausiai būtų sunku rasti teisės principą, kuriame nebūtų numatyta tam tikrų ypatumų bei apribojimų, o laisvo įrodymų vertinimo principas – ne išimtis. Laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimus galima suskirstyti į du etapus. Pirmajame etape teismas tiria ir įvertina duomenų galimumą tapti įrodymais, kuriais vėliau grįs savo sprendimą. Akivaizdu, kad ne visa byloje pateikta informacija gali tapti įrodymais. Atsižvelgiant į tai, kad įrodymų vertinimas vyksta per visą įrodinėjimo procesą (renkant, priimant įrodymus, juos tiriant, sprendžiant jų sąsajumo, leistinumą ir pakankamumą klausimus), tokį preliminarų įrodymų vertinimą, atsižvelgdamas į įstatyme numatytus apribojimus, atlieka būtent pats teismas pagal savo vidinį įsitikinimą. Antrajame etape teismas iš surinktų įrodymų visumos sprendžia, kurie įrodymai lems tam tikrą teismo apsisprendimą nagrinėjamos bylos kontekste, o šiame vertinime taip pat didelį vaidmenį vaidina įstatyme nustatyti suvaržymai. Šioje darbo dalyje bus aptariamas pirmasis etapas, kuomet teismas, remdamasis preliminarium įrodymų vertinimu, pripažįsta tam tikrų faktinių aplinkybių tapimą įrodymais.

Duomenų tapimą įrodymais (preliminarų įrodymų vertinimą) teismas vertina pagal daugelį įrodymų vertinimo taisyklių, tačiau iš jų laisvo įrodymų vertinimo principą labiausiai apriboja įstatyme įtvirtintos įrodymų sąsajumo ir leistinumą taisyklės (CPK 177 str. 3 d., 4 d., 180 str.)¹⁴⁶. Pagal Lietuvos CPK įtvirtintas nuostatas, teismas negali vertinti įrodymų, kurie neatitinka įstatyme numatytos formos ir turinio reikalavimų. Įstatyme įtvirtintas įrodymų leistinumą išreiškia įrodymų procesinę formą ir nustato įrodinėjimo priemonių procesinį panaudojimo apribojimą¹⁴⁷, o įrodymų sąsajumas – turinio reikalavimą, išreiškiantį materialųjį apribojimą¹⁴⁸.

Įstatyme yra numatyti šie procesiniai įrodymų leistinumą apribojimai: 1) draudimas remtis įrodymais, kurie buvo surinkti pažeidžiant įstatyme nustatą tvarką; 2) kai pagal

---

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kėtis“ v. T. R., Nr. 3K-3-454/2011, kat. 114.11.

¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl komercinių bankų įstatymo“, Nr. 12/95.

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

įstatymus bylos aplinkybės gali būti patvirtintos tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis; 3) kai byloje pateikti faktiniai duomenys, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį iki jie bus išslaptinti įstatymų nustatyta tvarka; 4) duomenys gauti taikinamojo tarpininkavimo procedūros metu, išskyrus Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme numatytus atvejus.

Pirmuoju apribojimu laikoma, kad tik įstatyme nustatyta tvarka gauti įrodymai gali būti leistini. Pavyzdžiui, jeigu byloje yra pateiktos nuotraukos ar vaizdo ir garso įrašai, padaryti pažeidžiant įstatymus (be asmens sutikimo asmens gyvenamojoje patalpoje ar kitoje privačioje teritorijoje ir kt.), tokia informacija negali būti pripažįstama leistiniais įrodymais (CPK 177 str. 2 d.)¹⁴⁹. Tačiau teismai tuo pačiu pabrėžia, kad „apie tai, ar garso įrašas yra leistina įrodinėjimo priemonė, turi būti sprendžiama individualiai kiekvienoje konkrečioje byloje, atsižvelgiant į įrašo padarymo aplinkybes, fiksavimo būdą, priemones ir pan.“¹⁵⁰. Vienoje nutartyje teismas konstatavo, kad dviejų privačių asmenų civilinio ginčo aplinkybės nelaikytinos šių asmenų privataus gyvenimo aplinkybėmis, todėl net ir be kitos šalies sutikimo padarytas garso įrašas gali būti pripažintas leistina įrodinėjimo priemone¹⁵¹. Remiantis įstatymu, taip pat neleidžiama remtis suklustotais įrodymais (CPK 184 str. 2 d.), liudytojų parodymais, kurie surinkti pažeidžiant CPK 192 str. įtvirtintą įrodymų surinkimo tvarką: iki apklausos liudytojas buvo teismo salėje (CPK 192 str. 1 d.), prieš duodamas parodymus liudytojas žodžiu neprisiekė (CPK 192 str. 4 d.) arba apklausiami yra asmenys, kurie pagal CPK 189 str. 2 d. negali būti apklausiami kaip liudytojai (dvasininkai apie aplinkybes, kurias jie sužinojo tikinčiojo išpažinties metu, medikai apie aplinkybes, sudarančias jų profesinę paslaptį ir kt).

Antrasis apribojimas yra susijęs su įstatyme konkrečiai nurodytomis aplinkybėmis, kuomet tam tikri faktai gali būti patvirtinti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis. Šiuo atveju yra nustatyta išimtis, jog įrodymais byloje gali būti bet kokie faktiniai duomenys, kurie gali pagrįsti tam tikrų reikšmingų aplinkybių buvimą arba ne (CPK 177 str. 1 d.). Tokių apribojimų įstatyme yra tikrai daug. Pavyzdžiui, siekiant nustatyti, ar yra pagrindas pripažinti asmenį neveiksnium tam tikroje srityje ar jo veiksnumą tam tikroje srityje apriboti, tokį pagrindą galima įrodyti tik gavus teismo psichiatrijos eksperto išvadą (CPK 466 str.). Panašus

---

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 71-1706; 2006, Nr. 82-3254, 13 str.

¹⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2010 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje R. A. G., J. P. v. A. M. M., Nr. 3K-3-302/2010, kat. 42.4; 42.11.5; 44.5.2.17.*

¹⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2010 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. V. R., Nr. 3K-3-412/2010, kat. 114.2; 114.3; 114.9.7; 114.11.*

apribojimas numatytas ir CK 2.118 str., pagal kurią yra privaloma eksperto išvada dėl akcijų (teisių, pajų) kainos nustatymo. CK 1.93 str. 2 d. numato, kad įstatymų reikalaujamos paprastos rašytinės formos nesilaikymas atima iš šalių teisę dėl sandorio sudarymo ar jo įvykdymo fakto įrodymo remtis liudytojų parodymais. Tokią pačią taisyklę įtvirtina ir CK 6.875 str. 2 d., nurodydamas, kad jeigu paskolos sutartis turėjo būti rašytinė, ginčyti paskolos sutartį remiantis liudytojų parodymais neleidžiama. Pagal CK 3.89 str. 2 d., faktas, kad tam tikras turtas priklauso asmeninei vieno sutuoktinio nuosavybei, gali būti įrodytas tik rašytiniais įrodymais. Kitas įrodinėjimo priemonių ribojimas įtvirtintas prieš tai minėtame CK 1.93 str. 3 d., kuri įtvirtina kitą imperatyvią normą, pagal kurią įstatyme numatytos privalomos notarinė formos nesilaikymas sandorį daro negaliojančiu. Tokiu būdu net ir esant rašytiniams įrodymams, kad sandoris buvo sudarytas, teismas privalo reikalauti notarinės formos patvirtinimo. Taigi visais šiais atvejais įstatymas reikalauja tam tikros įrodinėjimo priemonės ir tuo pačiu draudžia panaudoti kitą.

Nors įrodymų leistinumą reikalaujama paprastai yra susijęs su procesinės formos reikalavimais, tačiau trečiasis apribojimas – negalimumas remtis neišslaptintais įrodymais, kurie sudaro valstybės ar tarnybos paslaptį, yra labiau susijęs su įrodinėjimo priemonių turiniu¹⁵². Valstybės paslaptimi yra laikoma „išslaptinta informacija, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali sukelti grėsmę Lietuvos Respublikos suverenitetui, teritorijos vientisumui, gynybinei galiai, padaryti žalos valstybės interesams, sukelti pavojų žmogaus gyvybei ar sveikatai arba sudaryti prielaidas kilti pavojui žmogaus gyvybei“¹⁵³. Tarnybos paslaptis – tai „išslaptinta informacija, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali pakenkti valstybės institucijų interesams arba sudaryti prielaidas kilti pavojui žmogaus sveikatai“¹⁵⁴. Valstybės ar tarnybos paslaptį savyje talpinanti įrodinėjimo priemonė negali būti įrodymais civilinėje byloje. Gavęs tokius duomenis, teismas *ex officio* turi kreiptis į išslaptintos informacijos rengėją, prašydamas pranešti, ar duomenys nėra išslaptinti įstatymų nustatyta tvarka¹⁵⁵. Jei gaunamas teigiamas atsakymas, teismas gali šiuos įrodymus vertinti ir, priešingai, šiems duomenims nesant išslaptintiems, jais remtis nebus galima.

---

¹⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

¹⁵³ Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslaptį įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 105-3019; 2004, Nr. 4-29, 2 str. 26 d.

¹⁵⁴ *Ibid.* 2 str. 21 d.

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

Paskutinis įrodymų leistinumą apribojimas – negalėjimas remtis duomenimis gautais taikinamojo tarpininkavimo procedūros metu. Civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) yra laikoma „civilinių ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli civilinių ginčų taikinimo tarpininkai (mediatoriai) padeda civilinio ginčo šalims taikiai spręsti ginčą“¹⁵⁶. Taikinamojo tarpininkavimo procedūra yra susijusi su savitarpio konfidencialumo įsipareigojimais, pagal kurių ginčo šalys, taikinimo tarpininkai ir taikinamojo tarpininkavimo paslaugų administratoriai privalo visą taikinamojo tarpininkavimo metu gautą informaciją, išskyrus informaciją, kurios reikia siekiant patvirtinti taikos sutartį, ir informaciją, kurios neatskleidimas prieštarautų viešajam interesui, laikyti paslapyje¹⁵⁷. Tokiu būdu savo ginčą grindžiant derybomis, atitinkamai laikomasi ir konfidencialumo bei sąžiningumo įsipareigojimų, pagal kuriuos visa šioje procedūroje gauta informacija negali būti panaudota teisme, išskyrus prieš tai paminėtus atvejus, kai tais duomenimis buvo siekiama patvirtinti ar įvykdyti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytą taikos sutartį ar kurių neatskleidimas prieštarautų viešajam interesui.

Aptariant šiuos įrodymų leistinumą apribojimus, seka mintis, jog įrodinėjimo priemonių apribojimai tuo pačiu apriboja ir teisėjo laisvę vertinti įrodymus. Prieš tai paminėtais atvejais teisėjo subjektyvus vidinis įsitikinimas nieko nelemia, o laisvo įrodymų vertinimo principas paprasčiausiai neveikia. Net jeigu teisėjas ir mano, jog pateikti, bet formos reikalavimų neatitinkantys įrodymai gali patvirtinti arba paneigti tam tikrų aplinkybių egzistavimą, tokie įrodymai teismo negali būti vertinami ir privalo būti automatiškai atmetami.

Įrodymų vertinimo taisyklė pripažįstama apribojanti laisvo įrodymų vertinimo principą tik tada, jeigu tokią taisyklę ne tik nurodo įstatymas, tačiau ir teismas vertindamas įrodymus gali ją pažeisti. Pavyzdžiui, įstatymas detalčiai nereglamentuoja, o teismų praktika tik užsimena apie įrodymų pakankamumo ar patikimumo principus. Teismas pats laisvai gali nuspręsti, kada pateiktų įrodymų visuma jam leidžia daryti išvada fakto egzistavimu, o kada ne. Ta pati situacija susiklosto ir su įrodymų patikimumu – teisėjas pats įvertina informacijos šaltinio patikimumą, susieja ją su kitais byloje pateiktais įrodymais ir nusprendžia, ja pasitikėti arba ne. Kitokia situacija susiklosto su imperatyvia įstatymo nuostata, jog teismas negali priimti ir vertinti su byla nesusijusių įrodymų (CPK 180 str.). Remiantis teismų praktikos išaiškinimais, įrodymų sąsajumo taisyklė reiškia „įrodymų turinio loginį ryšį su konkrečios bylos įrodinėjimo

---

¹⁵⁶ Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 87-3462, 2 str. 3 d.

¹⁵⁷ *Ibid.* 7 str. 1 d.

dalyku, t.y. informacija (faktiniai duomenys), sudaranti įrodymų turinį, turi patvirtinti arba paneigti aplinkybes, kurios yra reikšmingos konkrečioje civilinėje byloje¹⁵⁸. Taigi teismas įrodymų sąsajumo taisyklę gali taikyti tik po to, kai yra tinkamai ir aiškiai suformuotas įrodinėjimo dalykas. Kaip minėta šio darbo pradžioje, įrodinėjimo dalyką sudaro materialinio teisinio pobūdžio juridiniai faktai, įrodomieji faktai bei procesinio teisinio pobūdžio faktai, tad reikšmingos byloje aplinkybės būtų laikomos tik tos, kurios gali patvirtinti šių faktų visumos egzistavimą.

Galimybė teismui pažeisti įrodymų sąsajumo taisyklę gali pasitaikyti keliais atvejais. Pirma, kai yra netinkamai suformuojamas įrodinėjimo dalykas. Antra, kai įrodinėjimo dalykas yra suformuotas tinkamai, tačiau teismas neapdariai priėmė ir vertino su byla nesusijusį įrodymą. Pirmuoju atveju netinkamai suformavus įrodinėjimo dalyką, teismas gali priimti įrodymus, kurie iš tikrųjų yra nesusiję su nagrinėjama byla arba gali atmesti tuos, kurie iš tikrųjų yra vertingi. Įrodinėjimo dalyko trūkumai gali pasireikšti netinkamai pritaikius materialiąsias ir proceso teisės normas, taip neteisingai identifikavus tarp šalių susiklosčiusius materialinius teisinius santykius ir įpareigojant įrodyti įstatyme įtvirtintas aplinkybes, kurios iš tikrųjų neegzistuoja. Antruoju atveju teismas gali per neapdairumą priimti įrodymus, kurie iš tikrųjų visai neturi jokios įrodomosios reikšmės nagrinėjamai situacijai. Tokioje situacijoje teismas pažeistų įrodymų sąsajumo taisyklę tiek priimdamas tokius įrodymus, tiek ir remdamasis jais priimdamas galutinį sprendimą. Net jeigu teismas savo sprendimo ir negrįstų su byla nesusijusiais įrodymais, jų nepagrįstas priėmimas pažeistų civilinio proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principus¹⁵⁹.

Iš aptarto, matome, kad laisvo įrodymų vertinimo principas įrodymų sąsajumo taisykle iš tiesų yra labiausiai ribojamas tik neleidžiant teismui įtraukti į bylos medžiagą perteklinę ir teisinių pasekmių nesukuriančią informaciją. Įrodymų sąsajumo taisyklė laisvo įrodymų vertinimo principui svarbi tuo, kad ją įgyvendinus netinkamai, įrodymų perteklius gali lemti neatskleistą bylos esmę arba užtęstą bylos nagrinėjimą. Šis apribojimas svarbus ir bylos šalims, kurios turi žinoti, kokius įrodymus teismas laiko susijusiais su įrodinėjimo dalyku, taip leidžiant koncentruotis tik į esmines aplinkybes, atmetant nereikšmingas.

Pagal LDK teisės šaltinius, galima spręsti, jog įrodymų leistinumą principo buvo mažai laikytasi. Teismas vertindamas įrodymus netikrino, kaip jie buvo surinkti, įrodymų

---

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

¹⁵⁹ *Ibid.*

patikimumą bei surinkimą teisėtais būdais pavesdamas teismo pareigūnams (vižui, diečkui ar vazniui), kurie dalyvaudavo tik nedaugeliu atveju¹⁶⁰. Visai kitokia situacija buvo su įrodymų sąsajumu. LDK teisėje įrodymų sąsajumas buvo apibrėžtas daug plačiau nei šiandieniniame įstatyme ir pasireiškė taip, jog „buvo neleidžiama pateikti nereikalingų faktų (jau patvirtintų faktų), su byla nesusijusių faktų (bylai neturinčių įtakos faktų), neaiškių ir ne apibrėžtų faktų (faktų, kuriais remiantis negalima prieiti prie aiškių išvadų), pernelyg bendrų faktų (faktų, iš kurių kyla neaiškumų), prieštaraujančių prigimčiai faktų (faktų, kuriais negalima tikėti)“¹⁶¹. Užsienio teisės praktikoje taip pat yra tam tikrų ypatumų. Dabartinis Švedijos teisinis reguliavimas įrodymų lestinumo taisyklės nepripažįsta visai¹⁶². Šioje teisės sistemoje tarp neteisėtai gautų įrodymų ir neleistinių įrodymų nėra jokio skirtumo, teismui priimant bet kurią informaciją ir ją įvertinant¹⁶³. Taip pat Švedijos CPK 35 skyriaus 7 d. įtvirtinta įrodymų sąsajumo taisyklė, kurią apibrėžia kaip situaciją, kai, teismui nustačius, jog aplinkybė, kurią šalis nori įrodyti, neturi jokios įrodomosios reikšmės byloje arba pateiktas įrodymas nėra būtinas, tokį įrodymą teismas turi atmesti. Taigi teismas priima bet kurią informaciją neatsižvelgdamas į jos formą, remdamasis tik jos turiniu (įrodomąja reikšme). Austrijos civilinio proceso teisėje neteisėtai gauti įrodymai kai kuriais atvejais taip pat gali būti pripažįstami teisėta įrodomoji priemonė¹⁶⁴. Jei šalys pateikdamos įrodymus pažeidė įstatymus ar net atliko baudžiamąjį nusižengimą, teismas tokį įrodymą vis tiek gali vertinti. Vis dėlto, yra įtvirtintos ir tam tikros išimtys. Pavyzdžiui, jeigu šalis, neteisėtai gaudama įrodymus, pažeidė pamatines baudžiamosios teisės nuostatas, konstitucines vertybes ar proceso teisės normos (pavyzdžiui, šalis privertė kitą šalį duoti parodymus), tokios aplinkybės nebus pripažįstamos įrodymais¹⁶⁵. Dar kitokia situacija Vokietijoje. Čia būtų galima paminėti kelias skirtingas situacijas. Pirma, jeigu šalis neteisėtais būdais išsiaiškino, jog priešinga šalis turi tam tikrus įrodymus, kurių jai reikia pagrįsti savo poziciją teisme, tokių įrodymų vėlesnis pareikalavimas teisme nebūtų laikomas kliūtimi teismui šių įrodymų pareikalauti ir vėliau

---

¹⁶⁰ MACHOVENKO, J. *Įrodymai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisėje*. Teisė: 2005, 62-63 psl.

¹⁶¹ BERMAN H. J. *Teisė ir revoliucija. Vakarų teisės tradicijos formavimasis*. Iš anglų kalbos vertė A. Šliogeris. Vilnius: Pradai, 1999.

¹⁶² LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 412 psl.

¹⁶³ BYLANDER, E. *Evidence in Civil Law – Sweden*. Lex Localis: 2015, 12 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

¹⁶⁴ NUNNER-KRAUTGASSER, B.; ANZENBERGER, P. *Evidence in Civil Law – Austria*. Lex localis: 2015, 44-45 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

¹⁶⁵ *Ibid.* 45 psl.

vertinti¹⁶⁶. Antra, teismui išsiaiškinus, jog šalis neteisėtais būdais surinko tam tikrą informaciją, jų vertinimo ar atmetimo rezultatas priklausys nuo atlikto teisių pažeidimų pavojingumo laipsnio. Jei pažeidžiamos konstitucijoje įtvirtintos teisės arba asmens privatus gyvenimas (pavyzdžiui, pokalbių klausymasis ar gautas vaizdo įrašas be asmens sutikimo), teismas tokio įrodymo vertinti neturėtų¹⁶⁷.

Apibendrinus pirmuosius du laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimus – įrodymų sąsajumą ir leistinumą, darytina išvada, kad teisėjas vertindamas įrodymus privalo atsižvelgti į jų formos ir turinio reikalavimus. Įstatyme įtvirtintos įrodymų vertinimo taisyklės tam tikra prasme „eliminuoja“ teisėjo subjektyviąją vertinimo pusę. Teisėjo subjektyvus vidinis įsitikinimas yra numalšinamas įstatymo naudai, kada pastarasis teisėjui nurodo, kas gali būti laikoma įrodymais ir kas ne. Teismas negali vertinti įrodymų, kurie surinkti pažeidžiant įstatyme nustatytas taisykles ar kai pats įstatymas nurodo, kokie įrodymai gali ir negali patvirtinti tam tikras aplinkybes. Be to, teismas yra įpareigotas neįsileisti į bylos nagrinėjimą informacijos, kuri nesusyja su įrodinėjimo dalyku ir negali patvirtinti ar paneigti tam tikrų aplinkybių egzistavimą. Vienoje byloje aptartos taisyklės gali būti taikomos ir kartu, ir atskirai. Pavyzdžiui, įrodymas gali būti leistinas pagal įstatymus, tačiau jam neturint su byla jokios sąsajos, jis privalo būti nepriimamas, ir, priešingai, įrodymas gali būti susijęs su byla, tačiau jeigu jis nėra išslaptintas įstatymų nustatyta tvarka ir gali atskleisti valstybės paslaptį ar yra surinktas pažeidžiant asmens privatų gyvenimą, privalo būti nepriimtas. Iš aptartų aplinkybių galima ir kita išvada, jog įrodymų leistinumą galima būtų suprasti kaip aiškų ir nedviprasmišką laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimą, kada teisėjo laisvės vertinti įstatymo draudžiamus įrodymus visai nėra. Tačiau įrodymų sąsajumas yra „silpnėsnis“ apribojimas. Teismas negali vertinti su byla nesusijusių įrodymų ir turi juos atmesti, bet tokiu būdu teismas turi didesnę laisvę pats nuspręsti, ar pateiktą byloje įrodymą atmesti iš karto ar priimti ir priimant sprendimą atsisakyti vertinti tai atitinkamai motyvuodamas (CPK 270 str. 4 d. 3 p.). Žinoma, kaip minėta, šis veiksmas pažeistų proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principus, tačiau toks apribojimas, lyginant jį su įrodymų leistinumu, nėra toks stiprus.

---

¹⁶⁶ WOLF, C.; ZEIBIG, N. *Evidence in Civil Law – Germany*. Lex Localis: 2015, 53 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

¹⁶⁷ *Ibid.* 53 psl.

3.2. Aplinkybės, kurių nereikia įrodinėti

Šalys tam tikrais atvejais nėra įpareigosotos pateikti, o teismas – vertinti, įrodymų dėl aplinkybių, kurias įstatymas laiko įrodytomis. CPK 182 str. numatytos šešios grupės aplinkybių, nuo kurių įrodinėjimo ir vertinimo šalys bei teismas yra atleidžiami: 1) teismo pripažintų visiems žinomomis; 2) nustatytų įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje civilinėje ar administracinėje byloje, kurioje dalyvavo tie patys asmenys, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teisinės pasekmes ir nedalyvaujantiems byloje asmenims (prejudiciniai faktai); 3) asmens nusikalstamų veikų padarinių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu baudžiamojoje byloje, ar administracinio nusižengimo padarinių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo nutarimu (prejudiciniai faktai); 4) preziumuojamų pagal įstatymus ir nepaneigtų bendra tvarka; 5) kurios grindžiamos šalių pripažintais faktais (CPK 187 str.); 6) nustatytų įsiteisėjusiu tarpiniu sprendimu grupės ieškinio byloje, teismui nagrinėjant grupės narių individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus toje pačioje grupės ieškinio byloje. Šiuo atveju teismo diskrecija vertinant įrodymus apribojama tuo aspektu, kad teismas neturi teisės remdamasis vidiniu įsitikinimu kvestionuoti, vertinti iš naujo ar nepripažinti aplinkybių, kurių pagal įstatymą nereikia įrodinėti.

Pirmoji įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklės išimtis yra civilinėje teisėje pripažįstamas principas, kad „nereikia įrodinėti visiems žinomų faktų“ (lot. *notaria non eget probatione; manifesta probatione non indigent*). Visiems žinomais faktais yra pripažįstamos aplinkybės, žinomos visiems vidutinio išprusimo žmonėms arba visiems konkrečioje vietovėje gyvenantiems asmenims (dienų skaičius metuose, žinomos stichinės nelaimės, pasauliniu ir nacionaliniu mastu įvykusios ekonominės krizės¹⁶⁸, geografinės žinios, nacionalinės šventės, nedarbo dienos, žymiausieji istoriniai įvykiai ir pan.)¹⁶⁹. Pagal CPK 182 str. 1 d. 1 p., aplinkybes visiems žinomomis pripažįsta teismas. Tačiau be išvardintų objektyvių aplinkybių, kurias žino arba privalo žinoti kiekvienas vidutinis žmogus, byloje taip pat galima prašyti pripažinti tam tikrą faktą visiems žinomu ir dėl to gali kilti ginčas. Kilus tokiam ginčui teismas gali pasiūlyti šaliai, kuri siekia įrodyti visiems žinomą faktą, pateikti įrodymus, kad jis iš

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Pajūrio viešbučiai“, A. S., A. S. II, E. S. v. AB „Snoras, Nr. 3K-3-268/2012, kat. 42; 42.10; 42.11.; 42.11.1; 42.11.5; 44; 44.3; 44.5; 44.5.1; 63; 63.2; 121; 121.18; 121.22.

¹⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

tikrųjų yra visiems žinomas¹⁷⁰. Pavyzdžiui, vienoje Lietuvos Apeliacinio teismo nutartyje buvo sprendžiamas apeliacinis skundas dėl to, kad pirmosios instancijos teismas priėmė sprendimą, kuriuo sprendimo vykdymą išdėstė ketveriems metams dėl visuotinai žinomos aplinkybės, kad Vilniaus miesto savivaldybė yra itin sunkioje finansinėje padėtyje¹⁷¹. Apeliantė su šiuo teiginiu nesutiko ir teigė, kad sunki Vilniaus miesto savivaldybės turtinė padėtis nėra visuotinai žinomas faktas ir turėjo būti atskirai įrodinėjamas. Tai įvertindamas Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad „kiekvienas faktas neįrodinėtina aplinkybe kiekvienoje byloje pripažįstamas individualiai, įvertinus jo paplitimą, aktualumą, reikšmingumą, taip pat dalyvaujančių byloje asmenų išprusimą, visuomeninę padėtį, veiklos sritį, interesų ratą bei jų procesinį elgesį bylos nagrinėjimo metu“. Teismas nusprendė, kad iš viešojoje erdvėje esančių pranešimų apie sunkią Vilniaus miesto savivaldybės materialinę situaciją ir dideles skolas, pagal byloje dalyvavusių šalių atstovų išsilavinimą bei tai, kad pagal savo darbo pobūdį šie asmenys privalo domėtis Vilniaus miesto, taip pat ir miesto savivaldybės aktualijomis, teismas turėjo pakankamą pagrindą sunkią Vilniaus miesto savivaldybės materialinę padėtį pripažinti visiems žinoma aplinkybe. Taigi šiuo atveju laisvo įrodymų vertinimo principo realizavimas yra apribojamas dalinai. Teismas neturi teisės nepripažinti ir nevertinti visiškai objektyvių faktų (pavyzdžiui, valstybinės švenčių dienos, istorinių įvykių datos), tačiau turi teisę pagal savo vidinį įsitikinimą, atsižvelgdamas į individualios bylos faktinę situaciją, pripažinti bylos šalių siekiamas įrodyti visiems žinomas aplinkybes, žinomomis. Tokia pati įrodymų vertinimo taisyklė yra įtvirtinta ir Austrijos, Vokietijos bei Švedijos CPK. Austrijos CPK 269 str. bei Vokietijos CPK 291 str. nurodo, kad faktai ir aplinkybės yra pripažįstamos visiems žinomomis ir neturi būti papildomai pagrindžiamos įrodymais, jeigu jos yra aiškios pagal bendrą supratimą (pavyzdžiui, jos yra žinomos didelei žmonių grupei arba jas galima lengvai patikrinti) arba jeigu jos yra žinomos teismui pagal jo oficialias pareigas¹⁷². Šios teismui žinomos aplinkybės yra laikomas jo *ex officio* žinojimas apie materialiąją ir proceso teisę, įstatymų galiojimą ar negaliojimą bei tikrąją jų prasmę, kurių šalims nereikia įrodinėti (*iuria novit curia*). Švedijos CPK 35 skyriaus 2 d. papildomai nurodo, kad iš byloje dalyvaujančių asmenų nėra

---

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

¹⁷¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Economus“, UAB „Mano būstas“, UAB „Mano aplinka“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Nr. 2A-644-186/2016, kat. 2.5.8.10; 3.1.7.1.5; 3.2.6.7.

¹⁷² NUNNER-KRAUTGASSER, B.; ANZENBERGER, P. *Evidence in Civil Law – Austria*. Lex localis: 2015, 17 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

reikalaujama pateikti įrodymų dėl nacionalinės teisės taikymo, tačiau jeigu turi būti taikoma užsienio teisė ir jos turinys teismui nėra žinomas, teismas gali paprašyti šalies pristatyti teisės, kuria remiasi, turinio įrodymus.

Antroji ir trečioji aplinkybės, kurių nereikia įrodinėti – aplinkybės, nustatytos įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje civilinėje ar administracinėje byloje, kurioje dalyvavo tie patys asmenys, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teisinės pasekmes ir nedalyvaujantiems byloje asmenims (prejudiciniai faktai) (CPK 182 str. 2 p.) bei asmens nusikalstamų veikų padarinių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu baudžiamojoje byloje, ar administracinio nusižengimo padarinių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo nutarimu (prejudiciniai faktai) (182 str. 3 p.). Pagal LAT suformuotas taisykles, yra numatytos tokios įsiteisėjusio teismo sprendimo savybės: 1) teismo sprendimo privalomumas; 2) *res judicata* galia; ir 3) teismo sprendimo prejudicinė galia¹⁷³. Teismo sprendimo privalomumas yra grindžiamas CPK 18 str. įtvirtintu įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumo principu. Šis principas savo esme reiškia, kad priimtas ir įsiteisėjęs teismo sprendimas turi įstatymo galią byloje dalyvavusiems ir nedalyvavusiems asmenims tiek, kiek to reikalauja įsiteisėjęs teismo sprendimas. *Res judicata* galia taikoma tik byloje dalyvavusiems asmenims, pagal kurią yra skiriami materialūs ir procesiniai sprendimo teisiniai padariniai. Procesinis teismo *res judicata* padarinys reiškia, kad įsiteisėjusio teismo sprendimo negalima skųsti apeliacinės instancijos teismui (CPK 301 str. 1 d.). Materialieji sprendimo padariniai susideda iš to, kad šalys nebegali pakartotinai reikšti tapataus ieškinio (CPK 279 str. 4 d.) bei to, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas gali būti reikalavimo pagrindas kitoje civilinėje byloje (prejudiciniai faktai) (CPK 182 str. 2 p.). Taigi visiems žinomos aplinkybės, kurių nereikia įrodinėti – prejudiciniai faktai – kyla iš teismo sprendimo prejudicinės galios išraiškos, kuri išreiškia vieną iš materialiujų *res judicata* teismo sprendimo padarinių, jog teismo sprendimas gali būti naudojamas kaip reikalavimo ar atsikirtimo pagrindas kitoje byloje ir jau nustatytų faktų šaliai ar kitam byloje dalyvavusiam asmeniui nereikės įrodinėti iš naujo. Tad teismo sprendimo prejudicinės galios būtina egzistavimo sąlyga yra asmens buvimas dalyvaujančiu asmeniu byloje, išskyrus, kai teismo sprendimas sukelia teisinius padarinius ir nedalyvaujantiems byloje asmenims (pavyzdžiui, teismo tvarka nustačius tėvystę ar teismui priėmus sprendimą dėl asmens pripažinimo mirusiu, kurie sukelia teisinius padarinius ir nedalyvavusiems byloje asmenims).

---

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje „Swedbank“, AB v. R. N., Nr. 3K-7-173/2010, kat. 75.7; 116.11. *Teismų praktika*. 2010, 33.

Analogiška situacija susiklosto ir įsiteisėjus apkaltinamajam teismo nuosprendžiui dėl asmens nusikalstamų veikų padarinių ar teismo nutarimui dėl administracinio nusižengimo padarinių. Šiuo atveju baudžiamojoje ar administracinėje byloje nustatyti konkretūs faktai – asmens nusikalstamų veikų ir administracinio nusižengimo padariniai – nagrinėjant bylą civilinio proceso tvarka, nebėra nagrinėjami iš naujo. Dalis įrodinėjimo dalyko civilinėje byloje bus grindžiama faktais, nustatytais baudžiamojoje ar administracinėje byloje, o likusi dalis turės būti įrodinėjama pagal civilinio proceso normas, nustatančias įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles¹⁷⁴. Tai patvirtinta ir teismų praktika, pagal kurią, „teismas, nagrinėdamas civilinę bylą, neprivalo iš naujo nustatyti teismo nuosprendžiu konstatuotų nusikalstamų veiksmų bei jų civilinių teisinių padarinių, taip pat to, ar juos padarė asmuo, dėl kurio priimtas teismo nuosprendis, tuo tarpu kiti teismo nuosprendžiu nustatyti faktai prejudicinės galios civilinėje byloje neturi“¹⁷⁵. Kaip pavyzdį teismai pateikia, jog „nusikalstama veika padarytos žalos pobūdis ir dydis, nusikaltimo tiesioginės pasekmės (fizinio asmens mirtis, kūno sužalojimai, turto sunaikinimas ir sugadinimas) <...> nustatytos teismo nuosprendyje, civilinėje byloje turi prejudicinę galią ir negali būti iš naujo įrodinėjamos“¹⁷⁶. Ši įrodymų vertinimo taisyklė, grindžiama teismo sprendimų privalomumo principu, apriboja teisėjo laisvę iš naujo vertinti jau įsiteisėjusio teismo sprendimu nustatytų aplinkybių teisėtumą ar teismo sprendimo pagrįstumą. Šioje situacijoje teisėjas turi remtis kitoje byloje kito teisėjo suformuotu vidiniu įsitikinimu, o pasinaudoja laisvo įrodymų vertinimo principu tik dėl tų aplinkybių, kurios nebuvo įrodinėjimo dalyku ir neįgijo prejudicinės galios.

Prieš tai aptartos teisingumo simbolio – graikų mitologinės deivės Temidės – svarstyklės, prasidėjus bylos nagrinėjimui iš esmės ne visada būna lygios. Ketvirtoji aplinkybė, kurios nereikia įrodinėti – preziumuojami ir nepaneigti bendra tvarka faktai, kurie lemia tai, kad tam tikrose situacijose vienai iš šalių yra suteikiama geresnė puolimo ar gynybinė pozicija, nei kitai. Teisine prezumpcija (lot. *praesumptionis iuris*) yra laikoma įstatyme nurodytų tam tikrų faktų, aplinkybių egzistavimo ir jų tikrumo prielaida¹⁷⁷. Preziumuojami faktai yra laikomi

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje AB „Spauda“ v. UAB „Sisteminio modernizavimo grupė“, Nr. 3K-3-51/2013, kat. 113.6.1.3.

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos v. A. R., Nr. 3K-3-213/2010, kat. 44.2.3; 114.8.2.

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje S. U., G. U., D. U., A. U., A. U. v. D. N., Lietuvos valstybė, atstovaujama Vilniaus miesto Vyriausiojo policijos komisariato bei Viešosios policijos Vilniaus apsaugos skyriaus, UAB „PZU Lietuva“, UAB „Martono taksi“, Nr. 3K-3-215/2008, kat. 44.5.2.5; 44.8; 114.8.2; 114.11; 121.21.

¹⁷⁷ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 434 psl.

tokie, kuriuos ilgainiui patvirtina gyvenimo praktika (lot. *presumptio, ex eo quod plerumque*). Teisės doktrinoje yra skiriamos dvi prezumpcijų rūšys: nugincijamos arba santykinės prezumpcijos (lot. *praesumptiones iuris tantum*) ir absoliučios arba nenuginčijamos prezumpcijos (lot. *praesumptiones iuris et de iure*)¹⁷⁸. Nugincijamų arba santykinų prezumpcijų galima sutikti iš tiesų daug. Pagal teismų praktika civilinėje teisėje yra suformuota sąžiningumo prezumpcija, kuri reiškia, kad kiekvienas asmuo laikomas sąžiningu, jeigu neįrodyta kitaip¹⁷⁹. To išimtis numatyta CK 6.248 str. 1 d., kuri numato žalą padariusio asmens kaltės prezumpciją, pasireiškiančią tuo, kad ieškovas neprivalo įrodyti atsakovo kaltės, įrodžius žalos atsiradimo faktą. CK 3.140 str. įtvirtina tėvystės prezumpciją, pagal kurią vaiko, gimusio santuokoje, tėvu laikomas vaiko motinos sutuoktinis (lot. *pater is est quem nuptie demonstrant*). Įstatymas numato ir prievolės įvykdymo prezumpciją (CK 6.65 str.), kai skolininkui su savimi turint skolos dokumentą, toks dokumentas patvirtina prievolę esant įvykdytai, kol neįrodyta priešingai ir daugelį kitų. Absoliučios arba nenuginčijamos prezumpcijos numatytos CK 2.2 str. 3 d. ir 4 d., pagal kurias nurodama, kad: „jeigu negalima nustatyti, ar vaikas gimė gyvas, ar negyvas, preziumuojama, kad jis gimė gyvas“ bei tai, kad „jeigu tam tikrų civilinių teisinių pasekmių atsiradimas priklauso nuo to, kuris iš fizinių asmenų mirė anksčiau, o nustatyti kiekvieno iš jų mirties momento negalima, preziumuojama, kad tie fiziniai asmenys mirė vienu metu“. Nenuginčijama prezumpcija įtvirtinta ir CK 5.3 str. 2 d., pagal kurią, jeigu negalima nustatyti, kuris iš dviejų ar daugiau asmenų mirė pirmiau, visi jie laikomi mirusiais tuo pačiu metu ir teisių perėmimo tarp jų neatsiranda. Šiais išvardintais atvejais šalis neprivalo įrodinėti įstatyme preziumuojamų faktų, tačiau turi įrodyti aplinkybes, pagal kuriais tie faktai laikomi egzistuojančiais¹⁸⁰. Pavyzdžiui, kaip minėta, CK 6.248 str. 1 d. numato žalą padariusio asmens kaltės prezumpciją, tačiau ieškovas, norėdamas pasinaudoti šios prezumpcijos galimybe, pirmiausia turi įrodyti pačios žalos atsiradimo faktą. Tėvystės prezumpcija galima taip pat tik tuo atveju, jeigu yra įrodomas santuokos galiojimo gimus vaikui faktas. Tuo pačiu būtina pabrėžti, kad nugincijamos arba santykinės prezumpcijas šalys gali atitinkamai paneigti. Prieš tai aptartose situacijose byloje dalyvaujantys asmenys galėtų paneigti preziumuojamos kaltės buvimą arba pateikti įrodymus, kad iš tikrųjų vaiko tėvas yra

---

¹⁷⁸ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 435 psl.

¹⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „SG auto“ v. UAB „Marisa“, Nr. 3K-3-317/2014, kat. 35.6.1; 41; 114.11; 116.1.

¹⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

kitas asmuo. Priešingu atveju, šaliai nenuginčijus įstatyme numatytos prezumpcijos, teismas privalo pripažinti faktą (lot. *stabit praesumptio donec probetur in contrarium*). Įstatyme įtvirtintų prezumpcijų laikymasis yra įtvirtintas ir užsienio valstybių teisėje. Austrijos CPK 270 str. nurodo, kad teisiškai preziumuojami faktai arba aplinkybės neturi būti įrodinėjamos, tačiau leidžiama šias prezumpcijas paneigti. Vokietijos CPK 292 str. įtvirtina tokią pačią poziciją, tačiau ją papildo tuo, kad jeigu šalis, siekianti paneigti prezumpciją, tokių įrodymų neturi, ji gali pateikti prašymą priešingos šalies apklausai (CPK 445 str.).

Taigi prasidėjus bylos nagrinėjimui gali pasitaikyti situacijų, kai esant įstatyme numatytų prezumpcijų, Temidės svarstyklės būna iš anksto dar be teisėjo vidinio įsitikinimo susiformavimo pakreiptos į vieną ar į kitą pusę, o teisėjas šiuo atveju yra paliekamas nuošaly, svarstyklės leidžiant atstatyti ar nusverti bylos šalims. Kol neįrodyta priešingai, pagal įrodymų vertinimo taisyklės, teismas turi laikyti preziumuojamus faktus įrodytais, neatsižvelgdamas į savo vidinį įsitikinimą.

Šalis turi teisę pripažinti faktus, kuriais kita proceso šalis grindžia savo reikalavimą arba atsikirtimą (CPK 187 str. 1 d.). Pagal formuojamą teismų praktiką, kad šalies faktas būtų pripažintas, reikalinga tokių sąlygų visuma: 1) šalis žodžiu teismo posėdyje ar raštu procesiniame dokumente aiškiai išreiškė valią pripažinti faktą; 2) šalis aiškiai apibrėžė pripažįstamą faktą; 3) teismas nustato, kad tokio valios išreiškimo nelėmė apgaulė, smurtas, grasinimai, suklydimas ar siekimas nuslėpti tiesą; 4) teismas nustato, kad pripažinimas atitinka kitus bylos duomenis¹⁸¹. Taigi nors teisė pripažinti faktus priklauso šalims, ją patvirtinti taip pat turi ir teismas, išsiaiškindamas ar toks pripažinimas atitinka šalies laisvės išraišką ir bylos aplinkybes (CK 187 str. 2 d.).

Faktų pripažinimas reiškia, kad tarp šalių dėl to fakto nebeliko ginčo bei atitinkamai pareigos teikti įrodymus, patvirtinančius šio fakto egzistavimą. Nors įstatyme ir tiesiogiai nenurodoma, kokia forma faktų pripažinimas turi būti įtvirtintas, manoma, kad jis gali būti atliktas „tiek žodžiu, tiek raštu procesiniuose dokumentuose (ieškinyje, priešieškinyje, atsiliepime į ieškinį, dublike, triplike, rašytiniuose dalyvaujančio byloje asmens paaiškinimuose), tačiau turi būti aišku, kad šalis siekia pripažinti faktus, kuriais kita proceso šalis grindžia savo poziciją byloje“¹⁸². Faktų pripažinimas ne teisme civilinio proceso metu

---

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Alma littera“, UAB „Arpresa“ v. UAB „Viva Littera“, T. M., Nr. 3K-3-397/2014, kat. 114.7; 114.8.4.

¹⁸² *Ibid.*

(garso įrašuose, laiškuose, derybose ir kt.) nėra pripažįstama šalies pripažinta aplinkybe CPK 182 str. 5 p. prasme ir ją reikia atskirai įrodinėti pagal bendrąsias įrodinėjimo taisykles¹⁸³. Tokia pati pozicija įtvirtinta ir Švedijos CPK 35 skyriaus 3 d., kuri numato, kad jeigu nagrinėjamoje byloje šalis pripažįsta tam tikras aplinkybes, šis pripažinimas laikomas pilnai įrodytu. Kitais atvejais faktų pripažinimas ne teisme yra atskirai vertinamas teismo pagal bylos aplinkybes.

Teismo vidinis įsitikinimas šaliai pripažinus faktą yra beveik eliminuojamas. Įsitikinus, kad šalies faktų pripažinimas nebuvo atliktas esant valios trūkumų, teismas neturi kitos galimybės, tik kaip pateiktą faktą pripažinti pilnai įrodytu. Laisvo įrodymų vertinimo principas šiuo atveju yra suvaržomas ta prasme, jog šalių valia dėl fakto pripažinimo bei teisėjo vidinis įsitikinimas šio fakto tikrumu gali skirtis, tačiau šiuo atveju teismas savo požiūrį turi pasilikti sau.

Paskutinioji aplinkybė, kurios nereikia įrodinėti – aplinkybės, nustatytos įsiteisėjusiu tarpiniu sprendimu grupės ieškinio byloje, teismui nagrinėjant grupės narių individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus toje pačioje grupės ieškinio byloje. Grupės ieškinio institutas Lietuvoje buvo pradėtas taikyti nuo 2015 m. sausio 1 d. Vis dėlto, dėl sudėtingo teisinio reguliavimo šiuo metu Lietuvoje nėra sėkmingai išnagrinėtos nei vienos grupės ieškinio bylos. Pagal CPK 441⁹ str. tarpiniu sprendimu laikomas teismo, žodinio proceso tvarka išnagrinėjusio grupės ieškiniu reiškiamus bendrus grupės reikalavimus dėl grupės narius vienijančių faktinių aplinkybių, priimtas sprendimas, kuris yra bendras visiems grupės nariams ir priimamas tais atvejais, kai grupės ieškinyje reiškiami individualaus pobūdžio turtiniai grupės narių reikalavimai. Taigi šioje situacijoje yra taikomas CPK 18 str. teismo sprendimo privalomumo principas, kurio pagrindu įsigaliojus tarpiniam teismo sprendimui, šalys gali remtis tokios nutarties prejudiciniais faktais.

Aptariant visą, kas išdėstyta, CPK 182 str. nurodo šešias grupes aplinkybių, kurios nuo įrodinėjimo naštos atleidžia ne tik bylos šalis, tačiau ir teismui nebelieka teisės ir pareigos jų vertinti. Teismas neturi teisės kvestionuoti visiems žinomų ir laisva šalių valia pripažintų faktų, prejudicinių faktų, įstatyme įtvirtintų ir nepaneigtų prezumpcijų. Toks laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimas leidžia šalims būti aktyvesnėms ir teismui paklusti nustatytai įrodymų vertinimo taisyklių tvarkai.

---

¹⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

3.3. Iš anksto nustatyta įrodymų galia

Iš anksto nustatyta įrodymų galia yra prilyginama šio darbo pradžioje aprašyti formaliajai įrodymų vertinimo teorijai, kuri iš esmės prieštarauja laisvo įrodymų vertinimo principui. Formalioji įrodymų vertinimo teorija reiškia, kad tam tikrus faktus galima patvirtinti tik tam tikromis įstatyme įtvirtintomis įrodinėjimo priemonėmis arba tai, kad tam tikra įrodinėjimo priemonių rūšis laikoma turinti didesnę įrodomąją vertę¹⁸⁴. Jeigu byloje yra pateikti vienas kitam prieštaraujantys įrodymai, teismas, remdamasis laisvo įrodymų vertinimo principu, turi nuspręsti, kuris įrodymas turi didesnę įrodomąją vertę. Priešingas laisvo įrodymų vertinimo principo suvokimas prieštarautų jo esmei bei prasmei. Taigi šioje dalyje bus siekiama nustatyti, ar Lietuvos civiliniame procese įtvirtinti iš anksto nustatyta galią turintys įrodymai gali būti suderinami su darbe nagrinėjamo principo turiniu.

Lietuvos teismų praktika nurodo, kad „įrodymų vertinimas turi būti grindžiamas įrodymų lygybės principu, laikantis nuostatos, kad visi įrodymai turi vienokią ar kitokią įrodomąją vertę ir kad nė vieno negalima nemotyvuotai atmesti ar laikyti svaresniu, išskyrus įstatyme nurodytas išimtis“¹⁸⁵. Tą patį numato ir CPK 185 str. 2 d. – jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios, išskyrus CPK numatytas išimtis. Išimtis iš visų įrodymų lygybės principo yra CPK 197 str. 2 d., kai byloje yra pateikti oficialieji rašytiniai įrodymai. Tokie įrodymai laikomi turintys didesnę įrodomąją galią, o jais įtvirtintos aplinkybės laikomos įrodytomis, iki jos bus paneigtos kitais byloje esančiais, išskyrus liudytojų parodymus, įrodymais. Šiuo atveju Lietuvoje įtvirtintas laisvo įrodymų vertinimas susiduria su iš anksto nustatyta įrodymų galia, apribojant teisėjo vidinį įsitikinimą.

2001 m. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos civilinio proceso kodekso projektu Nr. IXP-926 buvo įvesta oficialaus rašytinio įrodymo sąvoka, kuriam buvo suteikta didesnė įrodomoji galia. Iki tol valstybės institucijos, viešojo registro ar notaro išduodami dokumentai, savo įrodomąja galia buvo prilyginami bet kokiam kitam įrodymui, pavyzdžiui, jį buvo galima paneigti liudytojų parodymais¹⁸⁶. Minėtame projekte numatyta, kad teismui gali

---

¹⁸⁴ SLADIC, J.; UZELAC, A. *Assessment of Evidence. Dimensions of Evidence in European Civil Procedure*. 3D skyrius. Kluwer Law International BV, The Netherlands: 2015, 113 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://bib.irb.hr/datoteka/841351.A53Sladic_Uzelac-EUMO-94_Assessment_of_evidence.pdf>

¹⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje A. P., UAB „Druskininkų sodybos“ v. T. P., J. K., V. K., Nr. 3K-3-465-686/2016, kat. 2.1.2.4.1.4; 3.2.4.11.*

¹⁸⁶ 2001 m. rugpjūčio 13 d. Civilinio proceso kodekso projekto aiškinamasis raštas Nr. IXP-926.

kilti abejonių dėl pateiktų oficialiųjų dokumentu, tačiau tokių įrodymų negalima ginčyti liudytojų parodymais. Pabrėžtina ir tai, kad projekto rengėjų pasirinkta oficialaus rašytinio įrodymo sąvoka ir įrodomoji galia atitiko klasikinę sampratą ir niekuo nesiskyrė nuo kitų valstybių procesiniuose kodeksuose įtvirtinto reglamentavimo¹⁸⁷. Šiuo metu CPK 197 str. 1 d. rašytinius įrodymus skirsto į privačius ir oficialius. Privatūs (asmeniniai) įrodymai laikomi iš privačių fizinių arba juridinių asmenų kilę rašytiniai įrodymai, kuriuos pasirašius įrodoma, kad tam tikrus paaiškinimus tikrai davė juos sudaręs asmuo¹⁸⁸. Pagal dabartinio CPK 197 str. 2 d. įtvirtintas nuostatas bei teismų praktika, rašytinis įrodymas gali būti teismo pripažintas oficialiuoju (*prima facie*) tik esant šių sąlygų visumai: 1) jis turi būti išduotas valstybės ar savivaldybės institucijos ar kitų įstatyme išvardytų subjektų; 2) įstatyme nurodyti subjektai, išduodami oficialų dokumentą, neviršijo savo kompetencijos; 3) dokumentas atitinka teisės aktų nustatytus jo formos ir turinio reikalavimus; 4) jame pateikta informacija yra pakankama nustatyti įrodinėjimo dalyką sudarančias aplinkybes¹⁸⁹.

Oficialiuosius dokumentus išduodantys subjektai laikomi valstybės ar savivaldybės valdžią įgyvendinančios institucijos: Seimo, Prezidento, Vyriausybės, ministerijų, Lietuvos teismų, Savivaldybės tarybos išduodami dokumentai. Vienas iš kitų valstybės įgaliotų asmenų, galinčių išduoti oficialiuosius rašytinius dokumentus, yra notaras. Egzistuoja taisyklė, jog: „tai, ką patvirtina notaras, tampa įstatymu“ (lot. *lex est quod notamus*). Remiantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 26 str.: „Pripažįstama, kad notarine forma patvirtintuose dokumentuose esantys faktai yra nustatyti ir neįrodinėjami, iki šie dokumentai (jų dalys) įstatymų nustatyta tvarka nėra pripažinti negaliojančiais“. Tą patį patvirtina ir teismų praktika, jog prie oficialių rašytinių įrodymų yra priskiriami ir notarų patvirtinti dokumentai, kurie pripažįstami *prima facie*, t. y. didesnę galią turinčiu įrodymu¹⁹⁰. *Prima facie* įrodymų galia yra suteikiama ir antstolio surašytam faktinių aplinkybių protokole. Pagal CPK 635 str., faktinių aplinkybių konstatavimas yra laikomas smulkus antstolio objektyviai matomų ir (ar) nustatomų faktinių aplinkybių aprašymas faktinių aplinkybių konstatavimo protokole, o toks antstolio surašytas faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas laikomas oficialiu rašytiniu

¹⁸⁷ 2001 m. rugpjūčio 13 d. Civilinio proceso kodekso projekto aiškinamasis raštas Nr. IXP-926.

¹⁸⁸ DRIUKAS, A. *Notaras civiliniame procese. Teorija ir praktika*. Notariatas, Nr. 11/2011, 13 psl.

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje G. Š. v. Antanas Valionis, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, UAB „Lietuvos rytas“, UAB „Respublikos leidiniai“, UAB „Naujasis aitvaras“, UAB „BNS“, Nr. 3K-3-235/2006, kat. 26.6; 114.9.3.2; 123.8.

¹⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje J. D. v. A. D., Nr. 3K-3-343/2006, kat. 75.6.2; 114.3; 114.9.3.2.

įrodymu ir turi didesnę įrodomąją galią. Teismų praktika papildomai išaiškina, kad prokuratūra yra valstybės institucija, taip pat priskirta prie CPK 197 str. 2 d. nurodytų subjektų, t. y. subjektų, išduodančių oficialiuosius rašytinius dokumentus, tačiau, ne kiekvienas prokuratūros išduotas dokumentas gali būti tokiu laikomas¹⁹¹. Pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo nutraukimo faktas ir nutraukimo pagrindas gali būti vertinami kaip aplinkybės, turinčios didesnę įrodomąją galią ir kurių negalima paneigti liudytojų parodymais. Tačiau ikiteisminio tyrimo nutarimo motyvuojamojoje dalyje prokuroro atliktas surinktų ir tirtų įrodymų, nustatytų faktų analizės vertinimas negali turėti *prima facie* galią¹⁹².

Antrasis ir trečiasis oficialių rašytinių įrodymų kriterijai susiję su įstatyme įtvirtintomis formaliomis taisyklėmis. *Prima facie* įrodymus gali išduoti tik pagal savo įstatymuose nustatytą kompetenciją veiksiančios valstybės ir savivaldybės institucijos ar kiti valstybės įgalioti asmenys, kurių dokumentai atitinka tam tikrus formos ir turinio reikalavimus¹⁹³. Vis dėlto, teismų praktika pabrėžia, jog tam, kad minėtų subjektų išduotame dokumente esanti informacija būtų vertinama kaip oficialusis rašytinis įrodymas, ji pirmiausia turi atitikti įrodymo sampratą, t. y. dokumente turi būti užfiksuoti su byla susiję faktiniai duomenys¹⁹⁴. Būtent tuo pasireiškia ketvirtasis kriterijus, kuris reiškia, kad pateikta informacija turi būti susijusi su bylos įrodinėjimo dalyku. Teismai nurodo, kad oficialiojo rašytinio įrodymo savybė priskirtina tik tai informacijai, kurioje konstatuojamos institucijos nustatytos faktinės aplinkybės, tačiau ne jos atliekamam teisinių santykių kvalifikavimui¹⁹⁵. Teisinio pobūdžio išvados išreiškia tik institucijos nuomonę, kuri nėra faktinių duomenų nurodymas ir neatitinka įrodymo statuso. Tokia nuomonė nėra privaloma teismui ir nelaikoma oficialiuoju rašytiniu įrodymu. Tik esant visų keturių prieš tai išvardintų kriterijų visumai minėtų subjektų pateikti rašytiniai dokumentai nagrinėjamoje byloje gali įgyti *prima facie* galią, o jų neatitikus, tokie dokumentai vertinami kaip įprasti rašytiniai įrodymai.

Pagal formuojamą teismų praktiką, teismas, remdamasis laisvo įrodymų vertinimo principu, sprendamas konkretų ginčą gali suteikti didesnę įrodomąją galią tiems įrodymams,

---

¹⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mėtos“ vaistinė v. R. S., Nr. 3K-3-685/2013, kat. 16.5.1; 16.7; 114.8.2; 114.9.3.2; 114.11; 121.19.4.

¹⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje N. B. v. AB „Lietuvos geležinkeliai“, Nr. 3K-3-146/2011, kat. 11.9.10.8; 15.3.2; 114.11.

¹⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.

¹⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje S. L. v. VŠĮ „Karoliniškių poliklinika“ Nr. 3K-3-329/2013, kat. 11.9.10.7; 15.3.1; 15.4.

¹⁹⁵ *Ibid.*

kurie patikimiau patvirtina ar paneigia tam tikrų įrodinėjamų faktų egzistavimą (neegzistavimą). Pavyzdžiui, teismas gali pripažinti, kad nesant tarp šalių rašytine tvarka sudarytos sutarties, pirkėjo ir pardavėjo parašais patvirtinta PVM sąskaita faktūra paprastai gali būti laikomu įrodymu, turinčiu didesnę įrodomąją reikšmę bei patvirtinančiu susiklosčiusius pirkimo–pardavimo santykius¹⁹⁶. Be oficialių rašytinių įrodymų, CPK 197 str. 2 d. nurodo, kad oficialiųjų rašytinių įrodymų įrodomoji galia įstatymais gali būti suteikta ir kitiems dokumentams. Didesnę įrodomąją galią pagal įstatymą ir teismų praktiką turi DNR ekspertizės išvados, patvirtinančios arba paneigiančios vaiko kilmę iš konkretaus tėvo tėvystės nustatymo byloje (CK 3.148 str.)¹⁹⁷. *Prima facie* galią turi ir CK 2.71 str. 3 d. įtvirtinti juridinių asmenų registro tvarkytojo išduodami registro duomenų ir informacijos išrašai, dokumentų kopijos bei hipotekos registro duomenys, kurie yra laikomi teisingais bei išsamiais, kol nėra nuginčyti įstatymų nustatyta tvarka (CK 4.185 str. 7 d.). Oficialiaisiais rašytiniais įrodymais pripažįstami ir nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų registravimo įstatyme reglamentuojami civilinės būklės aktų įrašai. To paties įstatymo 6 str. 4 d. įtvirtina, kad civilinės būklės aktų įrašai yra civilinės būklės aktų įrodymai, kurie gali būti nuginčyti tik teismo tvarka. Taigi tokie civilinės būklės aktų kaip gimimo, santuokos sudarymo, nutraukimo ar mirties įrašai yra laikomi oficialią galią turintys įrodymai, turintys didesnę įrodomąją galią. Atsižvelgiant į tai, egzistuoja kelios situacijos. Pirma, jeigu įstatyme nėra konkrečiai įtvirtintos iš anksto nustatytos įrodymų galios, kiekvienu konkrečiu atveju dėl atskirų įrodymų įrodomosios reikšmės (svarbos) sprendžia teismas ir šią didesnę įrodomąją galią remdamasis laisvo įrodymų vertinimo principu gali suteikti savo nuožiūra¹⁹⁸. Antra, pats įstatymas numato laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimą iš anksto nustatydamas tam tikro įrodymo svarbą.

Pagrindinis skirtumas tarp privačių ir oficialiųjų rašytinių įrodymų slypi jų įrodomojoje galioje: oficialūs rašytiniai įrodymai visiškai įrodo juose nurodytas aplinkybes (turinį), o privatūs rašytiniai įrodymai neginčijamai įrodo tik tai, kad juose esantys duomenys yra pateikti juos pasirašiusio asmens¹⁹⁹. Paprastais žodžiais tariant, didesnė įrodomoji galia reiškia, kad byloje esant didesnę įrodomąją galią turinčiam įrodymui, konkuruoti su juo, tokios galios

¹⁹⁶Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kėtis“ v. T. R., Nr. 3K-3-454/2011, kat. 114.11.

¹⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Z. A. v. D. L., Nr. e3K-3-92-706/2016, kat. 2.6.3.4; 2.6.3.5.

¹⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje R. S. v. V. K., Nr. 3K-3-563/2006, kat. 35.4; 42.9; 43.2; 114.11.

¹⁹⁹ DRIUKAS, A. *Notaras civiliniame procese. Teorija ir praktika*. Notariatas, Nr. 11/2011, 14 psl.

neturintys įrodymai, negali. Tačiau didesnė įrodomoji galia nereiškia, kad teismas neturi galimybės vertinti tokio įrodymo patikimumo ar sąsajumo. CPK 203 str. numato, kad: „jeigu bylą nagrinėjančiam teismui kyla abejonių dėl pateikto oficialaus rašytinio įrodymo tikrumo, jis turi teisę dalyvaujančio byloje asmens prašymu arba savo iniciatyva pareikalauti iš dokumentą išdavusio asmens paaiškinimų, taip pat palyginti pateiktą dokumentą su kitais to asmens išduotais ar sudarytais ir patvirtintais dokumentais“. Be to, *prima facie* įrodymai negarantuoja, jog jie yra susiję su bylos įrodinėjimo dalyku, todėl teismas turi teisę remdamasis laisvo įrodymų vertinimo principu jų nepriimti, kaip neturinčių įrodomosios reikšmės nagrinėjamai bylai (CPK 180 str.).

Oficialių rašytinių įrodymų didesnę įrodomąją galią galima suprasti per kasacinio teismo praktikoje išskiriamų tiesioginių ir netiesioginių įrodymų konkurenciją. Kaip minėta anksčiau, teismai skiria nevienodą tiesioginių ir netiesioginių įrodymų reikšmę sprendžiant įrodymų pakankamumo klausimą. Tiesioginiai įrodymai yra laikomi susiję su įrodinėjamais faktais taip, kad leidžia daryti vienareikšmę išvadą apie tai, egzistuoja įrodinėjamas faktas ar ne, o netiesioginiai įrodymai tokios vienareikšmės išvados padaryti neleidžia²⁰⁰. Tai lemia, kad netiesioginiai įrodymai turi silpnesnę įrodomąją vertę ir jų gali nepakakti tam tikrai aplinkybei patvirtinti arba paneigti²⁰¹. Šis tiesioginių ir netiesioginių įrodymų palyginimas iš esmės analogiškas *prima facie* galią turinčių ir neturinčių įrodymų konkurencijai. Byloje esant *prima facie* įrodymų, didesnės įrodomosios galios neturintys įrodymai, nebūtų laikomi pakankami tam tikrai įrodinėjamai sąlygai pagrįsti, todėl turėtų silpnesnę įrodomąją vertę ir pralaimėtų *prima facie* įrodymų sąskaita. Vis dėlto, teisės doktrinoje manoma, kad gali pasitaikyti situacijų, kai oficialų rašytinį įrodymą būtų įmanoma paneigti pateikiant kelius neoficialius įrodymus²⁰². Atsižvelgiant į tai, kad apie įrodymų pakankamumą teismas sprendžia pagal įrodymų, kaip faktinių duomenų, ryšį su įrodinėjama aplinkybe bei pagal informacijos tikslumą, detalumą ir kitas aplinkybes²⁰³, teismas atitinkamai motyvuodamas savo sprendimą,

---

²⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Prienų rajono policijos komisariatas v. O. T., D. T., Nr. 3k-3-81, kat. 50.1; 114.2; 114.4; 121.13.

²⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje V. G. v. K. P., P. P., R. P., V. K., R. K., A. J., R. J., M. B., valstybės įmonės Registrų centro Tauragės filialas, Nr. 3K-7-540/2009, kat. 45.6; 114.4; 114.11.

²⁰² NEKROŠIUS, V. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ teorinė ir praktinė analizė. Teisė: 2006, Nr. 58, 120 psl.

²⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje V. G. v. K. P., P. P., R. P., V. K., R. K., A. J., R. J., M. B., valstybės įmonės Registrų centro Tauragės filialas, Nr. 3K-7-540/2009, kat. 45.6; 114.4; 114.11.

galėtų sudaryti sąlygas didesnę įrodomąją galią turintį įrodymą paneigti tokios galios neturinčių įrodymų visuma. Be abejo, tokia galimybė būtų be galo menka ir galėtų lemti laisvo įrodymų vertinimo principo pažeidimą.

Svarbu išsiaiškinti ir didesnės įrodomosios galios bei įstatyme nustatytų prezumpcijų santykį. Kaip kalbėta prieš tai, oficialieji rašytiniai įrodymai laikomi turintys didesnę įrodomąją galią. Vis dėlto, Svarbiausias didesnės įrodomosios galios turinčio įrodymo bruožas yra tas, kad aplinkybės, nurodytos didesnę galią turinčiuose įrodymuose, laikomos visiškai įrodytomis, iki jos bus paneigtos kitais byloje esančiais, išskyrus liudytojų parodymus, įrodymais (CPK 197 str. 2 d.). Tad iš esmės tai yra labai artima įstatyme numatytų prezumpcijų sampratai. Atsižvelgiant į tai, kad nereikia įrodinėti aplinkybių, kurios yra preziumuojamos pagal įstatymus ir nepaneigtos bendra tvarka (CPK 182 str. 4 p.), didesnę galią turintys įrodymai gali būti prilyginami įstatyme įtvirtintų prezumpcijų prasmei. Tiek *prima facie* įrodymus, tiek prezumpcijas byloje galima ginčyti ir paneigti, tačiau skirtumas slypi tame, kad didesnę įrodomąją galią turinčių įrodymų negalima paneigti liudytojų parodymais, išskyrus, jeigu teismas konstatuotų, kad draudimas juos panaudoti prieštarautų sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principams (CPK 197 str. 2 d.). Vis dėlto, vienoje LAT nutartyje teismas su šiuo argumentu nesutiko. Teismas akcentavo, jog notarine forma patvirtintoje sutartyje užfiksuoti faktai nėra preziumuojami, o toks notaro patvirtintas sandoris tik suteikia didesnę įrodomąją galią²⁰⁴. Tačiau vėlesnė teismo praktika pasakė kitaip, teigiant, kad šalių pasirašytoje ir notaro patvirtintoje paskolos sutartyje nurodyti faktai yra pakankamas pagrindas preziumuoti, kad sutartis buvo sudaryta ir pinigus bylos šalis tikrai gavo²⁰⁵. Taigi negalima sutikti su ankstesne teismo pozicija, kad *prima facie* įrodymai pagal savo esmę ir prasmę negali būti prilyginami įstatyme numatytiems prezumpcijoms. Didesnę įrodomąją galią turinčiuose dokumentuose esanti informacija savo forma ir turiniu yra preziumuojama kaip teisinga, patikima ir įrodanti jose aprašytas aplinkybes iki jos bus paneigtos kitomis įrodinėjimo priemonėmis, išskyrus liudytojų parodymais. Abiem atvejais, jeigu *prima facie* įrodymai bei prezumpcijos nėra paneigiami įstatyme nustatyta tvarka, juose nurodytos aplinkybės laikomos visiškai įrodytomis (CPK 197 str. 2 d., 182 str. 4 p.). Įrodinėjimo našta, siekiant paneigti oficialiajame rašytiniame įrodyme nurodytas aplinkybes ar įstatyme numatytas prezumpcijas, tenka to siekiančiai bylos

²⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje A. V. v. A. L., Nr. 3K-3-658, kat. 15.2.1.4; 94.1.

²⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje I. T. v. N. S., E. A., Nr. 3K-3-5/2014, kat. 21.4.2.7; 114.4; 114.11.

šaliai. Pagrindinis skirtumas tarp šių institutų yra toks, kad šaliai, besiremiančiai įstatyme nustatyta prezumpcija, reikia tik įrodyti tą prezumpciją patvirtinančią faktinę situaciją, tačiau konkrečių prezumpciją pagrindžiančių įrodymų pateikti neprašoma. Priešingai susiklosto norint pasinaudoti *prima facie* įrodymais, kadangi be jų faktiško pateikimo teismui nebus pagrindo konstatuoti visiškai įrodytų aplinkybių.

Teismų precedentai, kaip vienodos teismų praktikos formavimo priemonė, tam tikra prasme taip pat gali būti laikomi laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimu, iš anksto nustatant įrodymų galią. Remiantis Konstitucinio Teismo jurisprudencija, teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi savo pačių sukurtų precedentų – sprendimų analogiškose bylose²⁰⁶. Analogiškos bylos laikomos tokios, kurių tapačios arba labai panašios faktinės aplinkybės, todėl tokios bylos turi būti sprendžiamos ne sukuriant naujus teismo precedentes, konkuruojančius su esamais, bet paisant jau įtvirtintų²⁰⁷. Teismų praktika pabrėžia, kad „bandymas taikyti teisės taikymo taisykles, suformuluotas konkrečiose teismo bylose, neturinčiose esminio panašumo su byla, kurią nagrinėjant buvo suformuluotas tas teismo precedentas, reikštų tą patį, kaip taikyti teisės normą teisiniam santykiui, kurio ši norma nereglamentuoja“²⁰⁸. Privalomumas remtis teismų precedentais reiškia, kad teismui suformulavus tam tikras įrodymų vertinimo taisykles, jomis turi vadovautis tos pačios grandies ir žemesnės instancijos teismai. Taip pat, kaip jau minėta šiame darbe anksčiau, atsižvelgiant į tai, jog precedentas yra pripažintas teisės šaltiniu – *auctoritate rationis*²⁰⁹, šiuo atveju teismas *ex officio* turi patikrinti ar nėra panašiomis faktinėmis aplinkybėmis suformuotų teismo išaiškinimų dėl nagrinėjamos bylos aplinkybių. Teismui nustatius, kad panašiomis aplinkybėmis priimtas teismo precedentas jau egzistuoja, tokia situacija būtų panaši į iš anksto nustatytą įrodymų galią, kadangi teismas turėtų vadovautis kito teisėjo vidiniu įsitikinimu paremta taisykle, savo nesirėmimą iš anksčiau suformuotomis teismų taisyklėmis galėdamas pagrįsti tik atitinkamai motyvavęs.

---

²⁰⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Konstitucinio Teismo įgaliojimų peržiūrėti savo nutarimą ir nutraukti pradėtą teiseną, taip pat dėl teismų finansavimo peržiūrėjimo“, bylos Nr. 33/03; ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo. 2007 m. spalio 24 d. nutarimas „Dėl teismų precedentų ir teismo nutarties kreiptis į Konstitucinį Teismą ar administracinį teismą apskundimo“, bylos Nr. 26/07.

²⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje R. Z. dėl antstolės veiksmų, Nr. 3K-7-162/2009, kat. 32.5.4; 40.1; 126.1; 126.8; 128.11; 129.10. *Teismų praktika*. 2009, 31.

²⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje *Kaišiadorių rajono vyriausiasis prokuroras v. AB „VST“* Nr. 3K-3-186/2009, kat. 42.3; 45.5.

²⁰⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2007 m. spalio 24 d. nutarimas „Dėl teismų precedentų ir teismo nutarties kreiptis į Konstitucinį Teismą ar administracinį teismą apskundimo“, bylos Nr. 26/07.

Kitose kontinentinės Europos valstybėse įtvirtinta iš anksto nustatyta įrodymų galia turi savitų panašumų bei skirtumų. Švedijos teisės sistemoje įtvirtinta prezumpcija, jog valstybės institucijų išduoti dokumentai yra teisingi, tačiau tokia prezumpcija gali būti paneigta visomis įrodinėjimo priemonėmis²¹⁰. Be to, įstatymas tiesiogiai nesuteikia jokiame įrodymui didesnės įrodomosios galios, teismui dėl įrodymų vertės nusprendžiant pačiam. Austrijoje, kaip ir Lietuvoje, didesnė įrodomoji galia yra suteikiama oficialiems rašytiniams įrodymams, kuriuose išdėstyti faktai yra laikomi įrodytais (CPK 292-294 str.). Vokietijos CPK 415-419 str. nurodo eilę skirtingų įrodymų verčių. CPK 415 str. 1 d. valdžios institucijos pateiktus įrašus bei dokumentus, kurie atitinka įstatyme nustatytus reikalavimus bei išduotus neviršijant jiems nustatytos kompetencijos, laiko pilnai įrodančius jame esančius faktus. Įstatyme taip pat nurodoma, kad viešuose įrašuose bei dokumentuose esančius faktus galima nuginčyti (CPK 418 str. 2 d.). Privačių asmenų įrašai bei dokumentai, kurie yra šalių pasirašyti arba patvirtinti notaro, taip pat laikomi pilnai įrodantys, kad juose esantys faktai buvo įrašyti pasirašiusių šalių (CPK 416 str.). Kaip minėta, Prancūzijoje kartu sąveikauja dvi sistemos: laisvas įrodymų vertinimas bei iš anksto nustatytų įrodymų vertinimas. Prancūzijos civilinis kodeksas aukščiausią galią suteikia rašytiniams įrodymams, laikomais „idealiais“ (pranc. *preuve parfaite*), jeigu jie pasirašyti visų šalių arba patvirtinti notaro²¹¹. CK 1341 str. įtvirtina, kad tam tikro sandorio sudarymą ar jo turinį, kurio vertė viršija vieną tūkstantį penkis šimtus eurų, su tam tikromis išimtimis²¹², galima patvirtinti tik rašytiniais įrodymais arba patvirtinus notarui, atimant iš šalių teisę remtis liudytojų parodymais. Šiuo atveju ši teisės norma praktiškai identiška Lietuvos CK 1.73 str. 1 d. 1 p. įtvirtintam reguliavimui, kad fizinių asmenų sandoriai, kai sandorio suma sudarymo metu yra didesnė kaip vienas tūkstantis penki šimtai eurų, išskyrus sandorius, kurie ir įvykdomi sudarymo metu, privalo būti sudaryti paprasta rašytine forma, o įstatymų reikalaujamos paprastos rašytinės formos nesilaikymas atima iš šalių teisę, su tam tikromis išimtimis²¹³, kai kyla ginčas dėl sandorio sudarymo ar jo įvykdymo fakto,

---

²¹⁰ BYLANDER, E. *Evidence in Civil Law – Sweden*. Lex Localis: 2015, 12 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

²¹¹ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Lex localis: 2015, 15 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

²¹² Pavyzdžiui, Prancūzijos CK 1348 str. nurodo, kad tuo atveju, jeigu yra sudaryta kvazisutartis, atliktas tyčinis ar netyčinis teisės pažeidimas arba jeigu viena iš šalių neturėjo galimybės pateikti rašytinio įrodymo dėl to, kad prarado dokumentą dėl atsitiktinumo, arba esant *force majeure* sąlygomis, sandorio sudarymui gali būti leidžiama remtis liudytojų parodymais arba įrodyti sandorio sudarymą kitomis priemonėmis.

²¹³ Pagal CK 1.93 str. 6 d., teismui suteikta teisė draudimo remtis liudytojų parodymais netaikyti, jeigu: 1) yra kitokių rašytinių, nors ir netiesioginių sandorio sudarymo įrodymų; 2) sandorio sudarymo faktą patvirtinantys rašytiniai įrodymai yra prarasti ne dėl šalies kaltės; 3) atsižvelgiant į sandorio sudarymo aplinkybes, objektyviai nebuvo įmanoma sandorio įforminti raštu; 4) atsižvelgiant į šalių tarpusavio santykius, sandorio prigimtį bei kitas

remtis liudytojų parodymais šį faktą įrodyti (CK 1.93 str. 2 d.). Prancūzijos CK atskirai numato, kada rašytiniai įrodymai turi didesnę įrodomąją galią ir kada ne. Pavyzdžiui, Prancūzijos CK 1325 str. nurodo labai formalų reikalavimą, kad dvišalė sutartis laikoma sudaryta ir tuo pačiu turinti didesnę įrodomąją galią tik tuo atveju, jeigu jos originalų buvo tiek, kiek yra ją pasirašiusių skirtingą interesą turinčių šalių. Jeigu šio reikalavimo nėra laikomasi, toks rašytinis dokumentas neturi didesnės įrodomosios vertės ir vertinamas pagal teisėjo vidinį įsitikinimą kartu su kitais byloje pareikštais įrodymais²¹⁴. Prie kitų aukščiausių galią turinčių įrodymų yra priskiriami šalies faktų pripažinimas bei „lemiama“ priesaika (pranc. *serment décisoire*). Pagal Prancūzijos CK 1357 str., „lemiama“ priesaika laikoma tokia, pagal kurią, tuo atveju, kai byloje nėra jokių rašytinių įrodymų tam tikram faktui pagrįsti, jis gali būti laikomas pilnai įrodytu, jeigu viena šalis pasiūlo kitai šaliai dėl jo prisiekti. Jeigu šalis, kuriai buvo pasiūlyta prisiekti, atsisako šią priesaiką duoti, laikoma, kad atsisakiusi prisiekti šalis šį faktą pripažino ir jis bus panaudotas prieš ją (CK 1361 str.). Labai panašus, jau prieš tai aptartas, institutas numatytas ir Vokietijos CPK 445 str., tokį procesinį veiksma vadinant priešingos šalies apklausa. Nors Lietuvos CPK ir neturi panašaus instituto, kaip „lemiamos“ priesaikos pasiūlymas, šalies pripažinti faktai taip pat saisto teismą ir neleidžia vertinti priešingai, nei pripažino šalis (CPK 187 str.). Oficialieji rašytiniai įrodymai Prancūzijoje laikomi pilnai įrodantys jame esančias aplinkybes, nebent įrodoma, kad jie yra suklastoti (CK 1319 str.). Taip pat, kaip ir Lietuvos CPK, dokumentas, kurį išleidęs valstybės pareigūnas pažeidė savo kompetenciją arba dokumentas neatitinka savo turinio ar formos reikalavimų, jeigu jis pasirašytas šalių, yra prilyginamas privačiam dokumentui (CK 1318 str.). Pagal CK 1322 str., vienos šalies pasirašytas ir kitos šalies patvirtintas dokumentas, dėl kurio tarp šalių nėra ginčo, tiems asmenims turi tokią pačią galią kaip ir oficialus rašytinis įrodymas. Tokia taisyklė iš esmės atitiktų ir Lietuvos CK 6.189 str. 1 d., kuri nurodo, kad teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią.

Taigi aptariant Prancūzijos pasirinktą iš anksto įstatymo nustatytų įrodymų vertinimą, galima daryti išvadą, jog iš tiesų šioje sistemoje įtvirtintos taisyklės yra labai panašios į Lietuvoje esančias įrodymų vertinimo taisykles. Abiejų valstybių teisės normos didesnę vertę suteikia rašytiniams įrodymams. Kaip pažymi LAT praktika, „rašytiniai įrodymai paprastai

---

svarbias bylai aplinkybes, draudimas panaudoti liudytojų parodymus prieštarautų sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principams.

²¹⁴ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Lex localis: 2015, 19 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

laikomi aiškesni ir patikimesni nei kitos įrodinėjimo priemonės, jie yra atsparūs laiko poveikiui, skirtingai nei liudytojų parodymai, kuriems neišvengiamai daro įtaką tiek laiko veiksnys, tiek liudytojo požiūris į aplinkybes, apie kurias jis duoda parodymus²¹⁵. Tiek Lietuvos, tiek Prancūzijos teisės normos laiko, kad sandorio sudarymo ar įvykdymo faktą, jeigu jo vertė viršijo tūkstantį penkis šimtus eurų, galima patvirtinti tik rašytiniais įrodymais ir abi su tam tikromis išimtimis atima iš šalių teisę remtis liudytojų parodymais tokiems faktams pagrįsti. Taip pat vertinami ir oficialieji rašytiniai įrodymai, suteikiant jiems didesnę įrodomąją galią. Visgi Prancūzijoje įtvirtinta griežtesnė taisyklė, pagal kurią oficialiuose rašytiniuose įrodymuose nustatytas aplinkybes galima paneigti tik įrodžius, kad jie buvo suklastoti. Šiuo atveju Lietuvos CPK nurodo švelnesnį paneigimo būdą, oficialius rašytinius įrodymus galint paneigti bet kuriomis įrodinėjimo priemonėmis, išskyrus liudytojų parodymais (CPK 197 str. 2 d.). Nors Prancūzijos teisės normos ir įtvirtina, kad jeigu sandoris buvo pasirašytas ir dėl jo pasirašymo fakto tarp šalių nekyla ginčo, jis laikomas turinčiu tokią pačią galią, kaip ir oficialūs rašytiniai įrodymai, akivaizdu, kad Lietuvoje nekilus dėl tokio fakto ginčo, situacija būtų vertinama tapačiai. Visi kiti byloje pateikti įrodymai, kuriems netaikomos įstatyme numatytos taisyklės, abiejuose valstybėse vertinami pagal teisėjo vidinį įsitikinimą.

Atsižvelgiant į tai, kad Prancūzijoje yra taikomi ir laisvo įrodymų vertinimo principas, ir formali įrodymų vertinimo doktrina²¹⁶, pagal aptartus panašumus būtų galima teigti, jog mūsų teisės sistemoje taip pat kartu koreliuoja abi įrodymų vertinimo teorijos – materialinė ir formali. Lietuvos CPK 177 str. 3 d. tiesiogiai numato, kad bylos aplinkybės, kurios pagal įstatymus turi būti patvirtintos tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis, negali būti patvirtinamos jokiais kitomis įrodinėjimo priemonėmis. Tai išreikšta negalėjimu tam tikromis situacijomis remtis liudytojų parodymais (CK 1.93 str. 2 d., 3.89 str. 2 d. 6.875 str. 2 d., CPK 197 str. 2 d.) arba, pavyzdžiui, dokumentiniame procese ieškinio reikalavimus galint grįsti tik leistinais rašytiniais įrodymais (CPK 424 str. 2d.). Be to, yra suteikiama didesnė įrodomoji galia ir oficialiems rašytiniams įrodymams. Tokio pobūdžio laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimais akivaizdžiai lemia būtinumą pabrėžti, kad pagal aptartus požymius Lietuvoje egzistuoja dvi įrodymų vertinimo teorijos.

---

²¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje A. K. (Ž.) v. S. G., V. G. Nr. 3K-3-351/2013, kat. 63.1; 75.7; 114.3; 114.4; 114.8.3; 114.9.2; 114.11.

²¹⁶ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Lex localis: 2015, 9 psl. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

Aptariant tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad iš anksto nustatyta įrodymų galia smarkiai apriboja laisvo įrodymų vertinimo principą, o tam tikrais atvejais byloje jis visai nefigūruoja. Iš anksto nustatyta įrodymų galia reiškia, kad tuo atveju, jeigu byloje yra patekti skirtingo pobūdžio įrodymai dėl to paties konkretaus fakto, iš kurių bent vienas turi *prima facie* galią, teisėjas atsisakydamas savo sprendimą grįsti būtent tokiu įrodymu, pažeistu laisvo įrodymų vertinimo principą. Remiantis tuo, galima daryti akivaizdžią išvadą, jog byloje esant didesnę įrodomąją galią turinčiam įrodymui dėl tam tikro byloje įrodinėjamo fakto egzistavimo arba neegzistavimo, teisėjas neturi teisės atsisakyti tokį įrodymą vertinti, todėl ir kalbėti apie laisvo įrodymų vertinimo principą čia nėra jokios prasmės. Nors ir paminėta, kad didesnę įrodomąją galią turintį įrodymą galima nuginčyti kitomis įrodinėjimo priemonėmis, išskyrus liudytojų parodymais, tai priklauso ne nuo teismo, o šalių valios, kuriems tenka įrodinėjimo našta (CPK 178 str.). Pastebėtina, jog jeigu civilinis procesas būtų grindžiamas absoliučios (objektyvios) tiesos doktrina ir teisėjas turėtų pareigą būti aktyvus pats nuolat rinkdamas įrodymus, laisvo įrodymų vertinimo principas nebūtų pažeistas net ir esant iš anksto įstatyme nustatytai įrodymų vertei. *Prima facie* įrodymų, remiantis laisvo įrodymų vertinimo principu, teisėtumą galėtų pagrįsti arba paneigti pats teismas. Kadangi nustatytas Lietuvos civilinio proceso tikslas yra materialios tiesos suradimas, didesne įrodomąja galia grindžiamas faktas laikomas įrodytu, nebent yra nuginčytas bylos šalių. Iš anksto įstatymų nustatyta įrodymų galia tiek Lietuvos, tiek ir kitose teisės sistemose prieštarauja laisvo įrodymų vertinimo principui, tačiau tai jokių būdu nereiškia laisvo įrodymų vertinimo principo negalėjimo egzistuoti ir sąveikauti kartu su minėtais apribojimais. Teisėjo laisvė vertinti įrodymus pasireiškia tiek, kiek tai leidžia įstatymas. Jeigu byloje nėra pagal įstatymą įtvirtintų tokių apribojimų kaip iš anksto nustatyta įrodymų galia arba įpareigojimas tam tikras aplinkybes įrodinėti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis, laisvo įrodymų vertinimo principas yra nepažeidžiamas ir pilnai atitinka savo esmę ir prasmę.

IŠVADOS

1. Įrodymų vertinimas – tai logikos dėsniais grindžiama teismo veikla, kurios galutinis rezultatas lemia tiesos byloje nustatymą. Civilinio proceso teisėje egzistuoja dvi įrodymų vertinimo teorijos – formalioji ir materialioji. Formalioji įrodymų vertinimo teorija įtvirtina griežtą įrodymų hierarchiją bei reikalauja konkrečių įrodinėjimo priemonių, galinčių patvirtinti tam tikras aplinkybes. Materialioji įrodymų vertinimo teorija yra grindžiama laisvo įrodymų vertinimo principu, kuomet įrodymų vertę nustato teismas, remdamasis savo vidiniu įsitikinimu. Formalus įrodymų vertinimas įtvirtina per daug nuspėjamą ir civilinio proceso rungtimosi principui prieštaraujantį įrodymų vaidmenį, todėl laisvo įrodymų vertinimo principo pranašumas akivaizdus. Laisvo įrodymų vertinimo principas ne tik suteikia galimybę bylos šalims įtikinti teismą savo pateiktų įrodymų pagrįstumu, tačiau ir teismas turi laisvę, atsižvelgiant į visų įrodymų visumą, apsispręsti, kurios šalies argumentai priartina prie tinkamo bylos išnagrinėjimo, atkuriant taiką tarp ginčo šalių.

2. Teisėjo vidinio įsitikinimo turiniui susiformuoti padeda objektyvių ir subjektyvių veiksnių visuma. Nors įstatymas nurodo tik objektyviuosius kriterijus, kuriais remiantis turi būti grindžiamas teisėjo vidinis įsitikinimas, subjektyvioji įrodymų vertinimo pusė yra neišvengiama. Objektyvų teismo vidinį įsitikinimą užtikrina įrodymų vertinimo taisyklės, teismo sprendimų motyvavimas bei privalomumas remtis savo paties bei aukštesnės instancijos teismų priimtais precedentais. Teisėjo subjektyvus įsitikinimas pasireiškia tuomet, kai teisėjo nesaisto privalomos įrodymų vertinimo taisyklės, pačiam nustatant kiekvieno įrodymo vertę. Objektyviems ir subjektyviems kriterijams sąveikaujant, yra užtikrinamas tinkamas ir sąžiningas teisėjo vidinio įsitikinimo realizavimas, nepaliekantis abejonių teisėjo nešališkumu.

3. Nors iš teisėjo ir nėra reikalaujama savo vidinį įsitikinimą grįsti absoliučiu įsitikinimo standartu, teismų praktikoje nėra vieningos nuomonės, koks standartas realizuojant laisvo įrodymų vertinimo principą turėtų būti. Vienu atveju tikimybių pusiausvyros principas yra realizuojamas esant didesnio įsitikinimo standartui, kitur – labiau tikėtinam. Šiuo atveju būtina atkreipti dėmesį, jog teisėjo vidinio įsitikinimo standartas turi būti pritaikomas prie valstybių pasirinkto civilinio proceso modelio. Jeigu civilinis procesas remiasi formalios tiesos nustatymu, teisėjui atliekant pasyvų vaidmenį, teismo vidiniam įsitikinimui turėtų būti taikomas „labiau tikėtina, negu ne“ standartas. Ir priešingai, jeigu procese siekiama atrasti

materialią tiesą, teismui esant aktyvesniam, laisvo įrodymų vertinimo principas turėtų būti realizuojamas esant didesniai teisėjo vidinio įsitikinimo standartui. Nors Lietuvos civilinis procesas grindžiamas socialiojo civilinio proceso mokyklos tradicija, siekiant nustatyti materialiąją tiesą byloje, teismai taiko abu įsitikinimo standartus, taip nesilaikydami pasirinkto proceso modelio taisyklių.

4. Paskutinis laisvo įrodymų vertinimo principo realizavimo etapas – teismo sprendimo motyvavimas – tai ne tik proceso teisingumą, skaidrumą ir viešumą užtikrinanti priemonė, tačiau ir tinkamai apribojanti galimą teisėjo savivalę vertinant įrodymus. Teisės doktrina ir teismų išaiškinimai teismo sprendimų motyvavimui suteikia didelę reikšmę, tačiau tuo pačiu ją ir sumenkina. Netinkamas vidinio įsitikinimo motyvavimas laikomas esminiu proceso teisės pažeidimu tik tuomet, kai teismo sprendime visai nėra motyvų arba, kai jie yra, tačiau jų nepakankamas argumentavimas kartu lemia ir netinkamą galutinį teismo sprendimą. Galima sutikti, jog teismo sprendimų motyvavimas neturi įpareigoti teismo atsakyti į kiekvieną byloje sprendžiamą klausimą, tačiau atsižvelgiant į įrodymų svarbą civilinio proceso teisėje, bylos šalys privalo visais atvejais išgirsti jų įrodymų nepriėmimo ar nevertinimo glaustus, tačiau aiškius motyvus.

5. Kaip ir visi civilinio proceso teisės principai, taip ir laisvo įrodymų vertinimo principas – nėra absoliutus. Įrodymų vertinimo taisyklės apriboja laisvo įrodymų vertinimo principo realizavimą dar prieš teismui išeinant į sprendimų priėmimo kambarį. Preliminarus įrodymų vertinimas įpareigoja teismą atsižvelgti į įrodymų sąsajumo ir leistinumo taisykles, byloje pateiktas faktines aplinkybes pripažįstant įrodymais tik tuomet, kai jos atitinka įrodymų sampratai keliamus reikalavimus. Teismas įpareigojamas į bylą įtraukti tik tokią informaciją, kuri yra susijusi su įrodinėjimo dalyku ir negali savo sprendimo grįsti įrodinėjimo priemonėmis, kurių įstatymas neleidžia. Be paminėtų taisyklių, įstatymas įtvirtina ir šešias grupes aplinkybių, kurių nereikia įrodinėti. Teismas neturi teisės vertinti visiems žinomų ar šalių pripažintų faktų, prejudicinių faktų bei įstatyme įtvirtintų ir nepaneigtų prezumpcijų. Taigi nors teismas savo teisinėje sąmonėje turi visai kitą susiformavusią nuomonę, ši privalo paklusti įstatymo nustatytoms taisyklėms.

6. Teiginys, jog Lietuvoje egzistuoja tik materialioji įrodymų vertinimo teorija – nėra teisingas. Lietuvos civilinėje teisėje numatyta išimtis iš taisyklės, jog jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios. Įstatymas didesnę įrodomąją galią (*prima facie*) suteikia oficialiems rašytiniams įrodymams, kuriuose esančias aplinkybes laiko visiškai įrodytomis iki

jos bus paneigtos kitomis įrodinėjimo priemonėmis. Taip pat, įstatymas tam tikrais atvejais nurodo, kad tam tikrus faktus galima patvirtinti tik rašytiniais įrodymais ir dažnu atveju atima iš šalių teisę remtis liudytojų parodymais. Tokia iš anksto nustatyta įrodymų galia bei konkrečių įrodinėjimo priemonių reikalavimas reiškia, kad taikant šias taisykles teismo laisvė vertinti įrodymus išnyksta. Nors tokia situacija akivaizdžiai prieštarauja laisvo įrodymų vertinimo principo esmei, tačiau jo egzistavimo civiliniame procese nepanaikina. Ten, kur laisvė apribojama, taikoma formali įrodymų vertinimo doktrina. Byloje nesant pagal įstatymą didesnę įrodomąją galią turintiems įrodymams ar įstatymui nereikalaujant konkrečių įrodinėjimo priemonių, teisėjas yra laisvas apsispręsti, kuriais įrodymais vadovautis, o kuriais ne. Taigi atsižvelgiant į šio darbo pradžioje išsikeltą probleminį klausimą – ar įstatyme įtvirtinta iš anksto nustatyta įrodymų galia bei konkrečių įrodinėjimo priemonių reikalavimas nepaneigia laisvo įrodymų vertinimo principo esmės ir prasmės – atsakymas būtų neigiamas. Teisėjo laisvė vertinti įrodymus pasireiškia tiek, kiek tai leidžia įstatymas, o abiejų įrodymų vertinimo teorijų taikymas nepanaikina nagrinėjamo principo realizavimo galimybių.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Civilinio proceso kodeksas. *Teisės aktų registras*, 1964-07-07, Nr. 064xx08ISTA00050000.
5. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 71-1706; 2006, Nr. 82-3254.
6. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 105-3019; 2004, Nr. 4-29.
7. Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 87-3462.
8. 2011 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-1480. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 85-4126.

Užsienio šalių teisės aktai

1. Prancūzijos Respublikos civilinis kodeksas. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>>
2. Prancūzijos Respublikos civilinio proceso kodeksas. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>>
3. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo>
4. Švedijos civilinio proceso kodeksas. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.government.se/contentassets/a1be9e99a5c64d1bb93a96ce5d517e9c/the-swedish-code-of-judicial-procedure-ds-1998_65.pdf>

5. Austrijos civilinio proceso kodeksas. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=230305>

Specialioji literatūra

1. LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V. ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003.
2. NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS, V. ir VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*. Vilnius: Justitia, 1999.
3. VANSEVIČIUS, S. *Valstybės ir teisės teorija: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 2000.
4. ABRAMAVIČIUS, A. *Teisė į teisminę gynybą Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo jurisprudencijoje*. Jurisprudencija: 2009.
5. BALTRIMAS, J. *Teismo precedentas: kai kurie taikymo ir aiškinimo aspektai*. Teisės problemos: 2012, Nr. 4.
6. DRIUKAS, A. *Notaras civiliniame procese. Teorija ir praktika*. Notariatas, Nr. 11/2011.
7. NEKROŠIUS, V., et al., *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. II dalis. Vilnius: Justitia, 2005.
8. KOSAITĖ-ČYPIENĖ, E. *Įrodinėjimo proceso teisinis reglamentavimas romėnų teisėje ir jo įtaka Lietuvos ir Švedijos Civiliniam procesui*. Jurisprudencija: 2008.
9. KOSAITĖ-ČYPIENĖ, E. *Įrodinėjimo Švedijos civiliniame procese bendrieji šaltiniai, bruožai ir principai*. Jurisprudencija: 2008.
10. KRIKŠČIŪNAS, R.; JUŠKEVIČIŪTĖ, J. *Ekspertizės akto analizės ir vertinimo ypatumai civilinėje teisenoje*. Jurisprudencija: 2005.
11. MACHOVENKO, J. *Įrodymai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisėje*. Teisė: 2005.
12. NEKROŠIUS, V. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ teorinė ir praktinė analizė*. Teisė: 2006, Nr. 58.

13. TEREBEIZA, Ž. *Laisvas įrodymų vertinimas civiliniame procese: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Jurisprudencija: 2007.
14. TEREBEIZA, Ž. *Įrodinėjimo našta ir pareiga*. Socialinių mokslų studijos: 2010.
15. TEREBEIZA, Ž. *Tiesos nustatymo problema šiuolaikiniame civiliniame procese*. Socialinių mokslų studijos: 2011.
16. VALANČIUS, V. *Kai kurie naujojo civilinio proceso kodekso bruožai*. Jurisprudencija: 2002.
17. BAGAN-KURLUTA, K.; FIEDORCZYK, P.K. *Evidence in Civil Law – Poland*. Lex localis: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>
18. BERMAN H. J. *Teisė ir revoliucija. Vakarų teisės tradicijos formavimasis*. Iš anglų kalbos vertė A. Šliogeris. Vilnius: Pradai, 1999.
19. BYLANDER, E. *Evidence in Civil Law – Sweden*. Lex Localis: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>
20. CAPPELLETTI, M.; MERRYMAN J. H.; PERILLO J. M. *The Italian Legal System – An Introduction*. Stanford University Press: 1967. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=SmaGCgAAQBAJ&pg=PR4&lpg=PR4&dq=The+Italian+Legal+System+-+An+Introduction.+Stanford+University+Press&source=bl&ots=n9x6SmMOgY&sig=oHZq7NMBL_MIHCHAw-ES8PizRc4&hl=lt&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Italian%20Legal%20System%20%E2%80%93%20An%20Introduction.%20Stanford%20University%20Press&f=false>
21. COHEN, M. *When Judges Have Reasons Not to Give Reasons: A Comparative Law Approach*. Washington and Lee Law Review: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://scholarlycommons.law.wlu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4449&context=wlulr>>
22. KÖTZ, H. *Civil Justice Systems in Europe and the United States*, Duke Law: 2009, [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2580&context=faculty_scholarship>

23. MIRET, N. M. *Evidence in Civil Law – Spain*. Lex localis: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>
24. NUNNER-KRAUTGASSER, B.; ANZENBERGER, P. *Evidence in Civil Law – Austria*. Lex localis: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>
25. O'MALLEY, K. F, GREINIG, J. E., LEE, W. C. *Federal jury practice and instructions*. Westlaw: 2001, § 166.51. Cituojama pagal: SCHWEIZER, M. *The civil standard of proof – what is it, actually?* Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods Bonn: 2013. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.coll.mpg.de/pdf_dat/2013_12online.pdf>
26. OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Lex localis: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>
27. SCHWEIZER, M. *The civil standard of proof – what is it, actually?* Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods Bonn: 2013. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.coll.mpg.de/pdf_dat/2013_12online.pdf>
28. SLADIC, J.; UZELAC, A. *Assessment of Evidence. Dimensions of Evidence in European Civil Procedure*. 3D skyrius. Kluwer Law International BV, The Netherlands: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://bib.irb.hr/datoteka/841351.A53Sladic_Uzelac-EUMO-94_Assessment_of_evidence.pdf>
29. SCHAUER, F. ZECKHAUSER, R. *On the degree of confidence for adverse decisions*. Journal of Legal Studies: 1996. Cituojama pagal: SLADIC, J.; UZELAC, A. *Assessment of Evidence. Dimensions of Evidence in European Civil Procedure*. 3D skyrius. Kluwer Law International BV, The Netherlands: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://bib.irb.hr/datoteka/841351.A53Sladic_Uzelac-EUMO-94_Assessment_of_evidence.pdf>
30. SWARD, E. E. *Values, Ideology, and the Evolution of the Adversary System*. Indiana Law Journal: 1989. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1185&context=ilj>>

31. WAAGE, F.; HERBORN, M. *Evidence in civil law – Denmark*. Lex localis: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>
32. WOLF, C.; ZEIBIG, N. *Evidence in Civil Law – Germany*. Lex Localis: 2015. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://books.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/results>>

Teismų praktika

Europos sąjungos teismų praktika

1. Europos Žmogaus Teisių Teismas. *1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje Ruiz Torija v. Spain, Nr. 18390/91.*
2. Europos Žmogaus Teisių Teismas. *2001 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje Hirvisaari v. Finland, Nr. 4968/99.*

Nacionalinių teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Vyriausybės nutarimo teisėsaugos darbuotojų darbo apmokėjimo klausimais“ Nr. 3/95.*
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl komercinių bankų įstatymo“, Nr. 12/95.*
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2001 m. liepos 12 d. nutarimas „Dėl teisėjų algų mažinimo“, Nr. 13/2000-14/2000-20/2000-21/2000-22/2000-25/2000-31/2000-35/2000-39/2000-8/01-31/01.*
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl privataus kaltinimo ir dėl asmens, kurio atžvilgiu atsisakyta kelti baudžiamąją bylą, teisės apskusti prokuroro nutarimą, bylos Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.*
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Konstitucinio Teismo įgaliojimų peržiūrėti savo nutarimą ir nutraukti pradėtą teiseną, taip pat dėl teismų finansavimo peržiūrėjimo“, Nr. 33/03.*
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. *2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas dėl „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“, byloje Nr. 35/03-11/06.*

7. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2007 m. spalio 24 d. nutarimas „Dėl teismų precedentų ir teismo nutarties kreiptis į Konstitucinį Teismą ar administracinį teismą apskundimo“, bylos Nr. 26/07.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 2008 m. vasario 20 d. nutarimas „Dėl teisėjų kvalifikacinių reikalavimų“, byloje Nr. 19/05.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51 „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. *Teismų praktika*. 2004, 22.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra v. UAB „Konto“, Nr. 3K-3-260/2011, kat. 84; 114.11.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje N. Ch. dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, Nr. 3K-3-439/2008, kat. 114.4; 114.5; 114.8.3; 114.9.2; 114.11; 115; 128.2.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. Z. V., L. V., E. V., R. V., II, „Vainė“, Nr. 3K-3-402/2012, kat. 63.1; 114.3; 114.9.6.2.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Telegausa“ v. „TELE2“, Nr. 3K-3-176/2010, kat. 35.5; 114.11.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje I. M. v. G.M., Nr. 3K-3-178/2006, kat. 75.4.2; 75.4.3.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „X servisas“ v. UAB „Autorealybė“, Nr. 3K-3-457/2011, kat. 40.2; 106.1; 114.11.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Minvesta“ v. L. N., M. N., D. T., V. I. (V. I.), Nr. 3K-3-429-313/2015, kat. 35.3.1; 44.2.1; 44.2.2; 44.5.2.17; 126.8. *Teismų praktika*. 2015, 44, p. 113-135.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje AB „Klaipėdos Smeltė“ v. UAB „Birių krovinių terminalas“,

Nr. 3K-3-302/2007, kat. 22.7; 25.3; 27.7; 36.1; 93.2.9; 100; 112; 113.6.1.3; 116.1; 117.1; 121.9; 121.21.

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 7 d. nutartis „ERGO Insurance SE“ v. B. P., M. M., civilinėje byloje Nr. 3K-3-44/2015, kat. 44.2.4; 44.8; 114.11.

19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje F. V. v. „Anykščių vynas“, Nr. 3K-3-156/2008, kat. 4.1; 11.9.5; 11.9.6; 11.9.9.

20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Seltas“ v. BUAB „Seltas“, Nr. 3K-3-597/2013 kat. 114.9.6.2; 126.8.

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje D., A., U. v. VŠĮ Centro poliklinika, Nr. 3K-3-299-611/2015, kat. 44.5.2.15.

22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras v. R. P., Vilniaus apskrities viršininko administracija, Nr. 3K-3-597/2008, kat. 116.5.3.

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. rugsėjo 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Senamiesčio ūkis“ v. I. Ž., G. Ž. ir I. Ž., Nr. 3K-3-396/2012, kat. 50.11.; 116.5.3.

24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje A. M. v. UAB „Baltijos garantas“, Nr. 3K-3-98/2008, kat. 24.4; 42.8; 73.2.5.1.1; 114.4; 114.11.

25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje S. Č., E. S., R. J., I. Č. v. UAB „Parex lizingas“, Nr. 3K-3-471/2006, kat. 37; 42.8; 50.10; 114.11.

26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje D. G. v. A. S., Nr. 3K-3-1113, kat. 13.

27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje V. K., N. K. v. Klaipėdos miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-283/2009, kat. 30.6; 98.1.

28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje J. N. v. E. B., A. M., Nr. 3K-3-382/2008, kat. 30.9.1.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje N. K. v. R. M., Nr. 3K-3-381, kat. 16.5.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje AB If P&C Insurance AS v. UAB „Įrengimas“, Nr. 3K-3-516/2009, kat. 44.2; 52.3; 54.1; 114.4; 114.11.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje N. Č. v. UAB „Makveža“, Nr. 3K-3-256/2009, kat. 44.2.4.2; 45.2.; 114.3.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje R. Z. dėl antstolės veiksmų, Nr. 3K-7-162/2009, kat. 32.5.4; 40.1; 126.1; 126.8; 128.11; 129.10. *Teismų praktika*. 2009, 31.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje A. R. v. J. R., G. A., G. K. (G. K.), A. B., *Vilniaus apskrities viršininko administracija, Širvintų rajono savivaldybė*, Nr. 3K-3-304/2008, kat. 21.4.1.4; 24.2; 24.4; 42.8; 75.8.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje D. K. v. *Utenos apskrities viršininko administracija*, R. V., Nr. 3K-3-803, kat. 94.1; 94.5.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje J. K. (J. K.) v. UAB „Vilties vaistinė“, Nr. 3K-3-171/2008, kat. 21.4; 27.3.2.1; 99.3; 99.5; 99.7; 110.1; 110.4; 110.6; 111.3; 113.1; 113.4; 113.5; 113.8; 113.11; 114.1; 114.11; 116.1; 116.4; 116.11; 117.1; 117.2; 117.3; 117.4; 121.9; 121.14; 121.15; 121.21.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje V. V. v. *VŠĮ Mykolo Romerio universitetas*, Nr. 3K-3-566/2014, kat. 11.9.12; 19.4; 114.4; 114.11; 121.21.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje *daugiabučių namų savininkų bendrija „Eglutė“ v. E. R.*, Nr. 3K-3-206/2010, kat. 106.8.8.

38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje V. G., J. K. ir N. M. v. AB (duomenys neskelbtini), Nr. 3K-3-601, kat. 11.9.10.8; 114.11.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje D. V. J. v. V. J., Nr. 3K-3-243/2010, kat. 75.4.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje J. T. v. A. R. P., Nr. 3K-3-591/2006, kat. 114.11; 121.13.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje V. G. v. K. P., P. P., R. P., V. K., R. K., A. J., R. J., M. B., valstybės įmonės Registrų centro Tauragės filialas, Nr. 3K-7-540/2009, kat. 45.6; 114.4; 114.11.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Prienų rajono policijos komisariatas v. O. T., D. T., Nr. 3K-3-81, kat. 50.1; 114.2; 114.4; 121.13.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Z. K. pareiškimas dėl turinčio juridinę reikšmę fakto nustatymo, Nr. 3K-3-147/2005, kat. 114.11; 121.21; 128.2.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas v. UAB „Marių žvejys“, Nr. 3K-3-416/2007, kat. 44.2.1; 44.5.2; 44.5.2.1; 44.5.2.12; 99.7; 111.3; 114.11; 116.4; 121.18.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje V. D. v. Individualių gyvenamųjų namų statybos bendrija Nr. 676, J. Č., R. B., R. A. Ž., N. S., Nr. 3K-3-447/2008, kat. 24.2; 44.5.1; 44.5.2.14; 114.11; 123.3; 123.6.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Dovega“ v. UAB „Inometa“, Nr. 3K-3-411-611/2015, kat. 114.11.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kauko Turtai“ v. UAB „Evectus“, E. N. Nr. 3K-3-281-686/2016, kat. 2.5.8.9; 2.5.20.1.

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „JG Property developments“ v. V. K., Nr. 3K-3-99/2009, kat. 114.11; 114.12.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija. 2010 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje R. A. v. A. A., Nr. 3K-P-186/2010, kat. 75.7; 75.8; 78.2.1.. *Teismų praktika. 2010, 33.*
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje D. V. v. AB „Gubernija“, Nr. 3K-3-27/2012, kat. 11.10; 14.1; 121.19.4.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje M. S. v. B. R. P., Nr. 3K-3-529/2012, kat. 42.4; 42.8; 121.19.4.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kėtis“ v. T. R., Nr. 3K-3-454/2011, kat. 114.11.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje R. A. G., J. P. v. A. M. M., Nr. 3K-3-302/2010, kat. 42.4; 42.11.5; 44.5.2.17.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. V. R., Nr. 3K-3-412/2010, kat. 114.2; 114.3; 114.9.7; 114.11.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Pajūrio viešbučiai“, A. S., A. S. II, E. S. v. AB „Snoras“, Nr. 3K-3-268/2012, kat. 42; 42.10; 42.11.; 42.11.1; 42.11.5; 44; 44.3; 44.5; 44.5.1; 63; 63.2; 121; 121.18; 121.22.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje „Swedbank“, AB v. R. N., Nr. 3K-7-173/2010, kat. 75.7; 116.11. *Teismų praktika. 2010, 33.*
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje AB „Spauda“ v. UAB „Sisteminio modernizavimo grupė“, Nr. 3K-3-51/2013, kat. 113.6.1.3.

58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje *Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos v. A. R.*, Nr. 3K-3-213/2010, kat. 44.2.3; 114.8.2.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *S. U., G. U., D. U., A. U., A. U. v. D. N., Lietuvos valstybė, atstovaujama Vilniaus miesto Vyriausiojo policijos komisariato bei Viešosios policijos Vilniaus apsaugos skyriaus, UAB „PZU Lietuva“, UAB „Martono taksi“*, Nr. 3K-3-215/2008, kat. 44.5.2.5; 44.8; 114.8.2; 114.11; 121.21.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „SG auto“ v. UAB „Marisa“*, Nr. 3K-3-317/2014, kat. 35.6.1; 41; 114.11; 116.1.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Alma littera“, UAB „Arpresa“ v. UAB „Viva Littera“, T. M.*, Nr. 3K-3-397/2014, kat. 114.7; 114.8.4.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje *A. P., UAB „Druskininkų sodybos“ v. T. P., J. K., V. K.*, Nr. 3K-3-465-686/2016, kat. 2.1.2.4.1.4; 3.2.4.11.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje *G. Š. v. Antanas Valionis, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, UAB „Lietuvos rytas“, UAB „Respublikos leidiniai“, UAB „Naujasis aitvaras“, UAB „BNS“*, Nr. 3K-3-235/2006, kat. 26.6; 114.9.3.2; 123.8.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje *J. D. v. A. D.*, Nr. 3K-3-343/2006, kat. 75.6.2; 114.3; 114.9.3.2.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Mėtos“ vaistinė v. R. S.*, Nr. 3K-3-685/2013, kat. 16.5.1; 16.7; 114.8.2; 114.9.3.2; 114.11; 121.19.4.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *N. B. v. AB „Lietuvos geležinkeliai“*, Nr. 3K-3-146/2011, kat. 11.9.10.8; 15.3.2; 114.11.

67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje S. L. v. VŠĮ „Karoliniškių poliklinika“ Nr. 3K-3-329/2013, kat. 11.9.10.7; 15.3.1; 15.4.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Z. A. v. D. L., Nr. e3K-3-92-706/2016, kat. 2.6.3.4; 2.6.3.5.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje R. S. v. V. K., Nr. 3K-3-563/2006, kat. 35.4; 42.9; 43.2; 114.11.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje A. V. v. A. L., Nr. 3K-3-658, kat. 15.2.1.4; 94.1.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje I. T. v. N. S., E. A., Nr. 3K-3-5/2014, kat. 21.4.2.7; 114.4; 114.11.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Kaišiadorių rajono vyriausiasis prokuroras v. AB „VST“ Nr. 3K-3-186/2009, kat. 42.3; 45.5.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje A. K. (Ž.) v. S. G., V. G. Nr. 3K-3-351/2013, kat. 63.1; 75.7; 114.3; 114.4; 114.8.3; 114.9.2; 114.11.
74. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Economus“, UAB „Mano būstas“, UAB „Mano aplinka“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Nr. 2A-644-186/2016, kat. 2.5.8.10; 3.1.7.1.5; 3.2.6.7.
75. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje D. P. v. A. M., Nr. 2A-2308-390/2015, kat. 2.5.10.2.4.2. Neturtinė žala; 2.5.10.5.2.17.
76. Teisėjų taryba. 2016 m. gegužės 27 d. nutarimas „Dėl rekomenduojamų teismų procesinių sprendimų kokybės standartų patvirtinimo“, Nr. 13P-65-(7.1.2), Vilnius.

Užsienio teismų praktika

1. Aukščiausiasis Jungtinės Karalystės teismas. *Denning J, Miller v Minister of Pensions [1947] 2 All ER 372*. Cituojama pagal: DAVIES, S. *Proof on the balance of probabilities: what this means in practice*. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-500-6576?>>
2. Aukščiausiasis Jungtinės Karalystės ir Velso teismas. *2000 m. gegužės 5 d. Bingham CJ, B v Chief Constable of Avon & Somerset Constabulary EWHC 559 (QB)*. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2000/559.html>>
3. Aukščiausiasis Jungtinės Karalystės teismas. *Bater v Bater [1951] P 35*. Cituojama pagal: SWARBRICK., D. *BATER V BATER: CA 1950*. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://swarb.co.uk/bater-v-bater-CA-1950>>
4. Aukščiausiasis Jungtinės Karalystės teismas. *1995 m. gruodžio 14 d. H & Ors (minors), Re UKHL 16*. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1995/16.html>>

Travaux préparatoires

1. 2001 m. rugpjūčio 13 d. Civilinio proceso kodekso projekto aiškinamasis raštas Nr. IXP-926.
2. Konsultacinė Europos teisėjų taryba. *2008 m. nuomonė „Dėl teismų sprendimų kokybės“, Nr. 11*.
3. Lietuvių terminų žodynas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Conditio_sine_qua_non>

SANTRAUKA

Šiame magistriniame darbe yra analizuojamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse įtvirtinto laisvo įrodymų vertinimo principo esmė, reikšmė, realizavimas bei ypatumai. Visuose šio darbo dalyse remiamasi ne tik Lietuvos, tačiau ir užsienio teisės doktrinos bei praktikos pavyzdžiais, panašumais bei skirtumais.

Pirmoje darbo dalyje kartu su laisvo įrodymų vertinimo principo turinio ir jo esmės analizavimu pabrėžiama ir įrodymų sampratos bei įrodinėjimo tikslų reikšmė civiliniame procese. Taip pat aptariama nagrinėjamo dalyko objekto turinio susiformavimo raida ir atskiros jo rūšys.

Antroje ir trečioje magistrinio darbo dalyse autorius dėmesį skiria teisėjo vidinio įsitikinimo susiformavimui, jo realizavimui bei laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimams. Atsižvelgiant į valstybių pasirinktą civilinio proceso modelį, autorius pateikia savo išvadą, jog tikimybių pusiausvyros principas vertinant įrodymus turi būti pritaikytas prie valstybėse pasirinkto proceso modelio. Darbe pabrėžiama, jog teismo sprendimų motyvavimas yra sudėtinė ir svarbi laisvo įrodymų vertinimo principo dalis, tuo pačiu nurodant šio instituto trūkumus Lietuvos civilinio proceso kodekso ir teismų praktikos kontekste. Didžiausias dėmesys šiame darbe yra skiriamas laisvo įrodymų vertinimo principo apribojimams bei jų reikšmei šio principo realizavimui. Apibūdinamas preliminarinių įrodymų vertinimo taisyklių ir aplinkybių, kurių nereikia įrodinėti tarpusavio ryšys su nagrinėjamu principu. Lyginamuoju aspektu su kitomis valstybėmis yra lyginama iš anksto nustatyta įrodymų galia Lietuvoje ir prieinama prie išvadų, leidžiančių pamatyti dviejų skirtingų įrodymų vertinimo teorijų tarpusavio koreliaciją Lietuvos civiliniame procese.

SUMMARY

The Principle of Free Evaluation of Evidence in Civil Procedure Law

This Master's thesis analyzes the nature, importance, realization and qualities of the principle of free evaluation of evidence in the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania. All parts of thesis cover not only Lithuanian but also the examples, similarities and differences of foreign legal doctrine and case law.

The first part of thesis together with the analysis of the content and nature of the principle of free evaluation of evidence emphasizes the importance of conception of evidence and aims of averment in the civil procedure. Moreover, it describes the development and separate types of the examined object.

In the second and third parts of thesis, the author pays attention to the development of judge's inner conviction, its realization and restrictions on the principle of free evaluation of evidence. According to the adopted model of civil procedure in a country, the author presents his conclusion that the principle of balance of probabilities must comply with the adopted model of civil procedure. It emphasizes that the motivation of the court's decisions is a component and important part of the principle of free evaluation of evidence, herewith stating the drawbacks of this institute in the context of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania and case law. The most attention in thesis is paid to restrictions on the principle of free evaluation of evidence and the importance to its realization. It describes the relation of preliminary rules of evaluation of evidence and circumstances, which are considered indemonstrable with the examined principle. In comparative perspective, it compares a pre-stipulated power of evidence with the regulation in foreign countries and makes a conclusion noticing a correlation of two different theories of evaluation of evidence in the civil procedure of Lithuania.